Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XI Nr. 29 (540) joi 16 iulie 1964

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

8 pagini 50 bani

pag 3: EMIL GIURGIUCA versuri

pag. 6: Arhitectura și sentimentul existenței de ION FRUNZETI

POEZIA ȘI TEMELE CONTEMPORANE

INSEMNĂRI DE LECTURĂ

Ce exprimă poezia noastră contemporană ? Care sînt temele ei ? Cum le tratează poeții ? Iarte-mi-se lipsa de organizare a acestor fugare însemnări. Ea e aparentă.

Oricine se poate convinge numaidecît că nici una din temele eterne ale liricii, corespunzînd unor reacțiuni fundamentale ale sufletului nostru, nu lipsește din poezia actuală : sentimentul creației, adică al valorilor vitale, sentimentul morții, al naturii, iubirea, emoțiile civice etc... Care este însă nota particulară ? (Nu intenționez de loc să epuizez problema și, desigur, nici lista exemplelor concludente ; voi folosi cîteva citate, alese oarecum la întîmplare...) Poezia contemporană — și nu mă refer numai la a noastră — a redevenit în secolul XX acolo unde rămîne ea însăși, după o fugară experiență estetizantă, ceea ce fusese în toate momentele ei esențiale : o expresie a omului. Însă omul contemporan e un om contradictoriu, sfîșiat în alternativa de care vorbește Arghezi :

„El poate omenirea, în cîteva secunde
S-o-ntinerească nouă pe veci ori s-o scufunde".

Foarte adesea, într-o parte a poeziei timpului nostru găsim exprimată condiția unui om bolnav de un acut sentiment al absurdului, neputincios în fața propriilor puteri, obiectivate, asemeni ucenicului vrăjitor. Alta este atitudinea generală a poeziei noastre : ea e expresia unei stări de spirit revoluționare, care are mai ales un foarte viu sentiment al schimbării, al nașterii unei societăți noi. Terorii ucenicului vrăjitor în fața universului devenit ostil și absurd i se opune vocația faustică a cunoașterii și a creației.

Acum un secol, Baudelaire vedea poetul ca un albatros împiedicat de aripile lui largi să se miște în spațiul vieții obișnuite. Simbolurile noastre traduc, dimpotrivă, aspirația spre exprimarea experiențelor umane, nu în expresia lor singularizată, ci unanimă. Într-o poezie cu care se deschide volumul Laudă lucrurilor, G. Călinescu se închipuie un nou Virgil, venit „cu lira într-o mînă, cu hățurile-ntr-alta / Unde foșnește griul sau aschii scoate dalta". Versurile exprimă fără mărunte metafore, cu simplitate inimitabilă, sentimentul identificării artistului cu „obștea", replică la sonetul lui Baudelaire „Descălecai. Le-am zis : în obște mă prenumăr, / Lăsați-mă buștеanul să-l țin și eu pe umăr, / Din moară să scot sacii, albit tot de făină, / Să trag cu voi din baltă de pește plasa plină. / Veghea-voi turma noastră-n ocolul de nuiele, / Cu plumb și cu mistrie urca-mă-voi pe schele. / Frățește mi-au strîns mîna : — Tovarăș fii cu noi, / Un fluier simplu taie-ți și fă-ne cinturi noi".

Ideea că poetul își supraviețuiește prin operă (o găsim și la Călinescu, obsedantă, în Exegi monumentum. Mai tare decît bronzul etc...) îi sugerează lui Ștefan Aug. Doinaș (Insula, Gazeta literară, 27.1964) o foarte fină și subtilă definiție a „eternului uman" în artă. Opera, bănuim că vrea să spună poetul, e durabilă în măsura în care, închizînd o semnificație umană adîncă, îngăduie oamenilor din orice timp să se regăsească în ea. Sau, cu metafora surprinzătoare a poetului, literele, poezia, ascunse „ca niște reci schelete de mărgean" în „adîncimea fără cute / a unui veșnic, nevăzut ocean" se vor ridica după multe secole la suprafața apei (iar apa „cu mișcări complice / o să le spele creștetul apus, / din ce în ce mai mult și mai fierbinte, / din ce în ce mai des și mai duios, / parcă chemînd aducerea aminte / din măduva de-argint a unui os"). Atunci „o insulă va răsări din ceață / în drumul marinarilor spre sud" și fierul ancorei va vibra în ea „în timp ce mateloții or să care / butoaiele cu apă de băut / de pe ostrovul fără nume care / așa ca din senin a apărut / O gură doar — sorbită pe-ntrecute ! / Apoi, din nou, scufunde-se-n ocean / pe veci aceste litere pierdute, / ca niște reci schelete de mărgean".

Încredere în om nu e tot una cu certitudine facilă ; optimism fundamental nu înseamnă jovialitate superficială. Să fie poezia care exprimă o stare de spirit revoluționară monocordă și uniformă ? Să fie temele ei mărginite, cum afirmă unele spirite răuvoitoare sau obtuze ?

Examinînd sumar creația lui Mihai Beniuc vom putea găsi un răspuns elocvent la această întrebare. Încă din Cîntecele de pierzanie poetul e, cum s-a prea spus, un spirit plin de vitalitate, izbind cu barda în stîncă spre a face să țîșnească „șuvoi de ape", iar poezia lui, revoltată, cu timbru messianic, vestește schimbarea lumii. Însă este și un alt Beniuc în Cîntece de pierzanie, mai puțin cercetat, nu mai puțin izbitor : e poetul reflexiv și uneori melancolic, chinuit de întrebări, zguduit de spectacolul existenței. Și pe acesta îl vor pune într-o nouă lumină volumele din ultimii ani. Un poem capital pentru înțelegerea lui Beniuc e Cu dumnezeu la cot, devenit, în retipăririle volumului, Drum în sus,

Nicolae MANOLESCU

(Continuare în pagina 7)

PARTIDULUI

Vreau cîntecul meu să-ți fie aproape
ca frunza de ram, ca fîntîna de ape,
și din tine urzit, ca o floare cu stea
ce-și trece tulpina prin inima mea.

Eugen FRUNZA

Castelul Bran — Fotografia : DAN GRIGORESCU

CÎNTEC LA RĂSĂRITUL SOARELUI

DARIE NOVĂCEANU

Îți rostesc numele dimineața,
patrie,
la răsăritul soarelui,
și parcă aud rîul
unde-am făcut marea descoperire
unică, a luminii,
repetîndu-mi silabele,
ducîndu-le peste cîmpuri,
printre oamenii care prășesc porumbul

Îți rostesc numele,
patrie,
și mă leg
să te iubesc totdeauna
cu prima mea dragoste,
care nu se va sfîrși decît odată cu mine,
odată cu rîul
și cerul prelungit în apele lui.

Îți rostesc numele,
patrie,
și simt că dacă aș pleca
undeva, departe de tine,
nu mi-ar mai rămîne decît cerul
pe care l-am cunoscut
foșnind
deasupra ta.

SCRIITORUL ȘI VIAȚA

Asupra necesității cunoașterii profunde a vieții și a preocupărilor oamenilor muncii s-a stăruit adesea în discuțiile din presa literară. Menirea principală a literaturii rămîne aceea de a oglindi tumultul creator al poporului, uriașele realizări din uzinele, șantierele, gospodăriile colective din patria noastră socialistă. Se pot da numeroase exemple cu privire la contactul fertil al fiecărui scriitor cu focarele muncii socialiste. Vreau să mă refer însă, în aceste rînduri, la experiența mea de creație.

Acum zece, doisprezece ani, cînd lucram la unul din romanele cu tematică actuală — a cărui acțiune se petrece în sudul Bărăganului, — după ce scrisesem o bună parte din carte a trebuit să mă opresc, deoarece unele personaje îmi cereau cu necesitate o altă dezvoltare decît aceea la care mă gîndisem eu. Am plecat astfel să-mi completez „documentarea" și am trecut prin cîteva gospodării de stat, întîrziind mai mult în aceea care m-a interesat cu deosebire. După un timp destul de însemnat petrecut acolo, am găsit cam tot ceea ce consideram atunci că-mi trebuia ca să împlinesc liniile personajelor care părăsiseră intențiile mele. Într-o seară, n-am mai avut răbdare să aștept pînă a doua zi și am plecat atuncea, noaptea, cu trenul la București. Era un tren obișnuit și călătoria a durat cinci—șase ore. În vagonul în care mă urcasem, de clasa a treia, era întuneric și liniște și oamenii moțăiau sau chiar țîpiseră, înghesuiți sau lungiți pe băncile de lemn. Numai într-un colț al vagonului, cîțiva care n-aveau somn șușoteau și izbucneau cîteodată în hohote de rîs, înăbușite. M-am așezat desigur cît mai aproape de ei și am ascultat cele ce-și povesteau cu un interes care scădea, căci nu-și spuneau cine știe ce. Spre miezul nopții însă, unul dintre ei — care părea că este cercetător sau tînăr inginer la una din stațiunile sau gospodăriile agricole — și-a istorisit fragmentar povestea vieții și a prezenței lui pe Bărăgan. La Ciulnița, grupul a coborît, poate cu treburi prin apropiere sau ca să schimbe trenul spre Călărași. Povestea aceea însă, șoptită pe întuneric de un necunoscut, a devenit ideea de bază a cărții mele, căci ea a iluminat ca un fulger tot materialul de viață pe care-l adunasem, dîndu-i un sens. Desigur că am folosit tot materialul cunoscut, dar cartea a avut dintr-o dată o altă traiectorie, mai fericită, și care de altfel exista implicit în însăși substanța faptelor reținute, dar pe care eu nu o descoperisem pînă atunci.

Al doilea exemplu : Doresc de mulți ani să încep să scriu un roman al colectivizării agriculturii. După primele lucrări mai reduse cu această temă, publicate, am avut însă un sentiment de insatisfacție, pe care mi l-au produs de altfel și alte scrieri despre colectivizare. Sentimentul acesta mi s-a adîncit pe măsura cunoașterii procesului colectivizării, atît de complex, de bogat în semnificații umane și de noutate. Insatisfacția venea din faptul că conflictul de bază al acelor cărți nu mi se părea întru totul esențial, caracteristic, specific epocii. Majoritatea nuvelelor sau romanelor consacrate colectivizării se opreau aproape exclusiv la conflictul generat de setea de pămînt, la dreptul de proprietate asupra pămîntului, la o manifestare egoistă, rapace de înavuțire personală, etc. Setea aceasta de pămînt, ca o problemă în sine, așa cum a fost tratată din păcate în cele mai multe din lucrări, aparține unei etape depășite și ea a fost înfățișată în esența ei cu patruzeci de ani în urmă, de Rebreanu, în „Ion"... Apoi setea aceasta oarbă de pămînt începea să se stingă, în chiar condițiile societății burghezo-moșierești de la noi dinainte de război, ca o urmare a crîncenelor contradicții și condiții de viață ale țărănimii, fenomen cu strălucire sesizat și redat de Marin Preda, în „Moromeții"... Pentru mine devenise inexplicabil de ce procesul de lămurire asupra avantajelor colectivizării era destul de îndelung și pentru o parte a țărănimii sărace, care nu avea pămînt sau avea foarte puțin... De asemenea, de ce unii dintre țăranii cu ceva pămînt renunțau pînă la urmă la el și-și căutau de lucru aiurea... De asemenea, de ce unii țărani lăsau o parte din pămînt necultivat, fiind gata să se lipsească pentru totdeauna de el, dar amînau intrarea în gospodărie etc.

Succesele transformării socialiste a agriculturii, ridicarea continuă a nivelului de trai, au avut drept urmare formarea unei noi conștiințe a țărănimii noastre. Toate acestea oglindesc justețea hotărîrilor și documentelor partidului nostru, care au trasat cu atîta claritate drumul dezvoltării agriculturii socialiste. De mai mulți ani am început să urmăresc cu deosebire existența acelor țărani săraci sau mijlocași, a căror lămurire înceată asupra avantajelor colectivizării era determinată nu în primul rînd de setea de pămînt în sine, de dreptul de proprietate, pentru că renunțau sau erau pe punctul de a renunța la pămînt. Am ajuns astfel să înțeleg că alta era cauza, mult mai profund umană și că ea este de fapt caracteristică, specifică conflictului fundamental al epocii, al luptei dintre individualism și spiritul colectivist socialist. În anii următori am găsit ca tipică, și de atunci o urmăresc, viața unui asemenea țăran dintr-un sat din raionul Oltenița... Mai tîrziu, în perioada încheierii colectivizării, am întîlnit un alt caz, la fel de tipic, în raionul Găești... Și mai tîrziu, chiar după încheierea colectivizării, am întîlnit un alt caz, la fel de tipic pentru motivarea mea artistică, în nordul Bărăganului, în raionul Urziceni.

Prin înțelegerea unor fenomene complexe petrecute în viața oamenilor am putut să cristalizez ideea artistică a romanului. După o intensă cunoaștere a „terenului", mă simt mult mai bine înarmat pentru munca literară. A devenit destul de clar pentru noi toți că talentele care nu se adapă la izvorul mereu viu al vieții se usucă și pier. Cred că oricare dintre noi putem înmulți exemplele care dovedesc că legătura strînsă cu realitatea socială este o chezășie a propășirii literaturii noastre.

Aurel MIHALE

CARNET DE SCRIITOR

PRIBEGI. NETOȚI

de **GEORGE MACOVESCU**

M-au purtat, nu de multă vreme, dorurile către malurile Pontului Euxin. Mă întorsesem dintr-o călătorie îndepărtată, împinsă pînă în vecinătatea Golfului Mexic, și ochii-mi simțeau nevoia să-și odihnească privirile pe peisajul dobrogean.

Dimineața mi s-a arătat potrivnică la pornire. Sus, se vîrtejeau norii și pînă la Urziceni ploi repezi de vară și-au întins pînzele alburii între mine și cîmpie. Mai departe, însă, vremea s-a așezat frumoasă și am alergat în faptul zilei printre holde aurii, în picioare sau așezate la pămînt, printre lanuri verzi de porumb, croite pînă sub zare.

Bărăganul imens se trezea și dădea semne de nerăbdare. Tractoarele își încercau glasurile. Combinele își mișcau brațele și culcau grînele. Camioanele porneau din coasta lor, gemînd sub greutatea sacilor doldora de boabe. Din saivane, plecau vite grase și roșii și se pierdeau pe izlazuri, ducîndu-se spre orizont.

Peste vechiul pămînt al cîmpiei dunărene, stăpînită de oameni noi, abundența își răsturna cornul.

Reveria aceasta bucoliană mi-a fost întreruptă de două nume : Pribegi și Netoți. Le-am citit nu departe de Slobozia, pe plăcile de la intrarea în două sate vecine.. Așa se cheamă două așezări de oameni vrednici. Spun vrednici după fața caselor și după aspectul cîmpurilor dimprejurul lor.

M-am gîndit atunci la numele acestea stranii și mintea mi-a alergat înapoi, în negura anilor apuși. Cîndva, de mult, s-or fi pribegit oameni din munte, hămesiți de foame sub poalele codrilor și s-or fi vînturat pe cîmpie încoace și încolo, în voia întîmplării și a stăpînilor de pămînturi, căutînd muncă pentru hrană. Vor fi umblat multă vreme pînă s-au oprit pe locul unde se află acum satul — și așezarea lor,

(Continuare în pag. 7)

PE SCURT DESPRE CĂRŢI

EUSEBIU CAMILAR: „Poezii"

O viziune muzicală a munţilor, care „sînt imnurile noastre înmărmurite sus", răsfrînge peste cartea de distihuri a lui Eusebiu Camilar imaginea spectaculară a dialogului cu evurile şi cu erele, cu populaţiile trecute şi viitoare ale pămîntului, cu orchestra şi horele galaxiilor.

Chiar personaje certificate istoric şi conturate în epocă (Vasile Roaită — v. **Sirena**), capătă proporţii mitologice şi chiar îndemînarea şi vrednicia tractoriştilor, pioni de bază ai agriculturii în condiţiile industrializării acesteia, chiar tractoriştii sînt implicaţi în metafora colosală a continuităţii mirajelor şi basmului, (v. Din goarne de mătase). Un basm în care însă domină uneltele moderne, iar performanţele lui Făt-Frumos aparţin tractoarelor. Şi totuşi tabloul capătă o plutire mitică. Magia trecutului, tulburătoarele legi gravitaţionale ale timpului scurs, magnetismul performanţelor îl ţin captiv şi-l domină. Tendinţa continuă a autorului este însă cu evidenţă aceea de a-şi înhiba o astfel de atracţie spre trecut. El încearcă statornic să dezvăluie continuitatea care unifică etapele evoluţiei şi echilibrează omul, eliberîndu-l ca dintr-o narcoză, redîndu-i spontaneitatea, şi cutezanţa şi făcîndu-l să declare: „Mi-i inima o creangă cu lacrimi reci şi mari / Cum n-o să-mi văd prin spaţii urmaşii temerari?" Animat de patosul cunoaşterii poetul exclamă: „Din stînci voi smulge timpul cu tot cu rădăcini". Pentru îmbogăţirea dimensiunilor umane, un astfel de efort merită a fi desfăşurat: „Căci sfîntă-i suferinţa celor ce cad urcînd". Alteori în prezent, sînt elogiate succesele astronauţilor, mirajul ţării electrificate. Viitorul este întrevăzut ca o epocă mirifică în care, de exemplu, noţiunea de distanţă va trebui refăcută: „Şi de-oi pleca în ceasul ca inima de bun, / S-aduc de proba aur şi griu de pe Neptun / / Abia s-o coace pîinea în vatră pîn'ma-ntorn: / Pe-atunci va fi distanţa cît un ecou de corn".

Nobleţea (nici de sînge, nici de bani, ci o nobleţe a hotărîrii, a strădaniilor şi travaliului personal) poetul şi-o află în sineşi, în realitatea faţă de cei mulţi, cu care nu înţelege să discute fără francheţe: „Mărturisesc, să aile ai mei nepoţi măcar / : Mi-au fost blazon opinca şi bîta de văcar".

Satul, epicentru al uneia din duratele, din vîrstele fericite ale existenţei, copilăria, îl cheamă mereu la el pe poet: „Cînd mă apucă setea de sat şi de străbuni / Mă şi zăresc la vechea fîntînă cu minuni".

Camilar versifică uşor, limpede, cursiv şi păstrează toate tradiţionalele legături de onoare cu marii săi precursori tutelari: Eminescu, Coşbuc, Arghezi. Poezia lui fluentă, sensibilă la înveşmîntări strălucitor colorate, expune adevărate efiorescenţe metaforice, de care totuşi nu abuzează. Poetul refuză întrebările patetice, după cum evită cu grija obscuritatea, ori echivocul. Vioarei (şi prin ea cîntecului) el i se adresează simplu şi-o surprinde într-o observaţie proaspătă,: „ ...tu porţi solemn / La subţioară timpul, încremenit în lemn".

Iar prin peisajul de ritmuri, volute şi unduiri, dragostea sa de vers sugerează ţîşnetele iedului sălbatec, ivit în prima poezie şi care, fugind în zona stîncilor şi lăsturişilor sale, darîmă constelaţii cu coarnele lui moi.

Poezia este un instrument ultrasensibil al tinereţii. Dacă nu mai răspunde, te-a relegat. (Şi dintre munţii care se băteau în capete pentru apa lor vie, nu mai rezultă decît elementul H_2O. Nişte molecule deposedate de har. Înseşi recursurile, la poezie releva un strat de prospeţimi sufleteşte intacte). În transparenţa sau tumultul unui vers ar trebui sa pulseze — inalterabil — complexul de indiscernabile corespondenţe cu universul. E ceea ce izbuteşte să facă Eusebiu Camilar, dacă nu totdeauna, cel puţin de cîteva ori în actualul volum.

Viorica NEACŞU

VERONICA PORUMBACU:

„Lung e drumul Dunării"

Scris pentru copii volumul Veronicăi Porumbacu nu e destinat cititorului tînăr în general, ci cu o mare exactitate, unei anumite categorii de vîrstă — şi anume aceleia, care a depăşit primele noţiuni elementare ale învăţămîntului şi îşi lărgeşte orizontul, pătrunzînd prin timp şi spaţiu, în domeniile generoase ale geografiei şi istoriei. E limpede că aceste domenii nu devin cu adevărat generoase decît atunci cînd cineva ştie să scoată în evidenţă, pentru sufletul infantil, implicaţiile de ordin uman pe care le pot avea nişte date precise. Nimeni nu poate face aceasta mai bine decît cartea pentru copii. Din păcate însă,ea nu o face întotdeauna şi iată de ce această culegere de versuri a Veronicăi Porumbacu, este pe cît frumoasă, pe atît de necesară.

De foarte curînd am asistat la conferinţa unui grup de membri ai corpului didactic care discutau despre rolul lecturilor în procesul de învăţămînt. O profesoară de geografie a vorbit de necesitatea unor cărţi care să le evoce copiilor munţii şi cursurile de apă, într-un spirit nu numai poetic ci şi practic. Versurile Veronicăi Porumbacu răspund acestei cerinţe legitime.

Poeziile din **Lung e drumul Dunării** urmăresc cu deosebită seriozitate etapele lecţiilor de geografie; simple, aparent ilustrative, fără metafore, greoaie şi complicaţii verbale, versurile autoarei dau de cele mai multe ori viaţă noţiunilor prin căldură şi transparenţă: „Fata mea, de-ţi pare grea / lecţia cu Dunărea / eu adun azi pentru tine / o poveste cu dulbine / ...să ţii minte din cuvinte / din desene şi din vers / larg lunecătorul mers / ca să-ţi fie mai aproape / ale Dunării vechi ape / şi mai dragă şi mai vie / cartea ta de Geografie /" **(Dedicaţie).**

Recitative, uneori aproape cantabile atunci cînd intenţionează sa fixeze în memoria cititorului noţiuni, poeziile Veronicăi Porumbacu pornesc cu Dunărea de la izvoarele ei, cînd: „Vine din Pădurea Neagră / rîul mic, nu apa largă, / alergînd printre stejari /, printre codri seculari" şi o însoţesc apoi în toate etapele ei importante pînă în Deltă: „Între braţe — trei la număr / ce de păsări, fără număr, / ce de păsări, ce de nume / parcă-i la-nceput de lume !." Din păcate, simplitatea, al cărei rost e uşor de înţeles într-o poezie ca **Afluenţii**, (unde se face un evident şi greu de realizat serviciu temei propuse), devine cîteodată şi pe neaşteptate simplism: „Născu azi Brăila / un prunc uriaş. / Uzina Progresul / e cît un oraş". **(În portul Brăilei)** Sau: „Iar pe maluri, Dunărea / n-are doar o cherhana: / mari clădiri, un combinat / pentru peştele sărat".

Asemenea versuri, pornite din intenţia de a nu „literaturiza" şi „metaforiza" inutil, sînt totuşi sub cerinţele minime ale genului... Oricum noua carte pentru copii a Veronicăi Porumbacu, are meritul de a fi abordat cu succes dacă nu integral, cel puţin parţial un gen dificil şi netrecventat în literatura pentru copii.

Mioara CREMENE

AL. ŞAHIGHIAN:

„Poveşti dunărene"

Primele povestiri, reunite sub titlul: **Poveşti dunărene**, refac legendele născute din pitorescul peisaj al Deltei. Vieţuitoarele, vegetaţia şi oamenii Dunării îşi au tainele lor, pe care autorul le dezvăluie copiilor sub forma cea mai atractivă: basmul.

Viaţa aspră a pescarilor, mereu primejduită de toanele apelor, răzbate în fiecare povestire. Uneori caracterul fantastic predomină, apar motive de basm: delfinul fermecat, cele trei încercări, obiectele năzdrăvane: oglinda şi pieptenele etc. Alteori autorul se opreşte asupra vieţii obişnuite, iar lupta omului cu vitregia apei şi a stăpînilor ia un sfîrşit tragic **(Mireasa apelor, Piatra de zamfir).**

Din schema basmului, Al. Şahighian, păstrează doar unele formule care îl ajută să realizeze întrepătrunderea dintre cele două planuri real-ireal. Mecanismul este acelaşi: se porneşte de la faptul concret, în jurul căruia se ţese legenda, revenindu-se în final asupra lui. Autorul nu destramă vraja izvorîtă din cele povestite, el însuşi lăsîndu-se parcă fermecat de ea.

Dacă în prima parte a cărţii copilul este un simplu auditor, în a doua devine partenerul de dialog al autorului, făcînd cunoştinţă cu diverşii locuitori ai Deltei **(Vidra lui Moş Nichifor, Sfîrşitul lui Cloanţ de fier)**, cu însuşirile şi viaţa lor. Alex. Şahighian îşi relevă fineţea prin arta cu care izbuteşte să reconstituie universul lumii animale. Descifrînd limbajul acesteia, stabileşte un climat de comunicare adecvat psihologiei copilului. Astfel realitatea devine inteligibilă celor mici, iar contactul cu ea o joacă **(Balaurul care făcea feţe-feţe, Insectarul din luncă)**. Un relief deosebit capătă povestirea **Mama**, prin înţelegerea profundă a manifestării simţului matern la animale şi felul nimerit în care este sugerată lupta pentru existenţă în cadrul naturii.

Concreteţea descrierilor şi, deci, păstrarea proporţiilor între fabulos şi real, fabulosul neavînd decît funcţia stilistică, constituie un alt merit, nu secundar, al cărţii.

Doina LUCACIU

AL. N. TRESTIENI:

„Cînd se scutură pelinul"

În romanul **Cînd se scutură pelinul**, Al. N. Trestieni oferă imaginea unui sat muntenesc — Valea Mare — în timpul terorii antonesciene, împingînd în primul plan al naraţiunii destinul ţăranului sărac Gligore Ghindă. Desprins de străvechi inerţii, acesta aduce în considerarea lucrurilor o perspectivă mai limpede. Experienţe personale, multiple, contactul cu militanţii comunişti, deprinderea de a extrage, prin meditaţie, semnificaţiile evenimentelor, avîntul fratern care-l solidarizează cu victimele, atît de numeroase, ale unui mecanism social feroce, scot personajul din rutina vechiului mod de viaţă.

Se cuvine relevată, priceperea cu care autorul reconstituie realităţi tenebroase. Rapacitatea nedescurajată de nici un principiu moral, veleităţile satrapice, psihoza acumulării — reprezintă elementele unui univers sumbru, agitat de instincte. Preotul Chirilă, ale cărui servicii religioase, abreviate, preludiază straşnice chiolhanuri, şeful postului de jandarmi Neculai Voluntaru, obişnuit să prezideze anchete în care zelul cazon se conjugă cu hilare automatisme verbale, cîrciumarul Dumitrache, gata oricînd să socotească delaţiunea un act firesc de securitate, nevasta şi soacra lui Gligore, care trec, pentru acapararea unui pogon de pămînt aprig disputat, de la meschinărie la ferocitate sînt cîteva exemplare bine prinse, deşi aparţin unei tipologii tradiţionale.

Analiza psihologică întreprinsă fără mari pretenţii de adîncime e adeseori corectă. Dintre pasajele concludente în acest sens merită a fi amintite acelea care înfăţişează sosirea la conac a unei delegaţii de dijmaşi pentru a protesta împotriva unor noi abuzuri. Al. N. Trestieni surprinde aci amestecul de cutezanţă şi umilinţă străveche caracteristic ţăranului nemulţumit dar needificat încă pe deplin asupra resorturilor mecanismului opresiv.

Aşteptările cititorului sînt însă, nu de puţine ori, înşelate. Insatisfacţia se referă mai întîi la personajul central al romanului şi provine din modul, nu prea convingător, în care autorul înregistrează restructurările sale lăuntrice. Convorbirile lui Gligore se rezumă adesea la astfel de naive interogaţii: „Cine purta oare toată vina?" sau „Dar cu omenia ce fac, mamă soacră? O rup din mine şi o dau la cîini?" Discuţia, pe care scriitorul o anunţă decisivă, dintre Ghindă şi muncitorul Adam, decepţionează şi ea. Locurile comune n-au aruncat niciodată în aer o concepţie perimată! Sugestia încordării lăuntrice neproducîndu-se, scriitorul încearcă să o suplinească întîrziind, prin complicarea artificioasă a acţiunii, tranşarea conflictului declanşat în sufletul lui Gligore. După ce participase la acţiunea curajoasă a grupului comunist din sat împotriva unei poziţii hitleriste, Ghindă, care rezistase pînă atunci patimei pentru pămînt, acceptă surprinzător de facil să salveze, în schimbul unei recompense viaţa boierului Zdrelea (sîntem în august 1944). Lacunele semnalate anihilează efectele scontate ale opoziţiei, pe care se întemeiază întreaga carte, între o lume telurică, aspră (din care fac parte reprezentanţii autorităţilor antonesciene, îmbogăţiţii de război, dar şi alţii — de exemplu Tudora) şi una animată de porniri generoase (Gligore, Adam, Neagu etc.).

Un alt neajuns al romanului se raportează la anumite personaje care reţin mai îndelung atenţia prozatorului. (Turbatu, Tudora). Cînd se referă la ele, tonul relatării şovăie între registrul grav şi cel alegru. Unsori actele personajelor amintite sînt narate cu modulaţii sprinţare, cu inflexiuni complice riscînd să facă din ferocele plutonier un ştrengar de vitalitate robustă, ale cărui escapade amoroase, semne ale unei virilităţi deprinse să triumfe mereu, pot fi considerate cu justificări admirative, iar din abilitatea cupidă a Tudorei o bătrînică îmbută dar, la urma urmei, cumsecade. Este vorba, în ultimă instanţă, de o viziune artistică ezitantă care face labile liniile psihologiei personajelor, deconcertînd cititorul. Supără de asemenea şi sărăcia invenţiei caracterologice.

Materia epică se dovedeşte insuficientă pentru a schiţa evoluţia destinelor. Acţiunea avansează expulzînd mereu personaje, abandonîndu-le pe parcurs (Chirilă, Lenora, plutonierul). Astfel, avatarurile unor protagonişti rămîn obscure şi imprimă naraţiunii o anumită deslînare.

Valeriu CRISTEA

ALB-NEGRU

GEORGE MUNTEANU *semnează în ultimul număr al* Contemporanului *un substanţial articol intitulat* Lirica de inspiraţie intimă. *Un punct de vedere ferm conturat, precizia termenilor, disocierile exacte, sobrietatea concluziilor meticulos argumentate conferă interes materialului semnalat. Lirica actuală relevă autorul, traversează un „proces de interiorizare" care trebuie net demarcat de intimism. Reţinem din articol: „...poezia de inspiraţie intimă spre a intra în făgaşul prielnic, major al devenirii ei trebuie să dobîndească însuşirile liricii de concepţie" sau „...inspiraţia intimă nu poate avea azi sensul unei* retrageri *din lumea obiectivă, din dinamica revoluţiei sociale, ci al unei largi* deschideri *participative către ea". Menirea poetului fiind de a-şi exprima plenar fiinţa, lirismul, interiorizîndu-se, nu devine totuşi indiferent la spectacolul lumii, atemporal. Nu i se îngăduie bardului, sugerează George Munteanu, să-şi abandoneze însemnele şi armele atunci cînd se contemplă pe sine. De aici semnificaţiile plurale pe care le dobîndesc deseori poeziile (intime, sociale, patriotice, cetăţeneşti, umanitare) lirismul îndreptîndu-se, constată criticul, spre un sincretism al speciilor lui.*

INTERESANTE poeziile publicate în Luceafărul *din 4 iulie a.c. Pe întîia pagină o reîntîlnire cu Nicolae Labiş: inedita Tui. Constituind un grupaj, versurile semnate, printre alţii, de Florenţa Albu, Constanţa Buzea, Ovidiu Genaru, izbutesc (în ciuda anumitor inegalităţi), adeseori, să provoace în cititor acel caracteristic sentiment al plenitudinii care certifică autenticitatea imaginilor. Relevabilă este de asemenea ideea de a solicita unor cunoscuţi actori producţii poetice. Trecînd temporar sub protecţia altei muze, Ştefan Ciubotăraşu, Ion Manu, Emanoil Petruţ, etc. oferă cititorului versuri care uneori sînt mai mult decît simple exerciţii. Credincios eforturilor de a promova nume noi Luceafărul publică în acest număr încercările unei tinere poete din Maramureş, Irina Talpoş.*

ÎNTR-O CRONICĂ literară nu se pot elucida toate sensurile unui roman sau ale unui volum de poezie. Criticul este însă dator să argumenteze cu claritate opiniile sale. Altfel, cititorul va fi dezorientat de afirmaţiile, care, nesusţinute de fapte, rămîn arbitrare. Aşa se întîmplă cu cronica literară la volumul lui Dimitrie Rachici Între mare şi cer *apărută în* Scînteia Tineretului *din nr. 4694. La început, încercînd o definire a poetului recenzat, Nicolae Dragoş, care a scris articole judicioase, procedează la o diminuare în scară a posibilităţilor autorului recenzat. „Dim. Rachici — zice el — aflat la primul său volum, se dovedeşte stăpîn pe uneltele poetice (atîtea cîte are pînă acum) şi ştie să le mînuiască bine (în limitele unor gesturi ce se repetă)". Foarte bine. Ne-am fi aşteptat însă, ca apoi comentariile să concretizeze afirmaţia. Dar speranţele se dovedesc zadarnice. N. Dragoş începe o analiză de conţinut, vorbind despre tema timpului, despre menirea poetului şi cîte ceva despre versurile aforistice din volumul citat. Iar după ce dă apodictic sfaturi poetului, referindu-se la un număr de poezii, încheie neutru şi surprinzător: „Fără a întrevede din acest volum resursele lirice ale autorului, Dim. Rachici se recomandă prin poeziile din acest volum, ca un poet autentic".*

Cele spuse se referă la cronica în ansamblu, fără să mai vorbim de „micile" neajunsuri. Într-un loc, de pildă, după ce subliniază priceperea poetului, „de a găsi finaluri care... împlinesc restul versurilor" N. Dragoş afirmă: „Cu toate acestea, versurile ce preced finalurile rămîn de multe ori nişte preludii de mai joasă intensitate, explicative". Exemplificarea care urmează n-are însă nici în clin, nici în mînecă cu afirmaţia făcută: „Aşa se întîmplă în Primăvara lui Siqueiros, *în care pornind de la un motiv emoţionant, primăvara a venit desigur şi pentru Siqueiros / L-a căutat şi nu l-a găsit, o urmăreşte, apropiindu-se de celula unde un soldat a somat-o cu arma.*

Aşa cum am mai spus, nu aşteptăm de la orice cronică literară propoziţii de antologie. Dar să prezinte cititorului o cît de modestă îndrumare clară şi argumentată, nu e o pretenţie din cale afară de exagerată!

AUTORUL montajului „Secvenţe" din revista Cinema, *nr. 6, pp. 16—17, ne spune că „un bătrîn duce francez decrepit hotărăşte — în 1964 după Cristos...". Probabil ca să se evite confuzia ca ducii francezi care trăiau pe la 1964 înainte de Cristos. Mai jos, tot d-sa: „... Bombe atomice — cea aruncată în 1945 după Cristos". Ştiţi, bombele atomice babiloniene — secolul XX înainte de Cristos — ... Mai departe, tot d-sa: „Cauza să fie apropierea venerabilei cifre de 2 000 în viaţa mai atent numărată a omenirii?" Asta-i adevărată obsesie! „Secvenţele" se încheie cu versuri ale unui poet arab din secolul I: Aici ar fi fost util să se precizeze dacă este vorba de secolul I al erei noastre sau secolul I înainte de era noastră, întrucît primele culegeri de poezie arabă au fost redactate în secolele al VIII-lea — al IX-lea e.n. (cf.* Istoria Universală, *vol. III, Ed. St., 1960).*

În numărul 227 al „Colecţiei povestiri ştiinţifico-fantastice" se publică un apendice intitulat „Scriitorii despre munca lor". Cităm: „Colecţia «Povestiri ştiinţifico-fantastice» se va îmbogăţi poate, chiar în cursul anului 1964, cu una dintre marile şi impresionantele probleme, care a frămîntat omenirea, mai ales în ultimele generaţii..." Trecînd peste graţiosul „poate chiar în 1964", ne consemnăm nedumerirea în legătură cu faptul că o „problemă" poate îmbogăţi o colecţie de povestiri şi cităm în continuare. Ştiţi care este „marea şi impresionanta problemă care a frămîntat omenirea mai ales în ultimele generaţii? ... — dacă a existat sau nu continentul enigmatic Atlantida". Comentariile sînt inutile.

SĂPTĂMÎNALUL „UTUNK" din Cluj, publică în numărul din 3 iulie 1964, în continuarea Atlasului *său, cîteva reportaje despre regiunea Oltenia. Balogh Edgár semnează articolul* În Oltenia, *reînviind, sub pretextul unei amintiri, o călătorie pe meleagurile olteneşti. Szász János scrie în cadrul aceluiaşi grupaj un interesant „Jurnal craiovean". Reportajul lui Lucian Zatti „Locul natal al lui Brîncuşi", trasează cu un bogat material informativ, coordonatele geografiei culturale a Olteniei, iar Miko Erwin în* Inelele vîrstei *evocă într-o paralelă trecut-prezent schimbările care au avut loc în Oltenia în anii de după 23 August 1944. Atlasul revistei clujene este completat de poeziile semnate de Kányádi Sándor (*Legenda coloanei infinite a lui Brîncuşi*) şi Ana Blandiana (*Manole, Manole...* în traducerea lui Veres Zoltan).*

REVISTA „NEUE LITERATUR" consacră un număr omagial (nr. 3 — iunie 1964) comemorării lui Mihai Eminescu. Semnează, cu acest prilej, traduceri din Eminescu, în limba germană, Oskar Pastior, Alfred Margul-Sperber, Max Demeter Pegfuss (Austria), Zoltan Franyo, Lotte Berg, Grete Gross, Erika Scharf. Alături de traducerile unor poezii ca: „Se bate miezul nopţii" („Die Mitternacht schlägt wieder"), „Stelele-n cer" („Sterne des Hohn"), „Dintre sute de catarge" („Unter hundertsten von Masten"), „La steaua" („Zum Stern"), „Glossă" („Glosse") şi altele, citim un fragment în limba germană al nuvelei „Sărmanul Dionis" în traducerea lui Dieter Schlesak.

Numărul cuprinde şi versuri închinate lui Mihai Eminescu (Veronica Micle, Maria Banuş, Veronica Porumbacu, Alfred Margul-Sperber, Werner Bossert), precum şi articole şi studii critice: „Eminescu — poet al tinereţii" (D. Petrescu), „Influenţe germane în opera lui Eminescu" (Dieter Schlesak), „Basmul la Eminescu" (Ion Rotaru).

CU CARNETUL de reporter în sacoşă, se intitulează un reportaj de pe prima pagină a revistei Magazin, *numărul din 11 iulie 1964.*

„Despre amploarea activităţii comerciale vorbesc prin reflex (s.n.) seara tîrziu, cînd vin de la lucru tomberoanele, măturoaiele şi furtunile cu apă (!), cele 2—3 vagoane de resturi şi gunoaie care se ridică zilnic din incinta halelor şi de pe platoul pieţii în aer liber".

Vorbăreţe măturoaie! N-am fi crezut...

Şi ce-i cu furtunile? Sînt ele care furtuni în lege, averse cu trăznete, tunete, fulgere, ori este vorba de un biet furtun (pl. furtunuri) într-un pahar cu apă?...

ÎN ACELAŞI REPORTAJ aflăm ca în Halele Obor există „unităţi comerciale care vînd cîteva sute de sortimente necesare vieţii casnice: coloniale, zarzavaturi, carne şi fructe".

Aşadar, două la primărie, unul la catindrală, unul la ..

TOT ÎN „MAGAZINUL", la pagina Artistice-culturale.

„Oricît s-ar strădui ochiul ager al unui cinefil, pe plajă — artişti sau spectatori — cu toţii sînt la fel de... bronzaţi".

IDEM: „Litoralul cu plăjele sale aurii, cu modernele sale restaurante, constituie — fireşte — un principal punct de atracţie; mai prejos însă nu se lasă nici peisajul montan..."

Fireşte, în raport cu nivelul mării el fiind mai presus.

„UN BOILEAU al zilelor noastre e un nonsens istoric, şi Breslaşu categoric nu e un Boileau, cum poezia noastră realist-socialistă nu e compatibilă cu existenţa unui „legis'ator"... Boileau era un purtător de cuvînt. Breslaşu e el însuşi, cuvîntul e al lui, iar el e un purtător al idealului nostru estetic."

Interesant şi plin de vervă studiul Marcel Breslaşu, apărut în ultimul număr al „Vieţii romîneşti", sub semnătura criticului S. Bratu. Tumultul nestăpînit al ideilor însă, pripa, pot să te ducă uneori la contradicţii. Boileau, oricum, era, de asemeni, el însuşi (ca artist, în felul şi vremea în care a trăit) şi în acelaşi timp, un purtător de idei al acesteia, la fel scăpărătorul nostru fabulist, „poetul major al dialecticii", mai puţin „legislator" (fiind modern) în ale sale colorate, originale reflecţii pe marginea artei poetice. Ce rămîne comun aici e vechiul: Ce que l'on conçoit bien. De altminteri, legătura cu marii înaintaşi ai stilului, însuşi criticul o subliniază spiritual la sfîrşitul studiului, scriind: „Căci opera lui Marcel Breslaşu, ca orice creaţie autentică: «Mereu e alta, altfel cînd apare / (deşi-i făcută după vechi tipare)»".

VECHI LA PETROVEANU interesul pentru arta lui Velea. Revenirile lui asupra autorului „Porţii" trădează o simpatie pe care o salutăm. Numai că, fără voia sa — cum e cazul recenziei la volumul „Opt povestiri" din ultimul număr al „Vieţii romîneşti" — Petroveanu ajunge, din pricina unei improprietăţi a termenilor, la unele caracterizări bizare. De pildă, prima propoziţie a articolului, scurtă şi uimitoare: „Nicolae Velea are un talent ingrat". Fără a fi pedanţi, deschidem dicţionarul spre a ne lămuri şi vedem că ingrat înseamnă: nerecunoscător, neroditor, sterp, neplăcut. Cum lucrurile, în ce-l priveşte pe Velea, nu stau — ho tărît — astfel, ne gîndim că poate nu-i vorba de talent, ci de subiectele scrierilor sale, de complexitatea, dificultatea lor, ceea ce e cu totul altceva — invers am zice. Neplăcută (ingrată) cu adevărat, rămîne, astfel, caracterizarea.

CALEIDOSCOP

A apărut în librării monografia **Anton Pann** semnată de criticul literar Paul Cornea. După ce în primul capitol „Bucuriile şi necazurile unei existenţe modeste" e tratată succint biografia scriitorului, următoarele şase capitole se ocupă de opera lui Anton Pann.

În Biblioteca şcolarului a apărut nuvela **Desfăşurarea** de Marin Preda. Volumul este însoţit de o prefaţă pătrunzătoare semnată de Dumitru Micu.

În condiţii grafice deosebite, **Editura pentru literatură** prezintă cititorilor un volum antologic din creaţia Otiliei Cazimir, intitulat **Poezii**. Prefaţa este semnată de Constantin Ciopraga.

După apariţia romanului **Vara oltenilor** scriitorul D. R. Popescu este din nou prezent în librării, de data asta cu un volum de schiţe şi nuvele — **Fata de la miazăzi.**

Volumul de **Teatru** al Luciei Demetrius, apărut în **Editura pentru literatură** cuprinde piesele **Cumpăna, Vlaicu şi feciorii săi, Trei generaţii, Arborele genealogic, Întoarcere din vis.**

Editura pentru literatură universală publică în traducerea Anei Busuioceanu, una din cele mai însemnate creaţii ale literaturii sud-americane: romanul **Don Segmedo Sombra**, al scriitorului argentinian Ricardo Güiraldes.

Ultimele numere din **Biblioteca pentru toţi** cuprind romanul Annei Seghers **Morţii rămîn tineri**. Oglindă veridică a frămîntărilor sociale din Germania anilor 1918—1945, cartea reţine atenţia.

În curînd va apare în librării primul volum de versuri al regretatului poet Ion Vinea. Cartea, care va fi o antologie de fapt, se intitulează **Ora fîntînelor.**

În zilele de 10 şi 11 iulie a. c. la Institutul de Istorie literară şi folclor al Academiei R.P.R. a avut loc sesiunea ştiinţifică închinată celei de-a douăzecea aniversări a Eliberării patriei. Au fost prezentate următoarele comunicări: **Legităţile realismului socialist în literatura romînă** (Prof. M. Novicov), **Folclorul şi cercetările folclorice în anii puterii populare** (conf. I. C. Chiţimia), **Estetica şi teoria literară în perioada 1944—1964** (Ov. Papadima), **Dezvoltarea criticii literare în ultimii douăzeci de ani** (Al. Săndulescu), **Valorificarea moştenirii literare în anii puterii populare** (Teodor Vîrgolici), **Patosul cunoaşterii în poezia noastră actuală**, (George Muntean), **Probleme de tipologie a romanului romînesc actual**, (Marcel Duţă şi I. Oprişan), **Studii privind literatura universală în anii puterii populare** (Mihaela Schiopu), **Aspecte ale literaturii germane din R.P.R.** (Viorica Nişcov).

CONCURS LITERAR

Ministerul Forţelor Armate ale Republicii Populare Romîne organizează un concurs în domeniul creaţiei literare (schiţe, povestiri, nuvele, piese de teatru într-un act, poezii), al muzicii şi picturii. Pot participa, în afară de membri ai Uniunii scriitorilor, Uniunii compozitorilor şi Uniunii artiştilor plastici şi alte persoane. Concursul, cu o primă etapă la 23 August, va continua pînă la 25 Octombrie — Ziua Forţelor Armate ale R.P.R.

Lucrările vor avea ca tematică lupta armatei romîne pe frontul antihitlerist şi activitatea militarilor forţelor noastre armate, vor oglindi dragostea şi ataşamentul ostaşilor armatei noastre faţă de Partidul Muncitoresc Romîn şi Guvernul Republicii Populare Romîne, patriotismul lor fierbinte, legătura indestructibilă dintre armată şi popor, înaltele calităţi morale şi de luptă manifestate de ostaşi la instrucţie, în cazarmă şi în afara ei (avîntul, bărbăţia, curajul, cinstea, dîrzenia, eroismul, iniţiativa, simţul răspunderii pentru îndeplinirea misiunii, tovărăşia ostăşească etc.), fapte ce caracterizează preocupările şi înfăţişarea morală a militarilor armatei noastre.

Se vor acorda următoarele premii:

1. PROZA: Premiul I: 3500 lei — Premiul II: 2000 lei — Premiul III: 1500 lei — 3 menţiuni a 700 lei.

2. POEZIE: Premiul I: 1500 lei — Premiul II: 1000 lei — Premiul III: 700 lei — 3 menţiuni a 500 lei.

3. TEATRU (piese întrun act): Premiul I: 4500 lei — Premiul II: 3000 lei — Premiul III: 2000 lei — 3 menţiuni a 1000 lei.

4. CÎNTECE OSTĂŞEŞTI (marşuri şi cîntece pentru programele echipelor şi brigăzilor artistice, inspirate din viaţa infanteriştilor, racheţiştilor, artileriştilor, aviatorilor, tanchiştilor, marinarilor, radiolocatoriştilor, geniştilor, pontonierilor grănicerilor, elevilor şcolilor şi liceelor militare etc.): a) MUZICA: Premiul I: 2000 lei — Premiul II: 1000 lei — Premiul III: 700 lei — 3 menţiuni a 500 lei. b) VERSURI (la cîntecele premiate): Premiul I: 1000 lei — Premiul II: 700 lei — Premiul III: 500 lei — 3 menţiuni a 300 lei.

5. *MARŞURI PENTRU FANFARĂ:* Premiul I: 3000 lei — Premiul II: 2000 lei — Premiul III: 1000 lei — 3 menţiuni a 700 lei.

6. PICTURĂ: Premiul I: 5000 lei — Premiul II: 4000 lei — Premiul III: 3000 lei — 3 menţiuni a 1500 lei.

Lucrările (schiţele, povestirile, nuvelele, piesele de teatru într-un act, poeziile — în cîte două exemplare, iar marşurile pentru fanfară — partitură şi stime) vor fi trimise redacţiei revistei „Viaţa Militară", Calea 13 septembrie nr. 18, raionul V. I. Lenin, Bucureşti, pînă la data de 15 septembrie 1964 cu menţiunea „Pentru concursul literar-muzical".

Fiecare lucrare va purta pe prima pagină cîte un moto, pentru a fi identificată şi va fi însoţită de un plic închis, în care se vor afla numele, prenumele şi adresa autorului. Pe plic va fi trecut moto-ul lucrării.

Lucrările de pictură vor fi trimise, tot pînă la aceeaşi dată, Studioului de creaţii plastice al armatei, Str. Cobălcescu nr. 28, raionul „16 Februarie" — Bucureşti.

Selectarea lucrărilor se va face de către un juriu format din scriitori, compozitori, artişti plastici, critici literari şi muzicali.

Rezultatul concursului se va publica în preajma zilei de 25 octombrie — Ziua Forţelor Armate ale R.P.R.

Redacţia îşi rezervă dreptul de a publica din materialele trimise la concurs, înainte de stabilirea rezultatelor concursului.

Schiţele, nuvelele, piesele de teatru într-un act, poeziile, cîntecele şi marşurile prezentate la concurs nu se înapoiază autorilor.

Lucrările de pictură premiate se consideră achiziţionate şi ca atare devin proprietatea M.F.A., celelalte se vor restitui autorilor.

CRONICA LITERARĂ

TUDOR VIANU

„ARGHEZI POET AL OMULUI"

Nu fără confirmări din partea operei, critica literară avizată, de dinainte de ultimul război, preţuitoare îndeosebi a unicităţii actului creator şi obsedată de ideea ireductibilităţii formulei acesteia, a ridicat în marginea fenomenului arghezian o întreagă estetică a inefabilului şi uneori a înaintat cu afirmările ei pînă acolo încît (şi dintr-un sentiment curajos al probităţii profesionale) şi-a mărturisit umilinţa de a nu-l putea cuprinde exact şi explica prin mijloacele la îndemînă. Cît despre interesul deosebit al cercetării întreprinse de Tudor Vianu, şi cît despre nota sa energic particulară trebuie să spunem de la început că ele se fixează în tentativa raţionalistă, pe deplin încrezătoare în forţa sintetică a conceptelor estetice şi a determinărilor istorice, de a defini opera lui Arghezi — într-una din ipostazele ei fundamentale — pe un alt drum şi cu o metodă exact contrarie aceleia care se desprinde din teoria inefabilului absolut şi ca atare nedemonstrabil al poeziei.

Poetul mai întîi şi apoi criticul său înfruntă acum un examen dificil care presupune refuzul îndîrjit de a lua în considerare alte probe decît cele limpezi, distincte şi temeinice, autorizate de o înţelegere raţională, istorică şi filologică a fenomenului artistic.

Metoda aceasta presupune destule riscuri, unele chiar inevitabile, ştiute dinainte, pierderi şi renunţări în ordinea diferenţierii estetice, a valorilor ascuns-sugestive care definesc uneori mai bine decît orice poezia veritabilă. Este adevărat, şi autorul Esteticii, deplin avizat asupra lor şi avînd conştiinţa clară a dificultăţilor şi a eventualelor (fie şi legitime) rezerve, a socotit totuşi că încercarea merită să fie făcută. Judecînd după rezultate, putem spune ca nu s-a înşelat şi că cercetarea a înregistrat una din cele mai palpabile şi mai concludente progrese. Criticul s-a situat de la început din unghiul de vedere al studiului sistematic, întemeiat pe dovezi şi fapte şi unificînd direcţii ţinînd de ceea ce s-ar chema o ştiinţă a literaturii: direcţia comparatistă, susţinută de un viu simţ istoric, şi aceea stilistică, capabilă, cînd funcţionează cum trebuie, să desprindă concluzii de un ordin general din considerarea atentă a formelor limbajului artistic preferate de poet.

Obiectul dublei analize este de astă dată rebel şi paradoxal, oricum nu din cele mai la îndemînă, nu din seria generatoare de argumente uşoare şi imediate, fie şi pentru motivul că personalitatea poetică plină de implicaţii ascunse a lui Tudor Arghezi pare a refuza mai mult decît oricare alta determinările conceptuale, istorice, oricum pretenţios „ştiinţifice". Autorul cercetării respinge el însuşi orice pedanterie şi o dată cu ea înlătură şi ideea unui Arghezi „poet savant" adică format în studiul modelelor şi subliniază, dimpotrivă, că avem mai curînd de a face în opera sa cu exploziile neprevăzute ale unui mare temperament spontan, înrădăcinat în concretul cel mai viu, mai fluent cu putinţă:

„În ce-l priveşte pe Tudor Arghezi, trebuie să arătăm că deşi el dispune de tot orizontul culturii, deşi cunoştinţele lui literare sînt numeroase şi materia lui de reflecţie este foarte densă, tipul lui artistic este foarte depărtat de acela al „poetului savant". Parcurgîndu-i opera, nu aflăm în ea nici o urmă de „alexandrism", de creaţie înflorită în umbra unui mare model. Sensul distinctiv al operei lui stă în răspunsul ei la împrejurările vieţii, în reacţia la problemele şi luptele timpului său".

Însă oricît de întins ar fi spaţiul rezervat pentru „spontaneitate" şi oricît de extinse teritoriile ineditului şi ale sugestiei personale, un mare poet se înscrie, pînă la urmă, deşi nu foarte evident, şi într-o serie istorică pe care o continuă şi o înnoieşte şi această putere de aderenţă la o tradiţie resimţită ca fiind profund organică şi de care nu se lasă copleşit, constituie un semn indiscutabil de vitalitate. Aşadar, sub un prim aspect esenţial, cercetarea făcută de Tudor Vianu este o argumentaţie a vitalităţii fenomenului arghezian. Cu toate că pare iniţial a se dezinteresa de noţiunea de „valoare" estetică, studiul devine pe alte căi, mai dificile şi mai ocolite, o demonstraţie făcută tocmai în spiritul cerut de recunoaşterea ei. Construcţia în care autorul ne introduce este oarecum neobişnuită: jumătate din numărul capitolelor au drept obiect recunoscut pe faţă circulaţia motivului fundamental al Cîntării Omului în literatura universală şi în cea naţională. Această lungă incursiune printre valori verificate de timp, producătoare de mari voluptăţi intelectuale, nu este făcută cu scopul — mărturisit sau nu — de a determina cu tot dinadinsul izvoare de nemijlocită „inspiraţie". Ţinta cercetării este de a sugera un climat, o ambianţă bogată în radiaţii artistice, densă în reflecţii metaforice asupra destinului uman şi a chipului în care acesta se realizează în istorie. Însă ea valorează şi în sine, prin substanţa observaţiei şi puterea spiritului asociativ.

Tudor Vianu este un erudit care-şi stăpîneşte cu vigoare cunoştinţele; această forţă selectivă şi această demnitate intelectuală cu care izbuteşte să iasă mereu deasupra, relevă nu numai un savant ci şi un artist, este un aspect nu numai al omului de ştiinţă dar şi un reflex al unei puternice personalităţi, în stare să comunice fluxul gîndirii şi totodată să transmită emoţia înaltă a culturii. O intimitate vibrantă, o erudiţie catifelată de poezie, un simţ istoric îmbinat cu un simţ al valorilor certe şi mai presus de toate o extraordinară capacitate expresivă, contribuie la efectul de un indiscutabil farmec al personalităţii lui Tudor Vianu. În manifestări de rară discreţie şi elevaţie intelectuală, el este şi unul din marii prozatori, unul din cei mai de seamă evocatori de realităţi din cîţi cunoaşte literatura romînă. În forme savant reţinute şi oricît de abstracte, însuşirea principală a structurii sale de savant, estetician, filozof, filolog şi critic literar, rămîne totuşi expresivitatea tipului de comunicare. Temperament de artist, el este în acelaşi timp un amator de fapte concludente şi un însetat de dovezi logice şi din sinteza acestor particularităţi se naşte un stil de o specială strălucire. Parcurgînd această din urmă contribuţie a sa, simţi efectiv cum sevele culturii şi ale reflecţiei urcă în opera lui Arghezi prin zeci de ţevi rezistente şi că ea absoarbe toate marile ecouri ale temelor umaniste. Capitolele închinate „sociogoniilor" antice (Hesiod, Eschil, Protagoras, Platon, Lucreţiu, Democrit, Virgiliu, Ovidiu) şi celor moderne (Dante şi Milton, Pope, Rousseau, Volney, Quinet, Michelet, Victor Hugo, Madach, Eliade Rădulescu, Eminescu) sînt de aceea, fără a se menţiona faptul cu ostentaţie, un studiu implicit al operei lui Tudor Arghezi. Spuneam însă că ele valorează şi în sine şi pot fi parcurse ca atare. Este şi o savantă artă epică în incursiunea stabilită de autorul cercetării. Ca şi cum ai străbate un roman perfect cristalizat, în stare să-ţi dea sentimentul vieţii, senzaţia lucrului existent aievea sub ochii tăi, tot aşa însoţeşti pe Tudor Vianu şi aventura sa în lumea cărţilor fundamentale. Tema umanistă a cercetării este personajul viu — de tăria celor întîlnite în romane clasice — al lucrării lui Tudor Vianu. Autorul îl urmăreşte în zeci de „situaţii" imprevizibile şi totuşi verosimile şi organice, pînă să ajungă a fi personajul central al ultimei mari sociogonii, Cîntare Omului. T. Vianu vede tema în toate ipostazele ei, în avînturi şi în descreşteri, în formulările ei antagonice şi apoi din nou în patetica sa unitate, astfel cum poporul romîn a restituit-o umanităţii, prin opera unuia din scriitorii săi de geniu. Prima „scăpărare" a meditaţiei pe marginea chipului cum s-a născut şi s-a dezvoltat societatea omenească este „învăluită în ceaţă" pentru a prinde apoi contururi modelate distinct de împrejurările istorice ale succesivelor sale apariţii şi reincarnări de-a lungul multor secole de cultură. Marea sa existenţă din urmă o datorăm lui Tudor Arghezi şi este rezultatul sintezei unui temperament artistic cu ecourile epocii socialiste. Cercetătorul urmează fără abatere traiectoria propusă, aceea de a înfăţişa „lunga evoluţie a acestei teme, pentru a stabili, cu mijloacele studiului comparativ al literaturilor, ce anume s-a transmis din străvechea tradiţie în opera poetului romîn şi ce i-a adăugat acesta, prin puterea originală a viziunii sale şi ca un reflex al împrejurărilor speciale în care s-a produs lucrarea sa". O întinsă parte a cercetării priveşte culminaţia artistică şi ideologică a seriei urmărite în opera lui Tudor Arghezi şi modul cum s-a cristalizat în ea concepţia socialistă asupra lumii. Ajuns aici, autorul valorifică sugestiile şi posibilităţile revelatoare ale criticii „stilistice", direcţie a cercetării moderne care pune un preţ deosebit pe formele expresive ale limbajului artistic. „Vigoarea acestei opere — observă Tudor Vianu — ecoul ei răscolitor, faptul că, parcurgînd-o, cititorul nu se găseşte niciodată în situaţia odihnitoare a „contemplaţiei", ci se simte tot timpul angajat într-o dezbatere, provocat, provine din prezenţa omului viu în transparenţa ei, vizibilă pînă în mijloacele ei de limbă, în vocabular, în locuţiuni, în construcţii. Mai ales examinarea acestui din urmă aspect al operei argheziene, studierea ei ca fapt de expresie este hotărîtoare pentru înţelegerea acestei opere". Valoarea studiului întreprins este condiţionată de tactul desăvîrşit care prezidează la funcţionarea metodei propuse. După cum cercetarea comparativistă nu degenerează în meschină urmărire de „izvoare" şi „influenţe", tot astfel valorificarea studiului stilistic nu alunecă nici un moment în aride enumerări de procedee, într-o inventariere neconcludentă de forme lingvistice ci se însumează la tot pasul efortului sintetic, în cea mai strictă comunicare cu mişcarea ideilor generale, cu substanţa de viaţă şi concepţia asupra lumii, materializate în opera cercetată. S-ar spune că asistăm mai degrabă la o verificare susţinută prin fapte necontroversabile a unor intuiţii totale asupra operei. Conceptelor estetice, gustului artistic, judecăţilor de existenţă şi de valoare li se ataşează dovezile scoase la iveală de realitatea însăşi — concretă — a operei. Cercetătorul se opreşte adesea asupra unor detalii expresive, pe care însă nu le lasă în stare de material inform şi neconcludent, ci le descoperă cu un instinct sigur semnificaţia, aspectul de revelatoare generalitate. Constată, de exemplu, printr-o acumulare de fapte care se repetă într-un fel, semnificativ, că Arghezi întrebuinţează un anumit tip de locuţiuni şi expresii familiare, adesea într-o formă „adresată". De aici, se deschide brusc o intuiţie de sens general, una care priveşte „oralitatea generală a debitului poetic în care se exprimă un cîntăreţ al poporului vorbind oamenilor din neamul şi clasa lui socială". Cercul de reprezentări critice se lărgeşte şi mai mult, cînd se constată că această însuşire particulară a stilului lui Arghezi „este simţită de cititor în forma vervei generale a expunerii poetice, a însufleţirii şi căldurii ei comunicative". De aici se trece şi mai departe, la o definire sintetică a „specificului" arghezian, văzut însă în stare conflictuală: „Există în scrisul lui Arghezi, în diferitele lui momente, o concurenţă între formele stilistice orale şi cele scriptice. Privită în dezvoltarea ei în timp, se poate constata în opera lui Arghezi, în primele ei faze, o preponderenţă a formelor scriptice, care s-a restrîns treptat şi a cedat ceva din locul deţinut de ele în avantajul oralităţii, fără a se lăsa niciodată înlocuită cu totul de aceasta din urmă".

Aşezate pe temeiul sigur al faptelor de limbă, atari observaţii lărgesc spaţiul cunoaşterii exacte a originalităţii scrisului arghezian, ca neistovit motiv de meditaţie pentru cercetătorii de toate tipurile, de toate structurile. Concluzia studiului este expusă în revelatoarele rînduri finale, care subliniază că în Cîntare Omului Arghezi a ştiut să ducă „pînă la o treaptă înaltă a expresivităţii graiul tuturor, graiul poporului întreg". A făcut aceasta „într-un moment în care socialismul, punîndu-i la dispoziţie o concepţie generală asupra lumii şi a istoriei, l-a dat posibilitatea să intoneze, în limba strămoşilor, adusă la o putere superioară a expresiei, imnul de proslăvire al înălţării umane". Demonstraţia acestei realităţi, la fel de valabile în cîmpul istoric ca şi în cel estetic, Tudor Vianu a ştiut să o întreprindă de pe o platformă inatacabilă şi cu mijloace de o temeinicie exemplară multă vreme de aci înainte.

L. RAICU

ÎNTÎLNIREA

Povestire de anticipație de VLADIMIR COLIN

Aici e totul ciudat, în proporții sugerînd că n-am epuizat încă niciodată rezervele de mirare pe care le explorez acum, cînd totul e altfel și minte. Pînă și deosebirea dintre regnuri e atenuată în spațiul decorat după legi nefamiliare și nu știu dacă exuberanța culorilor pe care le disting e — pentru ochii făpturilor crescute sub cerul acesta albastru — aceeași ca pentru ochii mei, orbiți de insuportabila strălucire din jur. Totul sclipește, înțeapă și arde retina neobișnuită cu afluxul de lumină, în care culorile dansează frenetic. Oh, dansul vieții exasperate, dans al culorilor crude... Din prima clipă m-am simțit sfîrtecat de impalpabilele lor tăișuri și de atunci mă clatin în deznădăjduitul efort de a înțelege ce înseamnă aici cotidianul, faptul firesc, care ia pentru mine chipul obscur al enigmei.

Am pătruns într-un univers criptic, atît de sigur că sensurile-i sînt magistral cifrate încît nu simte nevoia să se apere : e indiferent. Totul mi-e străin și totul mă ignoră, negîndu-mi pînă și posibilitatea investigării. E o lume în care descopăr cu oroare că nu sînt. Atunci, oricît ar părea de pueril, încerc să asaltez înțelesul unei realități fundamental diferită de tot ce a reprezentat pentru mine Realitatea, raportînd necunoscutul la elementele banale ale lumii noastre. Rezultatul e incert și echivoc.

Reflectînd strania culoare a soarelui, am văzut astfel o uriașă întindere lichidă pe care vîntul clătina valuri și despica uimitoare poteci. Am coborît repede și ceea ce luasem drept mare s-a dovedit a fi o masă de lujere galbene, înalte și subțiri, pe care vîntul le bătea aplecîndu-le în unduitoare mișcări lipsite de continuitate. Spun lujere... Nu seamănă cu tijele plantelor noastre și mă înșel, poate. În vîrful fiecărei tulpini fragile se află un nodul alungit, înconjurat de o mulțime de antene. Mi se pare, sau într-adevăr se răsucesc către mine ?

M-am depărtat spre dunga verde, marcînd latura de răsărit a acestei suprafețe galbene. Și din nou, perplex, mă întreb ce reprezintă coloanele negricioase din care pornesc nenumărate prelungiri subțiri și neregulate, ciudat schelet parțial acoperit de niște bucăți verzi, de dimensiuni și forme identice. Spre deosebire de scheletul vizibil, porțiunile verzi se agită și neliniștea lor îmi transmite bizarul sentiment al precarității, al temporarului. Înfipte la distanțe egale, coloanele par un șir de aparate a căror destinație mi-e de neînțeles și cărora le remarc doar fragila alcătuire. Piesele verzi, dacă piese sînt, au fost lucrate cu o gingășie monstruoasă. Nu găsesc cuvinte pentru descrierea plăpîndelor dungi care le străbat și nu cred că cineva le-ar putea imita la noi. În lumea aceasta, mai mică decît a noastră, totul e, firește, mai fragil, dar deosebirea dintre ceea ce am presupus și ceea ce văd e atît de mare încît știu că nu vă puteți da într-adevăr seama de valențele termenului fragil.

Însăși alcătuirea noastră e fragilă (am fost obișnuiți s-o considerăm ca atare, prin raportare la tot ce ne înconjoară) dar fragilitatea elementelor lumii pe care o descopăr e tulburătoare, pricinuindu-mi o duioșie amestecată cu un precis simțămînt de milă. Am senzația că totul e moale aici, bolnăvicios de moale și nesigur. Apăs ușor coloana negricioasă din fața mea și urma apăsării rămîne întipărită în materia puțin densă, ca un semn de inferioritate structurală.

Ceva vine repede către mine. Să fie o vietate, acest sul care se deplasează cu ajutorul a patru elemente mobile, în vreme ce un al cincilea se mișcă frenetic, la capătul lui ? Cînd ajunge aproape îi deslușesc ochii și o cavitate pe care o deschide și închide spasmodic. Mă întreb dacă scoate sunete, pe care nu le aud. Se învîrte sub mine, încercînd să sară cu ajutorul elementelor lui mobile. În afara ochilor, tot trupul îi e acoperit de o mulțime de antene albe și scurte, încîlcite sau țepene, și-mi amintesc de antenele din jurul formelor ridicate în vîrful tulpinilor galbene... Sulul acesta cu înfățișare ridicolă să fie un aparat, o mașină trimisă să investigheze ? Ar însemna să cred că s-a luat totuși act de prezența mea, ceea ce, în definitiv, nu trebuie exclus.

Acum se învîrtește tot mai furios sub mine, se zbuciumă încăpățînat, încercînd să mă ajungă. Nu-mi vine să cred că un aparat s-ar putea comporta atît de stupid și, hotărît, îl trec în regnul animal. Dar încă nu mă pot obișnui cu gîndul... Iată deci un prim animal al misterioasei lumi albastre către care am privit de milenii, întrebîndu-ne întîi dacă e locuită, descoperind apoi în relieful ei semnele certe ale unor transformări intenționate, pentru a clădi în cele din urmă ipoteze asupra înfățișării ființelor raționale care, acum nu ne mai îndoiam, trebuiau s-o populeze. Veacuri la rînd am visat că ființele acestea ne seamănă, convinși că rațiunea nu poate fi decît apanajul unor viețuitoare de felul nostru. Apoi, din ce în ce mai descătușată de prejudecăți, cunoașterea ne-a infirmat speranțele naive... Am înțeles, că, tatonînd orbește pe calea perfectibilității, viața se realizează într-o infinitate de forme adaptate unor condiții varii. Și, cum condițiile difereau vădit de cele ale mediului nostru, vietățile planetei albastre trebuiau să se deosebească fundamental de tot ce ne era familiar.

Sulul acesta însuflețit, așadar, e un animal. Cîte încercări nereușite, cîte forme lăsate de o parte ca neviabile presupune existența făpturii care mi se pare ridicolă, așa cum și eu i-aș părea ridicol, fără îndoială, dacă și-ar putea comunica impresiile ? Prejudecățile obișnuinței sînt despotice și încep să mă tem de înfățișarea semenilor noștri...

Pentru a scăpa de insistențele animalului mă avînt în văzduh și mă depărtez pînă nu-l mai pot zări. Apoi, adoptînd pentru orice eventualitate parametri invizibili, cobor lin, deplasîndu-mă către niște masive aglomerații profilate în zare. Poate că e unul dintre misterioasele centre în care nenumărate puncte prind a străluci de cum se lasă întunericul și de existența cărora sînt legate atîtea legende cu privire la făpturile superioare ale acestei lumi... Văzduhul se întunecă treptat, dar disting cu o dureroasă surpriză siluetele îngrămădite, care seamănă atît de bine cu plantațiile noastre, încît încep să mă îndoiesc că aici ar putea fi descoperiți stăpînii planetei albastre.

Dacă strălucirea aglomerațiilor în noapte nu se datorește decît fosforescenței acestor plante viguroase, la fel de puternic dezvoltate ca flora pe care o cunosc atît de bine și pe deasupra căreia am plutit de atîtea ori ? Alunec din ce în ce mai repede și tot mai deslușit se profilează masele întunecate ale siluetelor. Mi se pare că le disting structura celulară, perfect vizibilă. La înălțimi diferite încep să se aprindă străluciri de intensități variate și nu înțeleg de ce luminozitatea apare pe rînd, parcă fără ordine logică, aici o pată strălucitoare, dincolo mai multe. Se aprind brusc, dar unele se sting tot atît de repede cum s-au ivit. Dungi luminoase, drepte sau ondulate, apar deodată, mai puternice decît luminile de pînă acum. Constat că nici una dintre direle strălucitoare nu se stinge, în vreme ce focurile izolate cresc tot mai dese, ca și cum lumina s-ar propaga pe căi de neînțeles de la un masiv la altul. O aură palpită peste aglomerația tăcută. Nici o îndoială nu mai e cu putință, mă îndrept către unul dintre centrele pe care le-am considerat dovezi ale existenței făpturilor raționale de pe planeta albastră. Și mă tem tot mai mult de o dezamăgire...

Proiectînd la distanță luminile unor ochi rotunzi, animale lucioase circulă printre siluetele întunecate. De cele mai multe ori merg unul după altul în șiruri lungi, lunecînd la baza masivelor celulare. Spre deosebire de flora noastră, crescută vînjos dar neîmpodobită, plantele acestea nu pot renunța nici noaptea la jocurile de culori ce caracterizează viața exuberantă a lumii pe care mă aflu. Fulgere violent colorate se aprind și se sting pe trupurile lor, se răsucesc febril și-și exală vitalitatea în stridențe cromatice. Am înlăturat presupunerea că monotona lor țîșnire poate avea o semnificație deosebită. De vreme ce culoarea se stinge pentru a reapărea, mereu aceeași, nu e de presupus că exprimă mai mult decît un apel, inconștienta tendință către fertilitate.

Am ajuns la marginea aglomerării. O suprafață delimitată e acoperită aici de forme stranii, albe și negre, cărora nu le înțeleg rostul. Din nou mă întreb dacă formele acestea cu geometrie identică, o verticală tăiată de o orizontală, nu sînt aparate cu destinație precisă. Poate că asigură condiții de climă propice uriașei plantații ce se întinde dincolo de ele ? Fiecare formă e înălțată pe cîte o mică ridicătură acoperită de firicele verzi, printre care deosebesc pete colorate, de o inimaginabilă fragilitate.

Unul dintre animalele lucioase foind de-a lungul masivelor vegetale înțepenește brusc. Ochii rotunzi își pierd strălucirea, dar în aceeași clipă o lumină se aprinde în trupul aerodinamic, o spărtură laterală se cască în învelișul lucios, iar două forme ciudate sînt expulzate, atît de ciudate încît cobor pentru a le vedea mai bine. Pentru o clipă mi-am spus că asist la o naștere, dar deosebirea anatomică e prea mare între cele două siluete ivite deodată și greoiul animal. Să fie niște simpli paraziți ? Parcă ușurat, animalul și-a stins lumina interioară și, în vreme ce ochii rotunzi i se aprind din nou, începe să lunece, depărtîndu-se cu indiferență.

Straniile vietăți au rămas singure. Cum să vi le descriu ? Niște forme subțiri și alungite, pornite din două elemente care se unesc într-un trunchi, sfîrșit printr-o sferă. Pe sfera (imperfectă) clipesc doi ochi așezați de o parte și de alta a unei protuberanțe, sub care se află o îngustă tăietură orizontală. Două prelungiri laterale ale trunchiului spînzură moi sau se mișcă independent, agitînd la extremități cîte cinci apendice articulate...

Îmi dau seama cît de nemulțumitoare e o asemenea descriere, dar nu-i pot corecta lipsa de precizie. Înfățișarea acestor vietăți se deosebește într-atît de formele simple și armonioase ale vietăților noastre, încît nu găsesc termeni de comparație în stare să vă sugereze fragilitatea neverosimilei lor alcătuiri. Nu-mi pot închipui ce loc ocupă pe scara animală a lumii albastre, dar presupun că asemenea ființe neajutorate, deplasîndu-se prin mișcarea ritmică a celor două elemente care le suportă făptura alungită, se numără printre cele mai neînsemnate. De aceea cred că n-are rost să le urmăresc penibila traectorie printre falnicele siluete ale plantației. Toate gîndurile mi se îndreaptă către ființele superioare ale acestei stranii lumi și zadarnic încerc să-mi închipui cum arată și unde se adăpostesc.

A trecut un timp. Privirile parcă mi s-au mai obișnuit cu puternicele radiații colorate, zvîcnind la intervale egale pe învelișurile plantelor. Îndrăznesc de aceea să mă apropii.

O bună parte dintre pereții celulelor vegetale sînt luminoși, dar acum descopăr cu stupoare că porțiunile luminate au devenit transparente și-mi îngăduie să văd prin ele structura întregului. Și mai ciudat e faptul că nenumărați paraziți de felul celor pe care abia vi i-am descris s-au instalat în aceste celule. Imobili, sau mișcîndu-se cu dezinvoltură, par să-și fi organizat aici o viață complexă, utilizînd cu surprinzătoare pricepere alcătuirea celulelor. Căci plantele masive au o constituție neobișnuită, spongioasă, bazată pe serii de celule ale căror amănunte interne nu se repetă decît cu aproximație.

În golul unora dintre elementele acestea vegetale disting formații pe care nu le pot identifica : o suprafață plană sprijinită pe patru stîlpi miniaturali, totul înconjurat de alte cîteva formații asemănătoare, mult mai mărunte ; un paralelipiped în care tocmai cotrobăie unul dintre paraziții ce par să fi invadat plantele ; niște ciudate imagini plate, dar sugerînd relieful, fixate pe pereții celulelor ; globuri luminoase, forme albe și lucioase, cu adîncituri de dimensiuni diferite, excrescențe multicolore, o mulțime de alte elemente cu neputință de descris. N-aș fi crezut că morfologia plantelor e atît de complicată, ascunzînd serii de celule care nu se repetă decît cu aproximație. Surprinzătoare, îndeosebi, e îndeminarea cu care paraziții s-au priceput să adapteze formele naturale ale celulelor la necesitățile mărunte ale vieții lor.

La prima vedere, un observator nepregătit ar putea crede că lucrurile stau exact invers, că paraziții au creat amănunțitul decor în cadrul căruia se mișcă, într-atît de calme și firești le sînt atitudinile. Acum, de pildă, un grup de asemenea ființe s-a strîns pe formațiile caracteristice (compuse din suprafețe plane instalate pe cîte patru suporturi) în vreme ce protuberanțele mobile, cu care paraziții sînt înzestrați ,manipulează niște substanțe de diferite culori, așezate pe marea suprafață netedă în jurul căreia s-au adunat. Pentru prima dată constat că vietățile alungite au pui, niște făpturi mai mici, dar întru totul asemănătoare cu adulții. Cum le privesc cu atenție, încep să-mi dau seama că sferele lor înzestrate cu cîte o pereche de ochi nu sînt absolut identice, așa cum mi se păruse. Infime amănunte ținînd de proporția elementelor și de pigmentare le deosebesc și le acordă, dacă nu individualitate, măcar unele trăsături caracteristice. Printre ele se află tipuri mai înalte sau mai scunde, culoarea ochilor le deosebește (fapt ciudat și, pe cît știu, neîntîlnit în lumea noastră animală), sferele mobile prin care li se sfîrșește făptura sînt acoperite, în cantități diferite, cu o materie neagră, albă, galbenă sau roșie, în stare să capete nuanțe felurite, ba chiar învelișul trupurilor diferă de la individ la individ. Firește, nu pot ști ce trebuie pus pe seama mimetismului și ce reprezintă o însușire determinată, dar, cu cît observ mai mult neînsemnații paraziți ai plantelor, mi se pare că nu li se poate nega o anume formă de inteligență. E greu de presupus că numai instinctul îi ajută la săvîrșirea variatelor operații pe care le execută sub ochii mei. Pe de altă parte, dacă unor simpli paraziți li se poate presupune un rudiment de inteligență, mă gîndesc cu admirație la creatorii civilizației de pe planeta albastră și nu mi se pare temerar gîndul că ne-au întrecut, poate, în diverse domenii de activitate.

Dar de ce nu se arată ? Evident, cu toată comportarea lor remarcabilă, am acordat prea mult timp paraziților cuibăriți în celulele plantelor și e cazul să-mi îndrept atenția către ființele pe care le caut. Mă las de aceea să lunec printre masivele plantației, admirînd încă o dată meandrele culorilor ce șerpuiesc pe anumite porțiuni, strict delimitate, ale florei. Fulguratiile se repetă, mereu aceleași, nu numai în ceea ce privește culoarea, dar și forma. Mai mult, aceleași forme apar și în culori diferite, ca și cum ciudatele linii drepte și curbele pe care țîșnirile colorate le desenează n-ar fi întîmplătoare, ca și cum ar cuprinde o semnificație rațională, depășind instinctualul apel vital, pe care-l presupuneam. Să fie cu putință ?

O deschidere se cască în clipa aceasta chiar sub benzile multicolore ale fulgerelor pe care le privesc și, într-un șuvoi de lumină, o mulțime de paraziți se revarsă din masivul lîngă care mă aflu. Ce panică oarbă i-a alungat din celulele lor, ce pricină obscură poate avea o asemenea neașteptată migrație ? Izolate sau în grupuri, enigmaticele făpturi alungite se deplasează cît de repede le îngăduie cele două prelungiri mobile și o parte pătrund în trupurile unor animale lucioase, de felul celor pe care le-am mai văzut lunecînd la baza masivelor plantației. De astă dată stăteau nemișcate, dormind cu ochii stinși. Dar îndată ce paraziții s-au instalat în trupurile lor, animalele se trezesc, ochii rotunzi prind a le licări și greoaiele vietăți lunecă surprinzător de repede, răspîndindu-se care încotro. Să-mi spun gîndul pînă la capăt ? Nu mă pot dezbăra de bănuiala că animalele acestea așteptau ivirea paraziților, ca și cînd ar fi năzuit să restabilească o dorită simbioză.

Nu toți paraziții și-au găsit asemenea adăposturi însuflețite. Multe dintre făpturile ieșite din celulele plantei împodobite cu fulgere multicolore se deplasează prin propriile mijloace. Spațiul dintre plante s-a umplut cu ființele zorind în direcții contrarii. Dar un animal, ai cărui ochi rotunzi strălucesc, se ivește acum și se îndreaptă către planta însemnată de jocul violent colorat al fulgerelor. O măruntă făptură îi iese în întîmpinare, mișcîndu-și una dintre prelungirile subțiri ale trupului. Animalul lucios nici nu se sinchisește și o depășește cu indiferență, dar un al doilea se oprește ascultător la semnul ei, ba-i îngăduie chiar să se strecoare în cavitatea pentru o clipă luminată...

Nu, nu se poate ! Nu-mi vine să cred, deși gîndul începuse să-și facă loc și mă străduiam să nu-l rostesc cu glas tare. Tot ce am transmis trebuie probabil revizuit în lumina uluitoarei descoperiri pe care mi-a îngăduit-o faptul că am văzut pentru prima oară, din față, ceea ce luasem pînă acum drept un animal.

Ei bine, masa lucioasă pe care sclipesc doi ochi rotunzi și a cărei cavitate se poate lumina e condusă de către una din măruntele ființe pe care le-am desconsiderat. Așa zisul animal e o mașină, un instrument al ciudatelor făpturi verticale. Încă nu-mi vine să cred că tocmai ele reprezintă semenii noștri întru rațiune, stăpînii acestei lumi necunoscute. Neîncrederea e alimentată de uriașa depărtare dintre structura lor și alcătuirea noastră, dar — dacă ne putem depăși prejudecățile și, de ce n-aș spune-o, speranțele încăpățînate — trebuie să recunoaștem în comportarea lor manifestarea certă a gîndirii.

Acum, cînd privesc cu alți ochi cîte mă înconjoară, înțeleg că tot ce descopăr reprezintă dovada activității deliberate a acestor frați ai noștri de pe planeta albastră. Și mă plec uimit înaintea capacității lor de cunoaștere și de sinteză. Căci au ridicat construcții uriașe față de infimele lor trupuri, construcțiile pe care le-am luat drept plante, au conceput fulgerele colorate constituind un sistem de semnalizare a cărui semnificație ne scapă, deși le apare cu limpezime, au inventat mașini neobișnuite, au modificat relieful planetei și s-au desprins de ea, avîntîndu-se în cosmos. Ei, verticali posesori de rațiune...

Nu mai știu ce spun. Gîndurile mi se împrăștie. Vă dați seama ? Am identificat purtătorii civilizației de pe a treia planetă a soarelui galben ! Îi văd, sînt aici. Se mișcă sub ochii mei și nu știu că-i văd. Din clipa asta, dincolo de legende, nu sîntem singuri. Înțelegeți ? Nu sîntem singuri.

NU MAI SÎNTEM SINGURI !

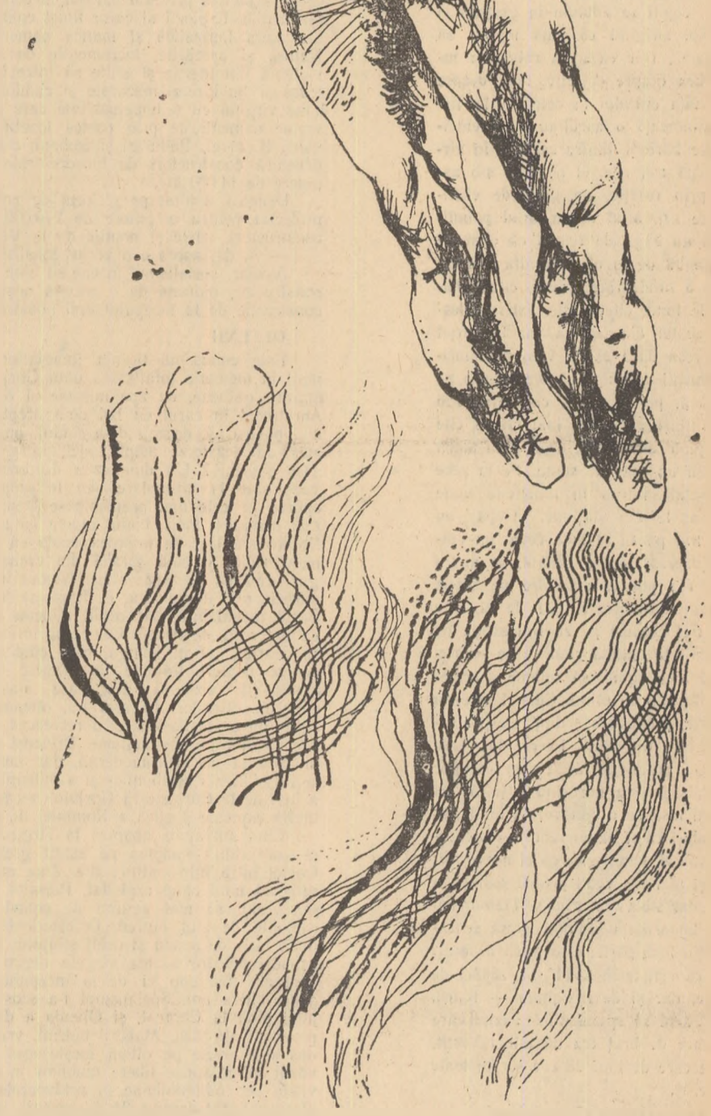

Desen de POMPILIU DUMITRESCU

HORVATH IMRE

ÎN VÎNTUL DE SEPTEMBRIE

În romînește de IOANICHIE OLTEANU

SEMN DE TOAMNĂ

Mîngîie copacul
doar un fir de vînt,
doar o frunză scapă
creanga la pămînt,
dar așa coboară,
lîncedă și grea,
parcă toată lumea
s-ar surpa cu ea.

RIVALITATE

Acuma văd; copacul
îmi e superior, –
m-aș osteni degeaba
cu el să mă măsor ;
eu port argint în plete,
dar cîte fire am,
atîtea foi de aur
i-atîrnă lui pe ram.

DESTINE DIVERGENTE

Smulgîndu-se din arbori,
cad frunzele pe rînd,
și totuși, nici o creangă
din asta n-o să piară:
pe ramuri alte frunze-n
curînd au să apară,
dar frunza n-o să-ajungă
pe alt copac nicicînd.

BRAZII

Martor la atîtea
spulberări de foi,
sufăr cu copacii
năpîrliți și goi,
dar aplaud brazii
care știu ce vor
și sfidează toamna
cu verdeața lor.

EMIL GIURGIUCA

DUCEM TIMPUL

Ducem timpul trecîndu-ni-l unul
Altuia ca pe o undă în mers.
De tîmpla mea pîlpîie blînd ca alunul
De părul tău scînteie în univers.

De geana ta rourā, boare de cîmp,
În brațele tale arde, iaz în nămiezi.

Cînd de pe-un umăr pe altul îl schimb
Eu clatin văzduhuri de brazi și livezi,

Căci eu îi sînt nordul din noapte ieșind
Împovărat de-nsetate suflări,
Tu, țărmul de cuiburi, tu, delta de-argint,
Tu, sudul cu nesățioasele-i zări.

MALURILE

Eu eram pe-un mal al rîului, tu pe celălalt,
Adîncul se tălăzuia între noi fumuriu
Și-l treceam călcînd pe văzduhu-i înalt
De mii de ori pe zi fără să știu.

În clar intens mă ridicam arzînd
Căutîndu-te, un liberat din matcă vai
Cînd pe sub apa fumuriului adînc
Un mal se-mbrățișa cu celalt mal.

NICOLAE ȚIC

O DISCUȚIE ÎN AER LIBER

După trei zile de ședere în stațiune o cunoșteau toți, și nu era unul care să nu se-ntrebe dacă femeia asta o fi în toate mințile, cum pretinde?! Ea se scula devreme, cînd abia mijeau zorii, și îndată se apuca de lucru: de la cinci la șapte scria un articol pentru gazeta de perete; de la șapte la opt decupa fotografii din ziare și reviste, tot pentru gazeta de perete; pe la opt și jumătate, cînd sosea primul accelerat din București, se ducea la gară să ia ziarele... După micul dejun, cînd oamenii ar fi vrut să se-ntindă la soare, ori să plece în excursii, ea îi poftea pe toți la o lectură în colectiv. Bărbații se lăsau greu, zicînd că-i așteaptă nevestele, iar nevestele ziceau că le așteaptă copiii. Instruiți de părinți, copiii se adunau în grupuri și plîngeau, strigînd să vină mama, să vină tata... Dar ea avea răbdare: întîi vorbea despre colectiv, apoi despre importanța cititului în colectiv. În fiecare dimineață o ascultau zece, cincisprezece bărbați, dintre cei mai în vîrstă. După trei zile, ei hotărîră s-o asculte prin rotație, un grup de cincisprezece azi, altul mîine, altul poimîine. Ea nu băgă de seamă că oamenii se schimbă de la o zi la alta: ea citea cu o înflăcărare gîfîită, citea articolul de fond, cîteva știri externe despre războiul din Coreea, iar la sfîrșit se interesa dacă există vreo nelămurire. Oamenii se risipeau care încotro, pe la umbră, pe la soare, cu ziarul sub braț. Întinși pe iarbă, mai citeau cîte ceva, pînă adormeau. Dar abia dacă prindeau un ceas de somn. Pe la zece și jumătate intrau în funcțiune toate megafoanele din stațiune. După un marș, trei poezii și încă ceva, un cîntec pionieresc, ori o sonată, se auzea glasul ei: pusese stăpînire pe stația de radio-amplificare. Zi de zi, cîte două, trei ceasuri pe zi, îi instruia pe cei veniți la odihnă cum să se poarte, și mai ales cum să îmbine, armonios, plăcutul cu utilul. Cum îi plăceau ședințele, propuse o ședință despre organizarea timpului liber, la care nu se prezentă decît un singur bărbat, și acesta mirosind a țuică. Ea îl primi însă cu o bunăvoință totală, anunțîndu-l că îi va încredința conducerea ședinței. Omul zise că el nu se pricepe, și nici n-a venit pentru ședință, a venit doar s-o vadă. Pînă să-i lămurească ea importanța ședinței, și să se tragă puțin la o parte, el o pișcă de braț: „Zău că ești frumoasă!" Se zăpăci de plăcere, dar și de indignare — totuși, nu îndrăzni să spună nimic: omul care o pișcase de braț era un miner vestit, despre care de luni de zile scriau toate ziarele.

— Ești măritată? întrebă el.

— Am fost...

— Ar trebui să-ți găsești altul.

— O, dacă ar fi atît de ușor! zîmbi ea. Prima oară am făcut o alegere cu totul nechibzuită. Nu era un tovarăș serios... I se păru că a spus prea mult, și asta numai din zăpăceala ei de femeie. Încă era prea mult femeie, și prea puțin o tovarășă care organizează timpul liber al celorlalți. Încercă să aducă vorba de ședință: Nu sînt punctuali oamenii noștri...

— Oamenii dorm, spuse el.

— De-ar veni măcar o parte, se rugă ...N-ați vrea să-i chemați dumneavoastră? Cîteva cuvinte la stația de radio. Oricum, aveți mai mult prestigiu...

— Cum o să-i chem? se apără el. Ori crezi că îmi arde de discuții, aici? Vreau și eu să dorm, să umblu pe munți, și să mă uit la dumneata. Ce, n-am voie să mă uit? De lucrat, am lucrat, de organizat timpul liber mi-l organizez, acum te invit la o țuică de trăznește, ici-șa, pe terasă, unde mai sînt doi care ne-așteaptă. Ori nu-ți place să bei cu noi? rise el. Noi obișnuim din cînd în cînd, ba și mai des!

Dacă el o invită în numele minerilor, ea socoti că nu trebuie să-l refuze. În două ceasuri bău trei pahărele de țuică, ascultă glume și rise cu măsură. Cînd zise că s-a făcut tîrziu, și ar vrea să se ducă în camera ei, nimeni nu o rugă să mai stea. Îndată ce se văzu în cameră, își smulse hainele și intră sub duș. Un duș rece de o jumătate de oră. Apoi se întinse pe pat, se uită la ușă, la ferestre, se uită la tavan, și izbucni în plîns.

NICOLAE BREBAN

accidentul

În jurul orei patru, Chilian se îndrepta spre hala de boghiuri renovată cu un an în urmă, 1950. Trecînd pe lîngă scheletul de ciment al noii hale de sculărie — aflate în construcție — el asistă la un ușor accident de muncă. Chiar în colțul construcției se găsea o grămadă de șine vechi de cale ferată — depozitate acolo cu un an în urmă — pe care un grup de vreo cincisprezece oameni, lucrători sezonieri, le transportau, doi cîte doi, pînă în spatele fabricii de vagoane. Tocmai în clipa cînd el trecea pe acolo, o șină căzuse pe piciorul unuia dintre ei și Chilian se repezi, împreună cu alții, să-l ajute pe cel căzut. Nenorocirea nu era prea mare — omul căzuse cu oarecare dibăcie; cu toate acestea Chilian porunci unuia din ei să-l sprijine pe accidentat și îi conduse în cabinetul sanitar al Franciscăi. Cel rănit fu întins pe canapeaua de piele ce se afla lîngă ușă iar cel care-l sprijinise pînă acolo se reîntoarse la lucru.

Francisca refăcea tocmai un bandaj unui lucrător. Se apropie curînd de cel de pe canapea și, ridicînd pantalonul — ajutată de către accidentat — descoperi rana, o contuzie superficială, chiar pe creasta tibiei. Ea spălă și dezinfectă rana în timp ce Chilian, așezat pe un taburet, îi privea. Rănitul era un bărbat de vreo treizeci și șase de ani — și făcea parte din acei care par totdeauna cu doi-trei ani mai în vîrstă. Era înalt, slab, osos. Negricios, fața îi era prelungă, proporționată, cu multe riduri paralele. Avea brațele nefiresc de lungi cu palmele turtite de muncă, geometrice. Deși pielea feței și a întregului corp adera de-a dreptul pe os — era un trup fără grăsime, aproape fără carne — omul dădea o senzație de neobișnuită forță. Era un corp armonios, neașteptat de frumos și de puternic, dezarticulat însă de ani de muncă abuzivă, deformat de un efort susținut și unilateral. Mîinile le avea disproporționat de mari, pieptul apăsat înăuntru, picioarele călcau fără elasticitate, deschise prea mult și ușor flexate parcă sub permanenta apăsare a unei invizibile greutăți. Înnăscuta forță elastică a acestui trup se spărsese și curînd în tiparul unei vieți dure, de muncă greoaie și monotonă, se reînchegase sub un aspect brutal, deosebit de economic. Acest corp nu era de fapt decît un răspuns la viața pe care fusese împins s-o trăiască; totul se desfăcuse și se reorganizase sub semnul unui puternic și definitiv semnal de apărare.

Felcerița se ridică, înainte de a termina ce avea de făcut, și se așeză la masă în fața unui registru.

— Cum te cheamă? — îl întrebă pe accidentat.

— Cupșa Ion — fu răspunsul.

— Unde lucrezi?

— În curte, la montaj — zise cel ce se numea Cupșa, vorbind înăbușit.

— Necalificat, sezonier — adăugă Chilian.

— Sezonier — repetă și Cupșa, fără să-l privească. Fata se ridică și apropiindu-se, începu să bandajeze rana. Cupșa privea liniștit, apoi cînd treaba fu pe jumătate terminată, o întrerupse:

— Pune și niște unsoare — o îndemnă el, în felul lui, mohorît.

— Ce să pun — întrebă felcerița — unsoare?

— Alifie, pune alifie — adăugă Cupșa liniștit, privind în jos spre capătul bandajului pe care Francisca îl ținea nemișcat. Privea atît de liniștit încît parcă ținea ochii închiși și pleoapele mari se bombau puternic sub sprîncenele-i drepte, sclipitoare. Fata îl privi și ea cîteva clipe nemișcată apoi îl ascultă, desfăcînd din nou bandajul. Chilian examina mereu rana, locul acela de pe piciorul omului unde pielea fusese sfîșiată în forma unei flori mari, viu colorate.

— De ce-ți mai trebuie alifie? — îl întrebă Chilian pe lucrător, dar acesta nu răspunse. Francisca aplica alifia, depusă pe un petec de bandaj și el o privea cum lucra, mulțumit parcă de mișcările ei mecanice, nu prea grăbite, ușor pedante. După ce termină, ea îi spuse:

— Poți să stai aici pe canapea o jumătate de oră să te odihnești. De fapt ar fi bine să nu mai lucrezi astăzi.

— Pînă la cîte lucrați acolo? — îl întrebă Chilian pe Cupșa, observînd că acesta se pregătește să plece.

— Pînă cînd se întunecă.

— Poți să mai rămîi — îi spuse Chilian — astăzi nu are rost să te mai întorci acolo. Puteai să-ți rupi piciorul.

— „Șeful" ne însemnă șinele — zise Cupșa — așa că am să mă întorc.

— N-are rost — spuse oarecum plictisită, Francisca, văzîndu-l că șchiopătează — poți să cazi din nou și să fie mai grav.

— Nu-i nimic — ripostă Cupșa — trece repede. De altfel Francisca nu-l mai asculta, ocupată să pregătească o injecție unei lucrătoare, care așteptase între timp.

— Poți să mai stai — spuse Chilian omului, văzînd că acesta se pregătește să iasă. Vorbea cu aparentă nepăsare, aproape nici nu-l privea. Cupșa însă simțea atenția celuilalt și încerca să scape de ea, ca de un lucru inutil.

— Mă duc — zise el totuși cu bunăvoință, aplecîndu-se ușor — mă duc să nu mă taie la bani. Numa pînă fac cîțiva pași...

— Să vii mîine la pansament și să nu umbli la rană — îi strigă felcerița, fără să-l privească. Cupșa se aplecă ușor, în chip de răspuns și ieși. Chilian ieși la cîteva minute în urma lui, dar cînd ajunse la stiva de șine, Cupșa luase deja o șină, împreună cu un băiat de vreo șaptesprezece ani, slab, cu părul ciufulit și o purtă spre locul unde trebuiau cărate șinele. Chilian se urcă pe cealaltă stivă de șine, lîngă el și-și aprinse o țigară așteptîndu-l să se întoarcă. Între cele două șiruri de clădiri trecu cu mare zgomot o locomotivă Diesel („Honomag-ul" vechi al uzinei) tîrînd după ea două vagoane închise. Mecanicul, un bătrîn îmbrăcat cu o salopetă curată, albă de prea mult spălat, stătea aplecat peste bară și privea forfota din curte cu nepăsare; fața-i mică, zbîrcită, era atît de relaxată însă încît părea că zîmbește, o ciudată expresie de bucurie copilărească îi plutea peste trăsături.

— Bă, Fane, băă! — strigă mecanicul spre manipulator care mergea înaintea locomotivei. Manipulantul se opri și se întoarse, dar în aceeași clipă se apropie de Hanomag un funcționar tînăr, cu niște hîrtii în mînă și strigă ceva poruncitor spre bătrînelul de sus. Acesta, fără să se miște, privind mereu spre manipulator, opri brusc locomotiva, tamponînd puternic vagoanele. Apoi coborî și plecă împreună cu funcționarul, discutînd aprins, spre ușa înaltă, de fier, a unei hale. Lîngă colțul halei în construcție soseau mereu grupuri de cîte doi lucrători care continuau să transporte șinele, cu mișcări mecanice — cu prudență și aparentă lipsă de grabă, fără să se oprească o clipă, cu toate că stiva de șine nu părea să descrească. Stătea acolo încremenită, deși oamenii trăgeau și ridicau șinele, făcînd un zgomot asurzitor, răscolind frunzele uscate și praful ce se depusese pe ele, atît de greoaie și de egală încît munca lor părea fără rost, o joacă inutilă și obositoare.

De grupul celor ce duceau șinele se apropie un om înalt, într-o cămașă țipătoare, cu o șapcă țeapănă pe cap. În jurul lui se adunară cîțiva din cei ce lucrau acolo, în timp ce el scoase un carnet și un creion dintr-unul din buzunarele mari, de la piept, al cămășii și începu să noteze ceva. Chilian se dădu jos de pe stivă și apropiindu-se de el îi spuse:

— Lucrătorul Cupșa Ion e accidentat, de ce-l lași să lucreze?

— Da — zise fără rost cel cu carnetul, neștiindu-l pe Chilian, privindu-l mirat, însă cu atenție — unde e Cupșa? — și se întoarse, căutînd din ochi pe cel de care era vorba. Cupșa se apropia tocmai urmat de băiatul care era perechea lui (care fuma parcă aceeași țigară) și Chilian observă că la vederea omului care le nota orele, încearcă brusc să-și stăpînească șchiopătatul.

— De ce lucrezi — strigă „șeful" spre Cupșa ce venea spre ei, cu o voce ascuțită, probabil cea cu care obișnuia să vorbească oamenilor (și care constituia probabil partea evidentă a „autorității lui teribile") — de ce lucrezi dacă ești accidentat? Unde ești lovit, ia arată-mi și mie — adause apoi cu o îmblînzire voită și afectată a atitudinii și a vocii. Cupșa vru să-și ridice pantalonul în timp ce oamenii se grupau în jurul lui, întinzînd gîturile (deși majoritatea fuseseră martorii accidentului, la care responsabilul lipsea).

— Nu e nevoie — interveni Chilian, adresîndu-se celui cu carnetul — pune-i orele.

„O rămășiță" — gîndi Chilian, privindu-i expresia gravă cu care căuta în carnetul umplut cu un scris neregulat, copilăresc, strîmb — o rămășiță tipică, fără putere dar foarte tenace și durabilă. Asta e micul vătaf cu șapcă de responsabil pe cap!"

— Ai zece ore pe ziua de astăzi — spuse „șeful" din nou cu vocea lui obișnuită, țipătoare.

— Pune douăsprezece — spuse Chilian observînd că în celelalte zile majoritatea aveau cîte douăsprezece ore însemnate.

— Douăsprezece ore — admise „șeful" neprivindu-l pe Chilian. Chilian se întoarse spre Cupșa care îl privi o clipă cu aceeași expresie, închisă, a lui, însă în același timp în ochi cu o lucire de frică instinctivă, ca față de un străin. Privind grupul de lucrători, în majoritate țărani, îmbrăcați cu lucruri pestrițe, amestecate, de o mare uzură, adunați în jurul responsabilului care continua să însemne pontajul, lui Chilian îi veni, brusc, în minte, o scenă foarte îndepărtată, din prima tinerețe: la marginea unei păduri, în seara unei zile umede, caldă însă, de toamnă, un grup de țărani care lucrau la tăiat de lemne, aplecați peste o hîrtie pe

SEMNELE TIMPULUI

Reportaj de NICOLAE JIANU

VECHIME

În 1949, o toamnă întreagă am dormit într-o baracă la poalele Semenicului. În zori, pe ploi putrede, înghesuit între uriașe mantăi de cauciuc, urcam cu camionul la Crăinicel. De pe un promontoriu pietros priveam barajul în construcție și toată mișcarea de furnicar a șantierului. Explozii al căror tunet colinda cîteva clipe munții păduroși făceau atmosfera fantastică și munca oamenilor avea ceva de început de lume. Natura și așezările, încremenite de foarte multă vreme, erau smulse cu violență din inerție și silite să intre într-o ciudată horă de energii. Escavatoare și buldozere, macarale și camioane de 10 tone pătrundeau în această lume virgină cu o impetuozitate care a speriat la început. Dar după puțină vreme oamenii de prin partea locului se lăudau cu marele șantier de pe valea Bîrzavei. Pădurari și ciobani, culegători de fructe și cărăuși, văliugenii deveniră constructori de hidrocentrale. Hidrocentrala de la Văliug avea o putere de 14 000 kw.

Deunăzi, înălțat pe piciorul de andezit al unui alt baraj, de astă dată proiectat pentru o putere de 270 000 kw, evocam într-un cerc de bătrîni constructori, zilele și nopțile de la Văliug. Cineva spuse:

— A, da, aceea e o veche construcție socialistă... am lucrat acolo.

Așadar, socialismul începe să aibă monumentele lui vechi și glasul acelui constructor, pătruns de o ușoară nostalgie, putea să spună foarte bine: e construcție de la începutul erei noastre, era comunismului.

OLTENII

Este cunoscută tirania imaginilor înregistrate în copilărie. Păstram de mult în memorie înfățișarea unui Gorj deluros, cu dezolante prăbușiri de pămînturi galbene, cu ape mîloase și drumuri apocaliptice. Am trecut în carul cu boi de-a dreptul prin apa Motrului, pentru că, decenii de-a rîndul, un pod de bîrne rămînea un deziderat utopic, aici, între pădurile de stejar. Dar oamenii? Un dumnezeu dezordonat și obosit aruncase sate la întîmplare sau le scăpase din buzunarele sparte, în cele mai prăpăstioase locuri, în noroaiele cele mai cumplite, încît bietul oltean își lua lumea în cap în fiecare an. Dar se întorcea acolo să cînte din frunză și să-și ridice o culă săracă din creițari strînși pe ziare, gaz, cărbuni și zarzavaturi. Numai în Moldova văzusem sărăcie mai desăvîrșită. E drept, azima oltenească mi s-a părut inegalabilă, dar copiii mîncau dimineața mămăligă cu vin roșu, de terasă. Celor sub un an li se dădea țuică, să doarmă, să nu plîngă, pînă cînd se întorcea olteanca de pe dealuri. Rămîne un miracol cum o astfel de viață a putut da naștere la viziunea din care s-au ivit covoarele, oalele, porțile și cîntecele oltenilor. În arta lui, olteanul nu corectează realitatea, n-o îndulcește, nu o idealizează, ci o recreează, suflă de pe ea colbul pămîntesc, o stilizează pînă la abstracțiune. Brîncuși a dus Oltenia la Paris și a așezat-o în Muzeul de artă modernă, dar muzeografii s-au înșelat pentru că acolo se află Oltenia străbunilor și a mileniilor nedeslușite. Un alt formidabil oltean a luat de la Cărbuneștii Gorjului bucățica de cer din care a zămislit cea mai înaltă expresie poetică a Romîniei de azi.

Cînd am ajuns noaptea la Tîrgu-Jiu și am văzut cerul Ticlenilor înroșit și am intîlnit noaptea pe asfalt grelele agregate de foraj, am înțeles că Gorjul intra într-o altă zodie. Ziua m-a prins într-un bloc cu șase etaje, în mijlocul unui cîmp explodat. Peisajul era halucinant, pentru că la marginile șantierului se mai agățau de poalele lui bordeiele oltenilor, strivite sub căciulile de stuf putred. O bisericuță de oameni săraci stătea pitită între două turle de sondă și ochii sfîntului de pe pisanie priveau holbați la pompa canadiană care scotea sîngele negru al pămîntului. Despre sîngele acesta care clocotea sub ei de la începuturile lumii, oltenii nu știau nimic pînă acum cîțiva ani. Socialismul l-a scos la suprafață, de sus, din munții Gorjului pînă la Caracal, și Oltenia a devenit astfel una din cele mai bogate provincii ale țării. Maiștrii bătrîni, vracii „găzari" de pe valea Prahovei s-au dus să-i învețe pe olteni meșteșugul scoaterii și prelucrării petrolului. I-am văzut în ceasurile libere umblînd în salopetă prin ogrăzile lor, adăpîndu-și vitele sau odihnindu-se în pridvoarele vechi, cu muzica difuzorului instalat afară și lăsat deschis 24 de ceasuri, ca să ție văzduhul treaz. Copiii famelici pe care memoria mea îi înregistrase cîndva cu spaimă, sînt acum ucenici, elevi ai școlilor profesionale, tehnicieni la sonde, șoferi, mecanici, funcționari sau constructori de blocuri pentru cei care vin de departe, de sub dealurile pustii și se adună aici, profilînd viitoarele mari așezări industriale.

COMOARA

Ieșeam seara pe uliță, mă plimbam și discutam cu directorul școlii, om tînăr și entuziast. Satul era în plină febră a colectivizării, totul spunea că ceva fundamental se petrece în viața oamenilor. O singură casă părea că nu palpită. Așezată într-un fund de livadă, deci ascunsă oarecum de privirea trecătorilor, casa aceasta îmi atrăsese atenția, în dreptul ei scurtam pasul și vorbeam în șoaptă. În fiecare zi, pe înserat, auzeam cîntînd un acordeon acolo, în fundul livezii. Tînărul meu prieten, învățătorul, mi-a spus povestea stranie a unor oameni pe care vremea părea să-i ducă încet la groapă. În casa acea locuia un țăran, cîndva foarte avut și de o cumplită avariție. Într-o noapte, prin 1930, văzu, sau i se păru că vede, o flacără albastră jucînd la marginea pădurii al cărei proprietar era. Tatăl său îi vorbise cîndva despre o comoară pe care niște haiduci ar fi îngropat-o undeva în acele locuri. Și omul nu mai avu nici o îndoială că flacăra aceea i se arăta lui, pentru că el era predestinat să dezgroape comoara. A săpat, a săpat mult, împreună cu un fecior care a murit mai tîrziu. Comoara nu se arăta, dar demonul aurului pusese stăpînire pe mintea lui în așa măsură, încît ajunsese ușor victima unor escroci, „specialiști" în descoperirea comorilor. Tot pămîntul lui și al altora a fost răscolit ani de zile în șir, specialiștii dădeau asigurări că apariția tezaurului este iminentă. Veni și un arheolog din București, nu mai puțin șarlatan. Omul nostru își risipi cea mai mare parte din avere, căzu într-o tristețe bolnavă și își aștepta sfîrșitul. Avea o fată pe care n-o lăsa să se desprindă de casă. După o tinerețe arsă de doruri neîmplinite, fata începu să îmbătrînească și să se topească pe picioare. Tatăl îi cumpără un acordeon și ea învăță greu cîteva cîntece. De pe prispa unde zăcea, bătrînul îi făcea semn, ea punea chinga instrumentului pe după gît și se apuca să cînte. Nu protesta și nu se văieta, dar obrazul i se făcuse pergamentos, i se vedeau oasele prin rochie și ades plîngea singură prin grajd și prin grădină. Trecură așa cîțiva ani, în sat începu colectivizarea. Acum, vechea sete de înavuțire, patima care-i risipise averea și-i furase viața, mai tresări o dată în sufletul căutătorului de comori. Băteau oamenii la poartă, dar el îi gonea înăbușindu-se cu sudălmi. Simțind că aceasta e clipa în care s-ar putea salva, fata se înscrise în ascuns, cu partea ei de pămînt. Viața, îndelung strivită, redusă la simple reacții de gîză, își începea acum bătălia ei pentru că nu mai putea fi evitat clocotul de dincolo de ziduri.

În ogradă se ivi un bărbat, nu tînăr dar nici prea trecut. Se știa în sat de o iubire veche, răstignită și ea ca atîtea alte patimi din jurul acelei case.

Vara trecută am ajuns iară în acel sat, am căutat livada și casa, am așteptat să aud acordeonul. Dar am găsit o casă nouă, am auzit glasuri de copii, am văzut o femeie pe care bătrînețea începea s-o cuprindă, dar ea apucase să smulgă vieții ceea ce tatăl îi refuzase. Prietenul meu învățătorul, și el încărunțit acum, îmi spuse în șoaptă:

— Îți aduci aminte? Asta e fata căutătorului de comori, cea cu acordeonul. Dacă în sat la noi oamenii n-ar fi ajuns la o altfel de gîndire și la un alt fel de viață, femeia asta ar fi murit. Pare un caz, dar sînt sigur că fenomene asemănătoare s-au petrecut peste tot. Sensul adînc al revoluției este transformarea omului.

Pe deal, la marginea pădurii, pe locul unde jucase cîndva o flacără albastră, cîțiva oameni instalau o sondă. Comoara se afla la 2.000 metri sub pămînt.

URIAȘII

Oamenii cu căști și mantale de cauciuc, chipurile lor grave, tăcerea lor, privirea aprinsă și lămpile cu flacăra ascunsă ca să n-o găsească gazele subterane, îți spun că te afli într-un loc neobișnuit. Cel care lucrează aici, în adînc, nu trebuie să uite că el ține muntele în spate, așa cum lui Atlas, fiul lui Jupiter, nu-i era îngăduit să uite că ține pămîntul pe umeri. Și așa cum acestuia îi apăruse capul înspăimîntător al Meduzei, oamenii de aici au mereu în față chipul de fiară leneșă al pămîntului care nu se lasă învins.

Într-o noapte de decembrie, anul trecut, fiara aceasta și-a pus în gînd să zdrobească eforturile oamenilor și să-i alunge din bîrlogul ei. Galeria începu să se strîmteze, armăturile groase cît trupul unui om trozneau surd. La miezul nopții se dădu alarma, telefoanele începură să zbîrnie, sunară departe la Corbeni, în barăci, în birouri, la blocuri: „Veniți să oprim muntele!" Și atunci au venit să oprească muntele, atunci s-a dezlănțuit o luptă grea între ființa inteligentă și delicată a omului și forța oarbă și cumplită a pămîntului.

Acum pășesc pe platforma metalică a ascensorului, ascult înfiorat bătăile clopoțelului electric. Mi se iau din buzunare țigările și chibriturile. Îmbrac mantaua de cauciuc și pun în cap casca de ebonit. Semnez într-un registru și nu știu dacă am semnat vreodată cu atîta emoție. Cușca se ivește din adîncuri și aduce la suprafață o mostră din roca rebelă. Iau în mînă o fărîmă. E umedă, rece și oarbă. O arunc ca pe o vietate veninoasă. Aud bătăi de clopot și cușca coboară cu ușoare convulsii. Jos, pe un spațiu mic, totul pare normal. Lumina e slabă și aerul înțepat de mirosul dinamitei și al gazului metan. De asta îmi luaseră chibriturile și țigările. Întîlnesc oameni tăcuți și preocupați. Galeria se strîmtează și deodată spectacolul devine măreț și terifiant. Măreț pentru că oamenii au aglomerat aici o armătură gigantică, înspăimîntător pentru că totul apasă, strivește și amenință. Și totuși... În acest punct al galeriei prin care vor „fugi" înapoi spre albie, apele biciuite de turbinele de la Argeș, omul a învins. Au trecut pe aici renumiți experți străini, s-au uitat, s-au mirat, au dat din umeri și au lăsat pe seama noastră acest ciudat fenomen subpămîntean. Cei mai buni, cei mai îndrăzneți s-au adunat aici și, în condiții deosebit de grele au consolidat galeria cu o cămașă de beton groasă de 2 m. Se va scrie, fără îndoială, mult și cu patimă despre fenomenul „Rotunda". Ca și despre alte dramatice încleștări dintre om și natură, pe valea Argeșului.

Zvicnesc afară, o dată cu colivia metalică. E o lumină blîndă și aer, aer mult, din belșug. E liniște și ulii mari se rotesc pe deasupra pădurilor. Cineva cîntă într-o baracă. N-ai bănui că aici, aproape, la o sută și ceva de metri sub pămînt, se desfășoară o luptă titanică, o luptă care simbolizează puterea nemăsurată a omului, cînd truda și curajul lui sînt puse în slujba unei cuaze mari.

Rafinăria de la Brazi

Fotografia: DAN GRIGORESCU

care le-o arăta administratorul pădurii. Își amintea chiar și pămîntul alunecos, lutos, și scurta de piele înflorată, uzată, a unuia dintre țărani. Asemănarea celor două scene îi sări în ochi lui Chilian și îl făcu aproape să zîmbească.

„Asta e interesant — gîndi el — aici se continuă o realitate în altă realitate. Da — gîndi el cu atîta energie încît își mișcă, involuntar buzele — asta e, asta e: ăștia sînt țăranii ăia din pădure, în mijlocul unei uzine socialiste!"

Această idee neașteptată îl lovi aproape cu evidența ei și Chilian rămase cîteva clipe ca paralizat, tulburat de această asociație neașteptată, de adevărul puternic al acestei idei, de mișcarea ei grozavă, care sub ochii lui, în cîteva secunde ori zecimi de secunde se adîncea și se împrăștia pe mari dimensiuni. Ca orice adevăr, avea parcă însușiri miraculoase; orice atingea, un grup de obiecte, ori de fenomene, ori chiar o concluzie generală asupra acestora, modifica ordinea acelor obiecte sau fenomene sau concluzii într-una nouă, neașteptată, de necrezut însă uimitor de adevărată și de puternică. În primele secunde, minute, ale descoperirii sale, Chilian, încă zăpăcit de cele ce-i treceau prin cap, atinse cu această frază, cu această „baghetă magică" primele lucruri care îi stăteau sub ochi: responsabilul cu șapcă țeapănă, micul vătaf, pe Cupșa, felcerița, toți sezonierii care lucrau în fabrică, o mare parte din muncitorii pe care îi știa, sutele de oameni pe care îi cunoscuse în viață, în munca de fabrică, în anii de muncă de dinainte de război, cei pe care îi cunoscuse pe front, cei pe care îi cunoscuse în munca de partid; atinse în același timp cu acea „baghetă magică" tot ce credea el în aceea clipă despre lume, despre societate, despre viață, în general și toate etapele mari prin care trecuse ca să ajungă aici, unde se găsea acum. Într-un timp foarte scurt îi trecură prin cap dezlegarea, mult căutată odată, a multora din succesele sale și mai ales din înfrîngerile sale, zeci de întrebări mai mult sau mai puțin fundamentale rămase în aer, suspendate, se completau firesc. Era o mișcare fantastică, nemaipomenit de vie și de logică, ca o avalanșă uriașă care pornește la o insesizabilă vibrație de aer, deplasînd tone de zăpadă și ghiață aflate într-un perfect echilibru, tîrînd stînci și păduri întregi, astupînd rîurile, modificînd relieful puternic și mîndru al munților.

„Asta se întîmplă și cu Cupșa — reveni el la unul din primele „obiecte" pe care îl atinsese cu această idee nouă a lui, încercînd să o aprofundeze aici, în acest caz care îi stătea sub ochi. Cupșa e probabil un muncitor agricol ce a venit ca atîția alții, la oraș, să caute de lucru. El a trăit toată viața lui o „realitate burgheză", el însuși simte și gîndește de multe ori conform acestei realități burgheze, care exista pînă mai alaltăieri și care, pentru el, există încă și acum.

„Îngropat" în această realitate el a intrat aici în uzină, într-o uzină naționalizată cu trei ani în urmă și o trăiește aici, în mijlocul nostru. El se simte încă la stăpîn aici și acest mic vătaf e cel mai mic reprezentant pentru el al acestui stăpîn pe care el îl crede încă la comanda acestei uzine. Și întîmplător acest „șef cu carnet" e chiar tipul de om pe care se aștepta Cupșa să-l găsească aici, e prima autoritate, imediată, cu care ajunge el în contact. — Ce-ar fi — se gîndi deodată Chilian și zîmbi fără să vrea, privindu-l pe Cupșa așezat pe un bolovan, legîndu-și șireturile de la bocanci, cu o traistă mică, cu dungi negre, ce apăruse de nu-știu-unde lîngă el, stînd liniștit, concentrat, în mijlocul celor care cărau în continuare șinele grele de fier — ce-ar fi să merg să-i spun că el e stăpîn aici?

În prima clipă, Chilian avu chiar o mișcare de a se îndrepta spre Cupșa și a-i anunța acest lucru, această noutate pe care o știa toată lumea și numai el nu, dar deodată își dădu seama de imposibilitatea acestui gest, de marea greutate de a-l face pe acest om să înțeleagă dintr-odată ceea ce era firesc și real. Chilian se mișcă totuși, dar trecu pe lîngă Cupșa, care se făcu că nu-l vede, tot așa cum și Chilian se prefăcea a nu-l băga în seamă.

„E greu — gîndi Chilian îndreptîndu-se spre cabinetul Franciscăi — e al dracului de greu. De altfel nici nu e treaba mea. Asta e încă bine împlîntat în noroiul în care a trăit, dacă-l zmulgi, te pomenești că-i rămîn picioarele acolo. La urma urmei nici nu e treaba mea".

Dar cînd deschise ușa cabinetului își dădu brusc seama că „e chiar treaba lui" ba mai mult decît atît, că e esența profesiunii sale. Zîmbi aparent răutăcios ca de obicei cînd primea sau își lua singur o sarcină și înjură, cu una din înjurăturile la care ținea, gîndind cuvintele rar cu o anumită muzicalitate, ca un ritual sfînt și încremenit în care se sprijinise în atîtea ceasuri grele.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

CEZAR BALTAG

FRUMOSUL VENEA PE APĂ

(23 August 1956)

De dimineață am asistat la demonstrație. Borcescu mi-a făcut loc în tribună. Demonstrația de azi nu prea seamănă cu cele la care am participat pînă acum. A avut epica ei. Cei de la tribună păreau că-și trec în revistă numeroșii membri ai familiei. Comparația e banală, dar așa a fost.

Fiecare se saluta cu cineva anume din coloană, se uita la cineva anume. Aici toți oamenii se cunosc între ei. Din cînd în cînd coloana se oprea brusc și unul era săltat pe brațe, de cîteva ori, cît mai sus.

— Heei rup! Veselie generală.

Metoda asta de a-i cinsti pe fruntașii în muncă s-a extins repede. Nea Gogu care a avut tot timpul ceva de comentat, a tras de aici concluzia că uneori nu-i prea comod cînd ți se recunosc meritele. Te poți alege cu o articulație scrîntită.

Dar coloana motocicliștilor? A fost o minune. Poate și datorită emoției pricinuită de momentul festiv în care erau priviți, dar, în orice caz, datei recente de cînd sînt proprietari de motociclete, cei mai mulți dintre ei se țineau țepeni în șa și priveau tragic înainte. În ciuda vitezei redusă la maximum, se așteptau parcă dintr-un moment în altul să le taie drumul un cățel blestemat și să-i deruteze.

— Ia uite la ăia de la tunel — a strigat nea Gogu. Faptul că merg pe motocicletă nu denotă sportivitate, ci numai bunăstare. Ce era să facă cu banii?

Nea Gogu nu scapă nici o ocazie să-i ironizeze pe tuneliști, a pierdut din vedere că printre motocicliștii cărora li se putea pune la îndoială sportivitatea, erau mulți și de la baraj.

— Hai, dragă Roșca, ce te-ai oprit? Curaj! Așa-i cu mecanizarea!

Atrași de îndemnul lui Nea Gogu, cei din tribună s-au uitat la Roșca. Oprise motocicleta și descăleca tacticos.

— Se poate, tocmai tu?

Ceilalți rideau în timp ce Roșca a urcat la tribună și i-a întins o hîrtie lui Borcescu, dîndu-i explicații.

— Acum mă pirăști „primului", ai? — a mai strigat nea Gogu.

Borcescu i-a făcut semn lui Barbu de la radioficare să apropie microfonul.

— Atențiune, atențiune! Tovarăși constructori! Opriți pentru un moment coloanele. Ceva important. Atențiune... tovarăși constructori... Stați pe loc!...

Roșca a coborît și toate femeile masate lîngă tribună l-au asaltat cu întrebări. În piață era dezordine și agitație.

— Tovarăși, fiți vă rog, atenți. Nu s-a întîmplat nimic. Liniște!... striga Borcescu.

— La tribună a fost primită o scrisoare de la Eroul Muncii Socialiste — Samoilă Pîntea. E o felicitare adresată constructorilor hidrocentralei și familiilor lor cu ocazia zilei de 23 August! Voi citi scrisoarea.

N-a fost chip să înțeleg ceva din pricina uralelor.

...După demonstrație cadrele de conducere și fruntașii s-au dus la cantină la tradiționala masă tovărășească. În alți ani era un ospăț în lege de la care nu lipseau nici soțiile invitaților. În anul ăsta însă pe șantier s-au întîmplat evenimente de seamă (începerea betonării la baraj, începerea betonării la fundația uzinei, începerea castelului de echilibru) care s-au cerut sărbătorite, așa că pentru masa festivă de 23 August au rămas puține fonduri. Cu excepția organizatorilor, nimeni n-a știut că se va da totuși o masă. Invitațiile au fost distribuite abia în timpul demonstrației.

Nouă, celor de la ziar ni s-a dat o singură invitație, nenominală, urmînd să ne desemnăm singuri reprezentantul. Și cum șeful lipsea fiind invitat la regiune, iar Ileana cu Dan își pregătiseră rucsacurile pentru excursie, a rămas să mă duc eu.

Am stat la masă între Mureșan de la tunel și Iordănescu.

Cît timp s-au consumat cele cîteva gustări, conversația a fost pestriță și fără însemnătate. Oamenilor le era foame și vorbeau mai mult ca să fie, știut fiind că la o masă unde sînt mulți, nu-i obiceiul să taci. Mai mult chiar, trebuie să vorbești cît mai tare posibil și neapărat cu haz. După strîngerea veselei, cineva a observat că s-a făcut loc pentru sticlele de vin.

Nea Gogu, în picioare, cu o mînă la spate și cu cealaltă răsucind nasturele vestei, a dat tonul unui cîntec pe care numai bătrînii îl mai cîntă astăzi la petreceri.

— „Bea, bea, nu te lăsa"... a început el răgușit.

— Hai să trăim! a ridicat cineva paharul, fără să ia în seamă, cîntecul, urmat de alți care au făcut la fel. Numai Apostol cînta și ajunsese la refren în timp ce nea Gogu, tușind ca să-și dreagă glasul, a luat-o de la început.

— Cam devreme, don'șef, cu cîntatul, a zis Roșca de la tunel.

Nea Gogu, căruia probabil nu i-a plăcut familiaritatea asta, i s-a adresat cu „ascultă, tinere" și l-a anunțat tare — ca să audă toată lumea — că de aici înainte n-o să-i mai împrumute niciun buldozer, oricîte intervenții ar face la direcție. Buldozerul pe care i l-a împrumutat acum două luni se află într-o stare jalnică, iar mecanicii trimiși de Roșca să-l repare, au făcut treabă de mîntuială. Mai rău a fost cînd Roșca a început să se scuze. Nea Gogu i-a înghinat tocmai expresiile preferate: „am dat dispoziție" și „mi s-a raportat".

— Gata! Cine mai discută probleme de producție, dă amendă o sticlă de vin! a zis Borcescu.

— În cazul ăsta, o să bem cam mult! a rîs Mureșan.

— Tu, Ana, ar trebui să te duci acasă! a fost nea Gogu de părere.

— Da, am să plec.

— Vreau să-ți spun o vorbă. Am auzit că vrei să stai aici tot concediul medical.

—Da, așa m-am gîndit.

— Fă bine și du-te la părinți.

— Dacă n-ar fi picat tocmai în perioada asta, m-aș fi dus pînă la urmă.

— A, și ce te reține?

— Cred că exact ce vă reține și pe dumneavoastră. Am auzit că v-ați aminat concediul.

— Ei, nu mai spune!

— Așa că măcar dumneavoastră să nu mă invinuiți de demagogie.

— Mda...

— Vă rog să mă scuzați dacă am făcut o glumă...

— Ei, hai să discutăm. E interesant. Tu crezi că fără tine nu începe? Despre asta e vorba, nu-i așa?

— Nu zic că nu-ncepe, dar..

— Dar?

— N-am cum să vă explic.

— Încearcă. Vreau pur și simplu să-mi lămuresc în cazul altora ceea ce nu-mi pot lămuri în cazul meu. Sau poate e atît de simplu încît...

— Într-adevăr, cred că e foarte simplu.

Nea Gogu mi-a spus că mai mulți inși de la baraj și-au aminat concediul găsind diferite pretexte. La urma urmei e vorba de constructori și pentru ei trecerea la ritmul intens de betonare reprezintă un eveniment al cărui început nu vor să-l piardă, fiindcă s-au chinuit luni de zile pînă l-au pregătit. Asta e explicația cea mai simplă și probabil cea adevărată. Dar o persoană cum e coana Marița, soția lui? Pentru ea plecarea în concediu e un eveniment care, prin amploarea pregătirilor, rivalizează, oricît ar părea de curios, cu sărbătoarea Anului Nou. Și în anul ăsta coana Marița a început pregătirile după obiceiul său, dar a renunțat la ele cu vreo două săptămîni înainte de plecare, tocmai cînd nea Gogu nu știa cum să aducă vorba despre o eventuală amînare. Se gîndea să spună „eventuală" pentru ca vestea să fie suportată mai ușor. Dar n-a mai fost nevoie fiindcă tocmai coana Marița a deschis discuția. Întîi l-a întrebat dacă e adevărat ce se vorbește în colonie despre amploarea pe care o vor lua betonările la baraj îndată după 23 August și dacă-i adevărat, ce înseamnă „ritm industrial" și alte lucruri noi de care tot aude. Nea Gogu i-a explicat totul fără chef, știind că atunci cînd soția lui se interesează prea mult de ceva, urmează un lucru neașteptat și de obicei neplăcut care în ultimă instanță nu prea are legătură cu obiectul interesului. „De, draga mea imbatabila lipsă de logică a femeilor". (Expresia îmi place).

După ce a ascultat toate explicațiile și s-a convins că e vorba de ceva foarte serios, coana Marița a mai întrebat dacă ei, oamenii de la baraj, sînt în stare să facă față noilor cerințe și a cerut argumente. Iar după ce i s-a lămurit și asta, l-a mai întrebat pe nea Gogu ce se-ntîmplă dacă el va lipsi — fiind plecat în concediu — tocmai în primele două, trei săptămîni ale perioadei care începe.

— De întîmplat n-o să se întîmple nimic, se pot descurca și fără mine — a răspuns el.

— Ei, eu în locul tău aș avea puțin obraz! a lămurit în sfîrșit coana Marița ținta investigațiilor făcute. Cum o să pleci chiar la început?

— Asta e, mi-a spus nea Gogu în încheiere. „Fără mine nu se poate". Logic știi că se poate și e bine că se poate, dar sentimental nu se poate. Nici fără mine, nici fără tine, nici fără nevastă-mea. Ceea ce înseamnă... la urma urmei așa trebuie, iar noi ne-am apucat să despicăm firu-n patru și să ne mirăm. Așa cum, vorba lui Roman, te miri că un copil a crescut mare cînd doar era normal să crească.

După această discuție cu nea Gogu, am mai stat puțin la cantină. Acasă n-am putut să mă odihnesc fiindcă Scărlătescu, noul nostru vecin, a uitat să închidă aparatul de radio cînd a plecat și aparatul făcea un zgomot infernal. În situația asta, mi s-a părut potrivită o plimbare prin colonie.

Dar nu la fel de potrivită au găsit-o cei care m-au văzut.

„Ce rost are — spuneau ei — să străbați colonia de la un capăt la altul fără să mergi undeva, anume, cînd ai văzut-o de atîtea ori, pînă la plictiseală. Și mai ales în după amiaza fierbinte a unei zile de odihnă. E ieșit din comun și destul de caraghios. Pe cine mai vezi plimbîndu-se? Hai, bea un pahar cu bere. Da, după boală nu prea merge. Facem o partidă de table? Nu știi? Păcat! Rummy știi? A, nu-ți place?! Atunci stai și te uită la noi cum jucăm. Dar în definitiv ce vrei, ce crezi c-am putea face? Ne odihnim".

Numai pe ulița principală am numărat peste douăzeci de mese scoase în fața barăcilor în jurul cărora oamenii beau bere, jucau table și comentau fără patosul obișnuit, cu ironie blajină, logodna lui cutare, costumul fistichiu de excursie al casieriței de la „Ferometal" și alte asemenea lucruri. Iar eu, văzîndu-i și auzindu-i, m-am întrebat la un moment dat, încă sub impresia discuției cu nea Gogu — dacă acești oameni se gîndesc măcar o clipă la lucrul pentru care mulți dintre ei și-au aminat concediile.

O dată a venit vorba chiar de nea Gogu, care zilele trecute i-a dat prilej lui Iorgu de la planificare să facă o glumă reușită:

„— La cine-o mai fi țipînd nea Gogu? I-a întrebat Iorgu pe Scărlătescu, trecînd prin fața clădirii sectorului.

— La nimeni, vorbește cu Bucureștiul.

— Da' ce, n-are telefon?"

...— E o figură Iorgu ăsta.

— Are haz.

— Îmi zicea o dată: „Mă, știi de ce nu vă merge vouă bine cu betonarea? Că vă taie drumul pisica!"

— Asta-i bancul scornit de tuneliști.

— Ha, ai dracului! Da' nu-i rău.

— Douăzeci și cinci de puncte!

— Eu nu pricep care-i poanta. Adică cum pisica? Ce pisică?

— Așa ești tu, nu pricepi.

— Zău că... a... „pisica" de la macarale. Bun! ai dracului!

— În sfîrșit!

— Da' pe ăla cu balansul benei îl știți?

— Hi! Asta-i cel mai bun.

Barajul n-a fost prezent în discuția oamenilor decît prin aceste anecdote pe care astăzi le-au găsit bune și amuzante, semn că le-a trecut timpul. (Altădată îl enerva, socotindu-le de-a dreptul jignitoare. Țin minte că Tudorache m-a întrebat dacă nu pot fi curmate printr-un foileton în ziar).

Tocmai cînd simțeam nevoia unor discuții serioase, m-am întîlnit cu Vișoiu.

— Va să zică poimîine dați asaltul! l-am provocat eu.

— Ai ghicit!

— Și?

— Și? m-a îngînat el, ridicînd din umeri.

— Altminteri, ce mai faci?

— Ce să fac? Dan a trecut să mă ia pe munte. El s-a dus.

— Știu.

— Dar tu?

— Nu pot deocamdată să urc.

— Te-ntrebam ce mai faci? Te-ai făcut bine?

— Da.

— Bine că s-a terminat... Era să încasez o mustrare fiindcă într-o zi cineva era foarte nervos.

— Dar ce-ai făcut?

— Nimic, dar cineva era într-o stare...

— Nu-nțeleg.

— Pricina nervilor a fost mie-n sută operația dumitale care se petrecea tocmai atunci.

— Faci glume cam...

— Și eu care credeam că-ți dau o veste bună. Susțin că vestea e bună, dar de ce să nu fim mofturoși dacă ne dă mina?!

Vișoiu a vorbit mai departe la fel de teneș și cu un aer absent care nu se potrivea de loc cu cele spuse, ca și cum lucrurile nu l-ar fi privit în momentul acela pe el, ci i-ar fi privit de multă vreme pe alții. A vorbit tot timpul numai pe tonul acesta ciudat.

— Simt nevoia să vorbesc și numai cu tine pot vorbi despre asta. Măi, să știi că mult sînge rău mi-ai făcut tu mie. În timp ce eu încasam reproșuri că nu merg la cinema, că ne vedem rar și, cînd ne vedem, încep să-i fac cronica betonării, un om mult mai ocupat decît mine n-auzea — sînt sigur — din partea ta asemenea lucruri. Acu' fie vorba-ntre noi, tu veneai pe șantier cu treabă, dar patruzeci la sută, ca să nu zic cincizeci, și pentru el. Că nu s-a întîmplat niciodată să-l văd pe el fără să apari și tu. Ei, eu de ce n-aveam norocul ăsta? Să fi venit și „ea", să se uite la mine cum te uitai tu la „el". N-a venit... O dată m-a întrebat ce tot am eu de vorbit cu tine? Zic: „Îi spun și eu Anei ceea ce nu pot să-ți spun ție că te plictisește". Așa i-am trezit timp de un sfert de oră interesul pentru problemele mele. Deh, cam puțin. În schimb, ție nu-ți mai încăpeau în cap fel de fel de lucruri pe care, se vedea clar, că le știi de la „el". Și mi le spuneai apoi mie. Oh, ce „plăcere" cînd te auzeam! În gîndul meu: „Mai taci naibii! De ce nu m-ascultă și pe mine „cineva", și apoi să se ducă să spună altora ca un copil deștept fără să clipească, tot ce știe despre baraj de la mine?"... Na, că te-am înduioșat... Plîngi de rău meu sau de binele tău?

Pe urmă s-a hotărît să mă însoțească la plimbare.

— Colonia asta pare nu știu cum în zilele de sărbătoare, am zis eu, după un timp.

— De.

— Parcă oamenii n-ar trăi pentru altceva decît pentru table, bancuri și bere... M-asculți?

— Da.

— Îi lipsește viața.

— Ți, ți, ți!

— Ei, da, nu ești de acord, dar așa e.

— Dacă zici tu... Or să ne lasă vorbe, să vezi.

(Niște femei ne priveau critic).

— Ar fi amuzant.

— Ba eu mă învîrt sigur de-o retrogradare! a rîs Vișoiu blajin

Rămăsese tot la capitolul dinainte așa că nu i-am mai spus nimic despre lipsa de viață a coloniei, constatare care mai tîrziu mi s-a părut și mie destul de caraghioasă și mai ales, neadevărată.

Lipseau zgomotele și forfota obișnuită, în schimb aveai răgazul să vezi bine tocmai ceea ce nu poți vedea la fel de bine în momentul cînd se produc. Așa cum urmărind săritura peste ștachetă a atletului, vezi numai mișcarea lui rapidă. Încordarea mușchilor, tehnica, adică cele ce au produs mișcarea, le vezi și le înțelegi abia în răgazul pe care ți-l dă o filmare cu încetinitorul. Colonia astăzi avea ritmul încetinitorului.

Și totul era redus parcă la strictul necesar, începînd cu îmbrăcămintea sumară a oamenilor și terminînd cu ocupațiile care nu le cereau nici un efort. Iar gravitatea poveștii lui Vișoiu decurgea din ea însăși, el lipsind-o de intonații și sublinieri.

La capătul coloniei tocmai cînd voiam să ieșim în șosea, ne-a reținut totuși un lucru pentru care oamenii și-au lăsat un moment partidele de table.

În fața ultimei barăci staționa „Salvarea" în jurul căreia se strînsese lume. Mie au început să-mi tremure picioarele și n-am vrut să mă apropii, mai ales după ce am auzit țipetele care veneau din baracă. Curioasă totuși, l-am trimis pe Vișoiu să vadă ce se-ntîmplă și m-am mirat cînd mi-a făcut semn să mă apropii. Țipetele încetaseră, șoferul „Salvării" se certa cu un bărbat chel cerîndu-i să-i dea nu știu ce în scris. Unii vociferau de partea șoferului, alții de partea bărbatului și un băiețel a țîșnit din grup strigînd într-una: „A venit barza! A venit barza!" Cineva l-a prins, i-a dat vreo două la fund, băiețelul a chicotit și a fugit să ducă vestea în toată colonia, ceea ce m-a distrat la culme. În timp ce eu urmăream fuga băiețelului care tîra după el o jucărie stricată, Vișoiu a intrat în vorbă cu cei din grup, fiind de părere că femeia trebuie dusă la maternitate chiar dacă nu vrea.

Apoi au început din nou țipetele și l-am rugat pe Vișoiu să plecăm.

Eu am căutat să comentez evenimentul, văzînd un avantaj în a te naște într-o zi istorică și exprimîndu-mi dorința ca noul născut să fie băiat. Am mai spus multe lucruri de acest gen pe care Vișoiu le aproba, ca să fie.

— De ce nu vorbești cu mine?

— Te-aud cum zumzăi.

— Zău pe mine mă interesează puștiul ăsta. Cum i-or pune numele? Hai să ne gîndim la un nume potrivit.

— Augustin! (a zis Vișoiu pronunțînd pentru prima dată în discuția noastră numele lui Roman). Luna August...

— La noi nu prea se obișnuiește numele ăsta.

— Dar unii îl poartă și ție-ți place.

— Ei, uite că nu-mi place.

— Zăăău?

— Zău. Auzi... Vreau să te-ntreb ceva, fiindcă am început mărturisirile: crezi că pe șantier se știe?

— Și ce te-ar supăra? mi-a reproșat Vișoiu.

— Lumea, știi...

— Draci! Ce e urît, ce e nepotrivit între voi? Ce, dacă se știe? E posibil să-ți facă asemenea probleme? Ei bine, liniștește-te, nu se știe! Se vede! Se vede! Despre mine și despre... se știa, dar nu se vedea. A fost mai bine? Ce stupidă ești! N-ai decît să te superi!

Pentru prima dată pe ziua de azi Vișoiu a vorbit în felul său, tare și energe. Pe urmă n-a mai scos nici un cuvînt și tot drumul a mers încruntat. Uneori grăbea pasul, eu din pricina slăbiciunii nu mă puteam ține după el și-atunci mă aștepta măsurîndu-mă cu dispreț. Dar de supărat, nu m-am putut supăra pe el.

La baraj ne-am așezat fiecare pe cîte un bolovan uitîndu-ne la cei cîțiva inși gătiți care treceau prin fața noastră, și-și fereau zadarnic încălțămintea de praf. În zilele de sărbătoare șantierul barajului nu-i altceva decît un loc murdar de trecere al celor de la tunel-intrare care se duc la plimbare în „centru".

După ce au parcurs zona de lucru și-au dat de asfalt, tuneliștii noștri s-au oprit ca de obicei, au despachetat dintr-o hîrtie bucata de pluș, lustruindu-și pe rînd pantofii.

— Eram sigur c-așa or să facă! a zis Vișoiu de pe chipul căruia dispăruse încruntarea. Ție ți-e somn, Ana!

— Cam.

— Va să zică n-am greșit. Lîngă baraca pontatorilor au pus o bancă. Hai acolo mai bine. E și umbră.

— În fond, de ce-am venit noi la baraj?

— Așa — am răspuns eu.

— Mai ești supărată pe mine?

—— Nici n-am fost.

— ...

— De ce ne-om fi uitînd noi mereu acolo la blocul 4? N-are nimic frumos. Un cub ciuntit și cenușiu, cocoțat undeva pe mal. Hai?

— De!

— A fost primul. Ar trebui să-i spună „Blocul 1".

— Ăla va fi ultimul. Al doilea de pildă e „Blocul 19" pe care stăm noi — mi-a explicat el

— Știi cum îmi închipuiam eu la început de tot? Ca la mașina de tocat. Pe-o parte torni ciment, pietriș și nisip, învîrți de manivelă și iese betonul care într-o lunădouă umple toată valea.

Vișoiu a rîs.

— ...

— Ana, știi ce m-am gîndit adineauri? Că tot ce nu se întîmplă rămîne în beton. Adică...

— Înțeleg, și eu m-am gîndit o dată la asta și mi s-a părut un gînd ieșit din comun. Ca pe urmă să constat că și Ileana s-a gîndit, și Roman, și Daneș... Păcat! Daneș și-a lăsat în beton — plecarea. Totul e ce lași!

— Ei, dar nu s-a terminat decît „Blocul 4". Restul — toată valea asta — înseamnă timp. De-ai ști ce necesar este, cît de mult sper în el.

— Și eu...

— Fiindcă mereu găsesc de corectat cîte ceva... și m-am legat de timpul ăsta care se va numi „baraj". Pe urmă va veni, firește, alt timp...

———————

Din volumul „Vecini de baracă", în curs de apariție.

VICTORIA IONESCU

JURNAL DE ODIHNĂ

— Și n-o să ne mai întîlnim niciodată?

— Nu, răspunse ea.

Tăcură. Ea îl privi pe furiș, apoi își aruncă din nou privirile în rîu și spuse:

— Omul cînd e îndrăgostit nu e nici ca în oglindă, nici cum își închipuie el că e, nici așa cum îl văd ceilalți... Și, în general, ar trebui să nu ai voie să te uiți la el.

— Azi am împlinit douăzeci și opt de ani, spuse el.

— Iartă-mă, răspunse fata. N-am știut.

— De ce să nu ne mai întîlnim?

— Iartă-mă, spuse ea. N-am știut că e ziua ta.

Departe, în fața lor, doi oameni coseau iarba care crescuse înaltă de a lungul cheiului. Din cînd în cînd cîte unul din ei se oprea să ascută coasa apoi se așternea iar pe lucru.

— Ascultă, spuse fata. De ce zîmbești?

— Mi-am adus aminte de o scrisoare.

— De ce?

— De o scrisoare.

— Cui îi scriai?

— Ție.

— Cînd? se rugă ea. Spune mi, cînd?

— De mult,

— Și ce mi scriai?

— Îți scriam așa: Dragă, puncte, puncte. Tu ai gîtul subțire și ochi albaștri. Azi am citit de trei ori poezia „Și dacă"... în care autorul își exprimă direct sentimentele. Te iubesc foarte mult.

Ea nu-i răspunse. Întoarse fața spre el și îl văzu cum stătea, atent, cu buzele strînse, fără să facă nici-o mișcare. Îl atinse ușor cu mîna.

— Du te, îi spuse. De ce nu te duci?

— Știi ceva? o întrebă el.

— Nu știu.

— Frumosul venea pe apă. Știi ce-i asta?

— Un cîntec.

— Ai dreptate. E un cîntec. Vrei să mai stăm puțin pe pod?

— Vreau.

Trecură pe pod și începură să privească în apă. Ea stătea rezemată, cu un braț sub bărbie, și celălalt atîrnindu-i peste parapet, el în picioare, cu mîinile încrucișate și capul ușor aplecat. Tăceau. Într-un tîrziu ea îl întrebă:

— Ce crezi, rîurile văd?

— Da, sau mai degrabă aud.

— Și de văzut nu văd?

— Cred că mai degrabă aud. Sau poate văd, dar fără să privească.

— Da, spuse ea. Așa e.

— Am văzut ieri o fată, zise el. Semăna cu tine.

— Cu mine? Foarte curios. Cu mine?

— Da, cu tine.

— Și ai salutat o?

— Am salutat-o, dar nu mi a răspuns.

— A trecut mai departe...

— Da, a trecut mai departe...

— Și tu? Ce-ai făcut?

— Nu mai știu. Am uitat.

— Adu ți aminte.

— Cred că m-am apropiat de un copac.

— De ce?

— Așa. M am uitat la el.

— Ce copac era?

— Nu știu.

— Nu era plop cumva?

— Ba da, plop era, cred.

Fata tăcu cîteva clipe, apoi își trecu băiețește mîna prin păr.

— Vezi, îl dojeni ea. Plop era.

El o cuprinse de umeri, aplecîndu i capul. O privi așa cîteva clipe, apoi o sărută. Cînd se desprinseră, ea rosti:

— Am să plec eu prima.

Surise slab și plecă. El o strigă, ea întoarse capul și se sprijini de balustrada cheiului.

— N-o să ne mai întîlnim niciodată?

— Nu, spuse ea.

Îl mai privi o secundă și plecă din nou.

Nu mai era decît el pe pod. După cîteva clipe veni un copil. Își puse ghiozdanul jos, își sprijini coatele de balustradă și începu să privească în lungul rîului.

— Cîți ani ai?

— Nouă.

— Eu am douăzeci și opt, spuse celălalt. Azi i-am împlinit.

CRONICA DRAMATICĂ

BIEDERMANN ȘI INCENDIATORII

de MAX FRISCH

Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"

La drept vorbind, Biedermann și musafirii săi incendiatorii dau titlul unei piese triste în care comicul se învecinează cu sentimentul de oroare. O comedie la care se rîde fără zgomot și unde întîlnim accentele de groază care colorează operele celuilalt dramaturg de la Zürich, Friederich Dürrenmatt. Spre deosebire însă de autorul „Fizicienilor", Max Frisch se desprinde de obsesia „păcatului originar", de blestemul crimei imanente și dezbate cu o ardoare specifică problema responsabilității. Biedermann este bineînțeles un personaj generic cu sarcini simbolice. Acest fericit negustor aduce în scenă mizeria individualismului în forma sa cea mai degradantă și — totodată — cea mai curentă. Comicul enorm al piesei derivă din miopia incredibilă a acestui burghez care-și astupă cu propriul pîntec orice perspectivă spre înțelegerea lumii. Suficiența sa monstruoasă îl condamnă implacabil, în vreme ce spectatorul asistă la o dramă în care victima stîrnește indignarea cea mai deplină. Încă o dată este denunțată cu vehemență logica suferindă a unei filozofii de cîrtiță. Avînd aerul că acționează cu o înaltă știință a diplomației, Biedermann se îndreaptă pas cu pas spre pieire, sperînd, pînă în ultima clipă, că va ajunge la o înțelegere cu autorii incendiilor. Reprezentînd în trăsături aproape balzaciene un burghez tipic, eroul nostru este în același timp proiectat pe un fundal simbolic care conferă contur parabolic acestui moftangiu speriat. Întîlnirea dintre caracterele, motivate realist, ale soților Biedermann, și figurile liniare, concepute hiperbolic, ale „incendiatorilor" se realizează deliberat într-o îmbinare neobișnuită care atrage atenția asupra aspectului cotidian al unei drame de proporții universale. Localizînd ferm și minuțios unul dintre „incendiile" puse la cale de inamicii omului, Frisch dă un ton mai sensibil, mai apropiat apelului său vibrant.

Atrage atenția modul în care autorul organizează parodia temei tragice a destinului implacabil. Aci se distinge, poate, cel mai bine depășirea punctului de vedere sceptic. Ca și eroii antici, Gotlieb Biedermann se îndreaptă ineluctabil către catastrofă, de care-l apropie mai mult fiecare încercare de ocolire a oracolului. Dar dansul penibil al acestui erou derizoriu n-are nimic comun cu grandoarea vechilor tragici. Față de frămîntarea străluminată de înalte precepte morale a unui Oreste, Biedermann prezintă o conștiință mumifiată de egocentrism și orbită de orgoliul burghezului ajuns. Intervențiile Chorului de pompieri nu pot găsi nici un ecou în sufletul inert al unui personaj care dospește într-o seninătate stupidă, pe care și-o apără aberant autoliniștindu-se. Tocmai refuzul lui Biedermann de a se neliniști, incapacitatea sa de se alarma efectiv indică stadiul ultim al înstrăinării sale,despărțirea definitivă de umanitate. Absurdul este introdus și stimulat în acțiunea piesei nu de incendiatori, ci de acest personaj cu o identitate socială concret stabilită. Neizbutind să acționeze uman la apropierea pericolului, dezobișnuit de multe generații să se mai simtă aparținînd unei colectivități cu interese comune, Gotlieb Biedermann reacționează, față cu epidemia incendiilor, repetînd aberant automatisme perimate. Astfel, în vreme ce odioșii incendiatori se mișcă în limitele firescului și săvîrșesc infamii cu gesturi naturale, soții Biedermann se află mereu împotriva logicii și, automistificîndu-se, părăsesc cu totul tărîmul rațiunii. Contrastul acesta generează efecte comice, conducînd la concluziile cele mai serioase ale piesei.

Comedia despre Biedermann și incendiatorii casei sale se referă explicit la fascism, cu elemente documentare extrase din cronica dictaturii naziste. Recunoaștem imediat liniile mari ale parabolei, dar ele comportă implicații și subînțelesuri care dau mai ales, savoare satirei. Biedermann nu este numai prototipul burghezului filistin german, ci o reprezentare figurată a unei clase întregi. Indolența burghezului sătul, miopia sa criminală, nu este restrînsă numai la experiența unei țări, nu este limitată la un moment istoric depășit. Ca într-o construcție de cercuri concentrice, simbolul central se amplifică mereu absorbind treptele alegoriei de la simplu către complex. Piesa se dovedește a fi de o nemijlocită actualitate. Analizînd satiric un trecut tragic, Frisch semnalează pericolul reînvierii fascismului sub semnul toleranței proprie Biedermanni-lor.

„Incendiatorii" sînt denunțați tocmai ca profesioniști ai disimulării. În vreme ce Schmitz desfășoară largi resurse în mimarea umanității, chelnerul Eisenring duce duplicitatea pînă la travestirea cinismului inuman în sinceritate caldă. În fond, distanța dintre Biedermann și locatarii podului său este minimă pe plan moral. În vreme ce primul face rău altora pentru a-și mări averea, ceilalți au ajuns la ultima expresie a „alienării": ei dezlănțuie nenorocirea pentru plăcerea de a o face. Un doctor în filozofie pare indignat tocmai de această gratuitate a crimei, dar practică, în ceea ce-l privește, gesturi de desolidarizare nu mai puțin gratuite. Personajele, dezumanizate pe trepte diferite, se află prinse într-un circuit sinistru. Este adevărat că Frisch a atribuit Chorului multe replici clare, în care străbate o rază de speranță în reacția umanității. Totuși „pompierii" intervin tardiv și se autoironizează cu vervă; epidemia incendiilor apare în piesă ca un dat fundamental al lumii contemporane. Din fericire sarcasmul este depășit în final de chemarea febrilă la realitate. Nu pentru a-l trezi pe Biedermann a scris Max Frisch această piesă amară. Ea pare a se adresa mai curînd acelui public care simte mirosul benzinei incendiare dincolo de eticheta liniștitoare a loțiunilor împotriva cheliei.

Nu se știe de ce Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" a adăugat reprezentării comediei lui Max Frisch un alt spectacol cu o piesă de William Saroyan. De la efervescența corosivă a dramaturgului elvețian la realismul liric din „Inima mea este pe înălțimi", se manifestă nu numai un decalaj geografic. Ne aflăm în fața a două opere esențial diferite. Tonalitatea replicii și lumina zilei, mecanismul caracterelor și funcția cuvîntului se modifică de la un text la celălalt, decisiv. Piesa de debut a lui Saroyan este o compoziție impresionantă prin simplitate poetică. Un dickensian eliberat de prejudecăți, un anarhist suav cu o neașteptată sentimentalitate orientală, iată cum ne apare dramaturgul american la această primă întîlnire. La el și la piesa sa ne gîndim să revenim cu alt prilej, trecînd peste cuplajul incidental din spectacol. Este adevărat că ambele piese programate sînt fundate pe un crez umanist. Dar comunicarea artistică cere, mai ales în teatru, unitatea de stil, stabilitatea climatului specific unei anume modalități de expresie. Spectatorul se așază în anume raporturi cu scena, își reglează într-un anume context gîndurile și reflexele. Ceea ce comunică un sunet, un gest sau o tăcere la Frisch nu se traduce identic la Saroyan. Fondul comun este al întregii arte închinată omului, dar el capătă strălucire numai prin acea varietate a mijloacelor care aduce singură fiorul autenticității.

★

Pentru a reprezenta piesa lui Frisch, direcția de scenă (Lucian Pintilie) a menținut raportul necesar între grotesc și mimarea cotidianului. A fost creat cu scrupuloizitate un interior burghez cu toate elementele „liniștei casnice". Salonul tihnit al Biedermannilor a fost apoi instalat într-un dispozitiv scenic care i-a accentuat caracterul strîmt și vetust. Am recunoscut repede arhitectura acidă a lui J. Perahim în acest ansamblu demonstrativ, cu scări și comunicații către sensurile generale.

Fantezia satirică a regizorului s-a dovedit încă o dată atentă la nuanțe. „Incendiatorii" au fost diferențiați nu caracterologic (ceea ce ar fi fost împotriva naturii lor artistice) ci prin varietatea manierei de a se disimula. Schmitz a fost conceput în planul grotescului extrem. Mircea Albulescu a parcurs cu deplin succes un drum dificil, în care exagerările și gesturile șocante au fost, dacă putem spune astfel, la locul lor. În Eisenring, Octavian Cotescu a fost îndreptat către o pseudonoblețe malițioasă, din care a lipsit însă fiorul sinistru conținut în text. Marele succes al regiei constă în realizarea opoziției dintre duplicitatea ofensivă a „incendiatorilor" și platitudinea stupidă a perechii Biedermann. Vili Ronea cunoaște poate în rolul lui Gotlieb punctul cel mai de sus al carierei sale. Urmărirea, în mișcarea moleculară, a degringoladei burghezului filistin a fost înfățișată excelent, culminînd cu scena „dansului vesel" din jurul mesei. Calitățile Anei Negreanu (Babette) pentru maniera grotescă s-au evidențiat încă o dată. Mai șters s-a comportat Chorul pompierilor, care uneori a luat în serios replici ironice, alteori s-a mișcat dificil și confuz.

Versiunea scenică a piesei lui Frisch de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" se recomandă prin vigoarea satirei și vibrația intensă a subtextului tragic.

V. MINDRA

Vili Ronea și Mircea Albulescu într-o scenă din spectacol

EMINESCU ȘI MUZICA

De diferite trepte ale evoluției ei, muzica românească a captat și distilat în felul specific al artei sunetelor, esența artei eminesciene, potențînd puterea de comunicare a poeziei prin adaosul echivalențelor și transpunerilor sonore.

Pentru cititorul de poezie, o creație poetică reprezintă un univers autonom, cu surse proprii de căldură și lumină, care nu mai are nevoie de radiațiile alogene ale unei alte arte, pentru a-și spori puterea de comunicare. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît aproape toți comentatorii lui Eminescu, vorbesc, cu deplină îndreptățire despre inefabila muzicalitate a versului său, despre caracterul profund melodios al discursului său poetic; ba unii, dezvoltînd ideea unei „armonii" incluse în arta poetică eminesciană, înțeleg prin acest termen specific lexicografiei muzicale, prezența în substanța poeziei lui Eminescu a unui element muzical mai complex decît „melodia", pe care l-am putea identifica în echivalența congenială a frumuseții ideii și intensității sentimentului cu perfecțiu mijloacelor de expresie, selectate printr-un unic instinct poetic, dublat de o mare cultură a gustului literar. Înțelegem cu toții prin mijloace de expresie nu numai limbajul metaforic și structura prozodică, jocul consonanțelor și asonanțelor, alegerea valorilor metrice și repartiția accentelor, dar și sonoritatea și puterea de sugestie a unor cuvinte sau grupuri de cuvinte, incluzînd elemente ritmico-intonaționale cantitative și calitative, comune atît muzicii cît și poeziei.

Tudor Vianu identifica, într-un eseu mai vechi, „armonia eminesciană" într-un fel de percepție a „muzicii lumii", ca o reîntoarcere în fluxul originar al lucrurilor, către esența realității. Nu încearcă oare și muzica să perceapă și să exprime „poezia lumii", redînd-o prin combinații de sunete și organizînd-o în structuri formale cuceritoare de-a lungul evoluției ei de mai multe veacuri?

Eminescu a recompus în poezia sa, pentru vecie, lumea, peisajul romînesc și propria sa biografie, recurgînd cu o neobișnuită frecvență la metafore și imagini de ordin sonor, fonic, muzical, țesute din sunete și sonorități specifice geografiei fizice și spirituale a poporului romîn. Lumea lui poetică se definește ca o simfonie de cuvinte în care sunetul buciumului *sara pe deal* se îngemănează cu chemarea tainică „mai departe, mai departe,/ mai încet, tot mai încet" a cornului. În desișul codrilor, iar acest instrument al spațiilor silvestre, largi și adînci, „sună dulce, sună greu", pentru a trezi în sufletul poetului întrebări și neliniști. Elementele naturii, codrul, apele, vîntul au în poezia eminesciană o mișcare muzicală. „Vîntu-n codri sună cu glas dulos și slab", apele produc un „zvon somnoros", un „murmur dulce" și au chiar reacții umane cînd poetul aude izvoarele plîngînd în vale" sau „melodica șoptire a rîului ce geme". Coloritul specific al peisajului autohton este surprins în „toaca răsună mai tare", sau în „clopotul vechi împle cu glasul lui sara", în „fluiere murmură-n stînă", în „cîntarea în cadență a frunzelor" sau în zvonirea aceloraşi izvoare, care „spun povești". Pretutindeni, auzul fin al poetului percepe „o muzică de șoapte", iubita se ivește cu un „pas melodic", apropierea ei se materializează în foșnetul mătăsii care „sună sub picior", iar salcîmii „îngînă" glasul mamei. Poetul avea o percepție muzicală a timpului, dimensiune esențială a lirismului său introspectiv, căci amintirile produc un „țîrîit de greier".

Imaginile de ordin fonic, muzical, integrate în limbajul marelui poet, ne întîmpină la tot pasul, pe parcursul poemelor sale, căci sentimentul naturii, al dragostei, al contemplării vieții personale și istorice, se exteriorizează la Eminescu, într-un curent de elocvență generoasă și cuceritoare, în care acuitatea senzațiilor auditive, a percepțiilor și aluziilor muzicale, de ordinul celor amintite, în treacăt, se arcuesc în adînci și bogate armonii și suprapuneri de glasuri, timbruri și nuanțe sonore. Efectele muzicale de apropiere și îndepărtare a sunetului de corn „Tot mai tare și mai tare / mai aproape, mai aproape", sau „mai departe, mai departe / mai încet, tot mai încet" nu redau oare, într-o fericită expresie poetică procesele dinamicii muzicale, traduse prin termenii convenționali „crescendo", „descrescendo" și „perdendosi"?

Nu este deci de mirare că dacă cititorul obișnuit de poezie sesizează muzicalitatea, iar esteticienii percep „armonia eminesciană" dincolo de structura prozodică a versului, în conținutul ei afectiv, în surprinderea și cuprinderea „muzicii lumii", aceste valori de conținut și expresie ale artei eminesciene să fie cu atît mai adînc resimțite și retrăite de muzicianul creator, de compozitor. Acesta este un cititor de poezie înzestrat cu o sensibilitate specifică, năzuind ca și poetul, dar cu mijloace mai directe, către o reprezentare sonoră a lumii, către exprimarea esenței realului. În ultimă analiză, ceea ce atrage pe compozitorii noștri spre tălmăcirea sonoră a poemei eminesciene este intensitatea melodică, viața învăluitoare a sentimentului liric. Viața redată prin sensibilitatea unui mare poet devine muzică, melodie, armonie, căci așa cum afirma eseistul și moralistul francez Joubert, care a trăit în zorii romantismului: „pentru a fi poetice, cuvintele trebuie să fie pline de căldura sufletului sau umezite de răsuflarea lui". Și după cum poetul înnobilează cuvîntul, dîndu-i o lucire fosforescentă, descoperind valori noi de semnificație și sugestie acolo unde uzul comun a șters poate sensul originar, compozitorul adaugă, în transpunerea muzicală a poemei, ceva din puterea proprie artei sale, refăcînd astfel unitatea străveche, homerică și trubadurescă a poemului, menit să fie în egală măsură, cîntat și recitat.

Pornind de la aceste considerații, ne explicăm de ce încă din veacul trecut, odată cu generația de muzicieni contemporani cu poetul, s-a ivit în muzica noastră, abia intrată în faza profesionalismului, o întreagă literatură de romanțe vocale inspirate de texte eminesciene. Autori cunoscuți și alți obscuri, adaugă melodii unor poezii ca *„Mai am un singur dor"*, *„Și dacă ramuri..."*, *„De-or trece anii..."* *„Pe lîngă plopii fără soț"* Ele se cîntau de lăutarii orășeni la ceas de înserare și îndulcșare romanțioasă, căci Eminescu a fost, cu adevărat, cum constată G. Călinescu, „un poet popular prin romanțele sale de dragoste, intrate pe coarda viorilor în conștiința celor mai umile fete suburbane".

În ultimele decenii ale secolului trecut, prin generația celor dintîi compozitori romîni formați în Conservatoarele din țară sau din străinătate, poezia eminesciană cunoaște o transpunere muzicală din ce în ce mai elaborată. Se face trecerea de la stilul romanței cvasilăutărești la formele culte ale liedului și compoziției corale. Din cea dintîi perioadă datează cunoscuta compoziție a moldoveanului George Skeletti (1836—1897) *„Ce te legeni codrule"*, care în aranjamentul pentru două voci a lui Enrico Mezzetti se răspîndește în lumea școlară. Mai tîrziu, bucovineanul Tudor Flondor (1862—1908) compune delicatul cor pe trei voci *„Somnoroase păsărele"* iar Eduard Caudella (1841—1924) *„Pajul Cupidon"*. În această a doua etapă a pătrunderii liricei eminesciene în substanța creației vocale romînești, se afirmă în chiar atmosfera romantică a limbajului muzical, preocuparea la unii compozitori de a realiza un colorit specific romînesc al intonației melodice și structurii ritmice. În această privință remarcabil apare corul pe două voci egale, *„Revedere"* de D. G. Kiriac (1866—1928), care a însoțit educația muzicală a cîtorva generații de școlari. În pleiada primilor compozitori romîni, care au transpus muzical poeme eminesciene, se disting trei personalități: munteanul Gh. Stephănescu (1843-1925), ardeleanul Gh. Dima (1847—1929) și bucovineanul Euseble Mandicevski (1857-1929).

Treptat, încep să graviteze în orbita poeziei eminesciene, o profuziune de inspirații muzicale, de proporții și însemnătate variată. Fiecare nouă generație de compozitori își aduce prinosul de admirație poetului, a cărui creație își dovedește și pe planul determinărilor, capacitatea de a învinge timpul și trecătoarele mode literare. Registrul transpunerilor muzicale se amplifică, îmbogățindu-se în afara poemelor cu un conținut lirico-erotic, cu substanța poemelor filozofice și chiar cu aceea a poemului epic.

Pe linia tradițională a inspirației eminesciene, compozitorii noștri au învestmîntat poezia în forme muzicale din ce în ce mai variate și dacă conținutul emoțional a rămas prezumtiv același, forma muzicală a reprezentat întotdeauna un stadiu calitativ nou al sentimentului și viziunii poetice. Așa se explică cum pornind de la același poem, de la nedepășitul „Luceafăr", compozitorul Mihail Andricu a făurit un balet iar Pascal Bentoiu un poem simfonic.

Muzica românească a ultimelor două decenii abundă în deosebi în creații vocale și corale pe teme și texte eminesciene. Exceptînd baletul „Călin" de Alfred Mendelsohn, amplă construcție simfonico-coregrafică, ne întîmpină printre roadele muzicale ale ultimilor ani, o bogată eflorescență de lieduri și compoziții corale, realizată prin aportul tuturor generațiilor de compozitori. Cel mai fecund creator de „cîntece" cu acompaniament de pian, Mihail Jora a adăugat în ultimii ani, la bogata sa producție de lieduri, cinci compoziții pe texte eminesciene: *„Afară-i toamnă"*, *„Și dacă"*, *„La steaua"*, *„Peste vîrfuri"*, *„Ce stă vîntul să tot bată"*. În creația lui Tudor Ciortea, compozitor ce a vădit inclinație spre miniatura vocală și formele muzicii de cameră, inspirația eminesciană se resfiră în sase compoziții: *„La steaua"*, *„Și dacă"*, *„Dintre sute de catarge"*, *„Somnoroase păsărele"*, *„Stelele-n cer"*, *„Între păsări"* (postumă). Diamandi-Gheciu, melodist consecvent, și-a sporit volumul creației cu cinci compoziții de inspirație eminesciană *(De ce nu-mi vii"*, *„La mijloc de codru des"*, *„Și dacă"*, *„Dorința"*, *„O rămîi")* în timp ce Pascal Bentoiu, a reunit în arcuirea amplă a unei unice construcții vocale ciclul celor trei sonete: *„Afară-i toamnă"*, *„Sînt ani la mijloc"* și *„Cînd însuși glasul"*.

Fără a epuiza vastul capitol al creației muzicale inspirate de poemele lui Eminescu, vom aminti de liedurile unor compozitoare ca Hilda Jerea, Felicia Doncearu, Carmen Petra-Basacopol și Nina Cassian, de lucrările vocale și corale ale lui Anatol Vieru, Aurel Stroe, Doru Popovici, Vasile Popovici, D. D. Botez, Teodor Bratu, Er. Junger și N. Coman.

Varietatea formelor și stilurilor, de la monologul cantabil pînă la structura de lied tripartit, de la recitația cantabilă (M. Jora și P. Bentoiu) pînă la ductul vocal, de la corul de stil armonic pînă la polifonia corală, caracterizează literatura muzicală contemporană de inspirație eminesciană. Chiar și culegerile de folclor poetic ale lui Eminescu și-au găsit o rezonanță contemporană în creația corală de stil polifonic a lui Anatol Vieru (*„Nu știu, luna-i luminoasă"* și *„Pe deasupra casei me'e"*).

Spuneam că compozitorii de lieduri sau de alte compoziții inspirate de poezie sînt cititori înzestrați cu o sensibilitate vie, activă. Privind istoric acest fenomen creator observăm că modul de a citi poezia și de a o transpune muzical variază de la o epocă la alta, datorită faptului că însesi elementele limbajului muzical, melodia, ritmul armonia, instrumentația se schimbă și îmbogățesc sau sînt percepute variate ca intensitate și predominanță. În succesiunea stilurilor muzicale Determinate de existența material-istorică, pozițiile estetice ca și sensibilitatea artistică se află într-o continuă mișcare, îmbogățire și primenire dialectică.

De-a lungul vremii aceeași poezie a lui Eminescu a dat naștere la mai multe tălmăciri muzicale, variate ca stil. Așa de pildă, elegia *„Și dacă ramuri"* în concepția mai multor generații de compozitori de la înaintașul Gh. Dima și pînă la M. Jora, T. Ciortea, D. Gheciu, D. Popovici, A. Stroe, D. D. Botez și A. Vieru pune în lumină o multitudine de stiluri melodico-armonice.

Nu putem încheia această sumară retrospectivă a creației muzicale crescute pe terenul fertil al artei poetice eminesciene, fără a aminti ca o înfăptuire de culme a regretatului compozitor Paul Constantinescu, ciclul celor patru madrigaluri pentru patru voci și plan, în care poemele marelui poet sînt tălmăcite în stilul polifonic al unei forme vocale ivite în perioada Renașterii, în forma madrigalului. Cele patru poeme, *„Freamăt de codru"*, *„La mijloc de codru des"*, *„Peste vîrfuri"* și *„Stelele-n cer"* sînt transcrise muzical în 4 mișcări contrastante, asemeni mișcărilor din ciclul de tip sonată.

Creația romînească vocală și instrumentală inspirată de texte eminesciene se îmbogățește continuu, căci marele nostru poet vorbește sensibilității fiecărei generații de creatori ai frumosului muzical cu tăria egală a glasurilor nemuritoare.

V. CRISTIAN

OBIECTIV

Carul lui Thespis

Teatrul s-a născut drumeț... Înainte de a fi chemat să organizeze Marile Dionysii la Atena, Thespis, cel pe care istoria îl socotește fondator al tragediei, dădea reprezentații dramatice pe la diferite demosuri din Attica și mai ales în Icaria natală. Trecea din localitate în localitate cu trupa și cu carul său, devenit de atunci celebru, aproape o emblemă a breslei: Carul lui Thespis. După două mii de ani, prin Attico moldoveneasca circula, mînată de Matei Millo, o căruță cu palate. Între timp, întreaga Europă fusese străbătută de tot felul de companii actoricești „migratoare", în frunte cu cîte un capocomico, cu cîte un leading actor sau un Prinzipal...

„Turneul", „deplasarea", „schimbul între două scene", și toate celelalte forme de mișcare a teatrului nostru contemporan, corespund nu numai unor necesități de politică și organizare culturală, ci și unor impulsuri atavice, unei condiții originare. Actorului îi stă bine cu drumul și cred că tot un actor, poate din trupa lui Caragially, a rostit pentru prima oară: „Azi aici, mîine-n Focșani..."

Dar dacă febra călătoriilor zvîcnește mereu aceeași în pulsul actorului de teatru, carul și căruța au fost uitate de mult, au rămas undeva, în șopronul unui han care nu mai există. Colectivele în turneu călătoresc astăzi în vagoane cu paturi, trase de locomotive Diesel-Electroputere. Ajunge doar acest amănunt gospodăresc pentru a pricepe că turneele teatrelor noastre se desfășoară la un cu totul alt nivel de demnitate.

În lunile acestea de vară, „mersul" teatral al țării înregistrează un intens du-te-vino. Cuprinse de neastîmpăr — și cu cît sînt mai mici, cu atît par mai vioaie — colectivele din toate regiunile își concretizează dorința și voința de a schimba aerul de-acasă. Dar schimbarea aceasta nu privește numai actorilor, ci și noului lor public: se văd piese inedite, se cunosc chipuri noi de interpreți, au loc revelații reciproce.

Direcțiile de mișcare sînt felurite. Forfota a început încă din primăvară, cînd numeroase colective provinciale au ținut să-și încerce puterile pe scenele bucureștene, primenindu-le repertoriul: Naționalul din Craiova a venit cu Incendiatorii și Troienele. Bîrladul a adus Lumea apelor, Oradea s-a prezentat cu Luceafărul. Brașovul a jucat Pericles, iar Constanța urmează să vină în curînd cu Papa se lustruiește, — toate „noutăți" pentru publicul de azi al Capitalei Bineînțeles, teatrele bucureștene n-au rămas datoare: Naționalul, masiv, cum îi stă bine, a plecat în Ardeal cu Moartea unui artist, Nora și încă alte două spectacole; l-a precedat în timp, un grup de interpreți de la „Nottara" cu Act venețian; în momentul de față, Teatrul de Comedie e prin țară cu Șeful sectorului suflete, Teatrul Muncitoresc CFR, cu Gaițele, iar Tineretul e pe litoral cu Ruy Blas.

Din acest freamăt de viață artistică apar și inițiative interesante: „stagiuni reciproce", bunăoară. Cele dintîi cu ideea, Teatrele Naționale din Iași și Cluj.Actualmente, Iașul e în plină stagiune clujeană, cu aproape tot repertoriul, de la inimitabila Chiriță în provincie pînă la Festivalul de tragedie greacă; la rîndul lor actorii clujeni joacă în Casa lui Alecsandri: Apus de soare, Fata fără zestre, Hamlet... După cele mai mari, s-au luat și surorile mai mici: Sibiul e la Craiova avînd în fruntea afișului un Despot Vodă. Plotești e la Brăila s.a.m.d. Putem vorbi, așadar, de o omniprezență a teatrului.

Dacă nimeriți din întîmplare într-o gară și vedeți pe geamurile ultimului vagon al trenului gata de plecare — afișe multicolore de teatru, să știți că acela nu e vagon: e Carul lui Thespis...

Florian POTRA

ARTA

JURNAL DE CRITIC

ARHITECTURA ȘI SENTIMENTUL EXISTENȚEI

De mai bine de trei decenii bat străzile Bucureștiului. Au un farmec ce mă fascinează; în chip paradoxal mă fascinează, căci de plăcut nu-mi pot plăcea unele dintre ele care aparțin vechiului oraș și urbanisticii lui aproximative. La Leningrad sau la Paris, ca să nu vorbim de Roma, ești integrat în ritmuri spațiale care te obligă la structurare în tactul pulsației de organism închegat al marilor artere de circulație cetățenească. Bucureștiul avea însă un alt fel de a te încorpora în el: învăluindu-te. Rar, s-ar putea spune, a copleșit cu ritmurile lui pe vreun ins: o oarecare literatură a dezintegratului provincial căzut din cer în putreziciunea zgomotoasă a orașului, a acreditat și la noi mitul „absorbției" și „stoarcerii" individului, în magma de desfriu a „marelui oraș tentacular"; dar judecată mai la „rece", imaginea aceasta nu prea rezistă confruntării cu realitatea. Bucureștiul era dizolvant doar prin corupția clasei dominante, nu și prin calitățile lui de mare urbe. Cezar Petrescu („Bucureștiul îți ia din viață totul și nu-ți mai dă înapoi nimic...") adoptă de fapt optica tradiționalistă a „răzeșului" scrisorilor din tinerețe. În semipatriarhalul București de ieri, ritmul interior al fiecăruia nu era structurat de ritmul orașului. Deși avusesem mari arhitecți, ca Mincu, și alții, nu ei deciseseră aspectul urbei. Unitatea de măsură a locuințelor private ca și a edificiilor publice era în trecut, la București, capricioasă, și în nici un caz, ideea vreunui modul dedus din proporțiile omului-locuitor, n-a bîntuit vreodată țeasta antreprenorilor de case. Astfel artistul primei jumătăți a veacului își putea păstra o deplină independență față de peisajul cetățenesc. Orașul avea totuși, paradoxal, repet, un farmec propriu, învăluitor. Dacă la București s-a dezvoltat în pictură, îmi spuneam, un fel de impresionism și de postimpresionism dominant, el nu este cel parizian, ieșit dintr-o neadeziune la urban și din nostalgia reintegrării în natură, surprinsă parcimonios și avid totodată, reconstituită din crimpeie, prețios montate — între ziduri cenușii: impresionismul, la modă în pictura romînească din prima jumătate a secolului XX, provine din integrarea omului, duioasă, într-o natură, care nu s-a retras de fel la porțile orașului, ci îl invadează de peste tot. Năpădită de grădinile anarhic-individualiste ale căsuțelor, sau vilelor mai răsărite, construite pe toate gusturile, capitala Romîniei din trecut a crescut generații de urbani într-un spirit opus geometriei, un stil în care viziunea rustică se perpetuează.

Peregrinările mele din ultima vreme îmi revelează însă azi semnele înnoirii: implantarea din ce în ce mai înrădăcinată și mai extensiv concepută, a unui real spirit de urbanistică în noul București.

Capabilă să dea vieții alt decor, astăzi, arhitectura își cere drepturile ei. Ea omogenizează spațiul.

Dacă în trecut casele erau cele care „aveau arhitectură" (cînd aveau!) în prezent arhitectura primează, ea e cea care „are case", ea le integrează, le cuprinde, le naște pe măsura ansamblurilor. Nu înserierea unor stiluri arbitrar alăturate, ci construirea unor complexe urbanistice în care ritmul cetății să pulseze, iată noul spirit.

Într-o nuvelă, poate cea mai reușită din opera lui Unamuno, *„Semenul"* (*„El semejante"*), filozoful *quijotismului* zugrăvește felul în care personajul, un inofensiv și dulce cretin, *„trăia înlăuntrul lumii ca în uterul matern, ...într-o pruncie obosită, ataşată caleidoscopului viu (al „realităților proaspete"* pomenite mai înainte, cu care-și întretesea visările. N. A.) *cum e ataşat de placentă-fătul, şi, întocmai ca acesta, fără conştiinţă de sine!"*. Unamuno vorbește, mai departe, de *„mireazma impresiilor fragede pe care ,sînge spiritual, tontul le primea ca dintr-o placentă, din cîmpul fără de granițe"* al lumii.

Dependența aceasta absolută, de substanța lumii înlăuntrul căreia se scurge durata unei vieți, caracterizează, cum se tot spune și s-a tot spus, vîrsta copilăriei biologice, pe a celei mentale deopotrivă, (uneori capabilă să supraviețuiască maturizării fizice), și se asociază în chip necesar cu lipsa conștiinței de sine, cu inexistența unei diferențe între Eu și lume. *Cuprinsă în lume*, și neîncercînd să o *cuprindă*, mintea copilului îi oferă satisfacții paradiziace necunoscute conștiinței mature, și atroce dureri din te-miri-ce, lesne de înlăturat pentru adultul mental, cu un minim de sforțare practică la nivelul vieții active.

Deschidem ochii mirați, în vîrsta fragedă, asupra miracolelor universului, defilînd pe dinaintea noastră fără ierarhii. Stabilim apoi ierarhii în funcție de criterii etice și practice, și mirarea, rădăcina valorificării estetice a lumii, dispare. Cîte unul din noi, poet sau artist, își păstrează însă capacitatea infantilă de a se minuna, și ne spune cu uimire cît de estetic e totul, chiar și după ce s-a orientat utilitar, practic și etic, înlăuntrul lumii externe.

Descoperirea valorilor estetice nu e totuna cu trăirea estetică imediată. Kermesă universală, feerie pură, joc seducător de artificii pentru copilul fără conștiință și ierarhii de valori, lumea își revelează frumusețea cu și mai mare preț *după* orientarea axiologică înlăuntrul ei. Asociată cu maxima luciditate a cunoașterii, depășind sfera intelectualului la plafonul ei de sus, și nu *sub* capacitatea normală de teoretizare, resimțirea frumuseții se relevă rodnică. După deplina explicare a fenomenelor, deci ajuns la înălțimea perfectei luciditați, omul caută să refacă icoana globală a lumii pe bazele noi ale cunoașterii, și recurge la imagine pentru asta, reconvertind știința (care a început, în zorile umanității, mitologic), din nou în mitologie, dar nu într-una genuină, ci într-o reprezentare mitică reflectată, conștientă. Mintea, cuprinzînd lumea, știe că recurge la potențare fantastică a realului doar ca să-l facă în mod global accesibil sufletului, *după ce* a fost descifrat analitic.

Un estetician, Gaston Bachelard, în a sa *„poetică a spațiului"*, are meritul de a fi arătat cum *arhitecturii* îi revine, în civilizația modernă, sarcina de a se substitui matricei cosmice primordiale. Trăim într-un decor care ne *transformă* și ne *conformează* pe măsura lui. Transformîndu-se, decorul vieții noastre influențează implicit asupra capacității noastre de reacție la solicitările lumii. Clădirea, cu austeritatea și rigiditatea ei, nu este inginerie pură: prin dimensiuni, proporționare umană și sens funcțional, ea își spune fără greș izvoarele, care sînt în viața însăși. Arhitectura nu e gratuită: ea asigură protoplasmei organizate de natură la nivelul omului, cochilia de melc necesară dăinuirii, păstrării biologice și spirituale. Bachelard ne reamintește că sentimentul fundamental al existenței își are rădăcinile în *locuință*, spațiul ales inițial de noi ca să ne fie mediul imediat (închis, la voință, pentru a da conștinței posibilitatea regăsirii, reîntîlnirii cu sine, deschis, cînd trebuie să-i ofere acesteia căi de acțiune în lume, spațiul nostru electiv ne influențează structura mentală). Inserția inițială a omului în ordinea lucrurilor lumii se traduce, conștient sau nu, în arhitectura societății respective. Înainte ca sentimentul existenței să-și dea curs prin alte arte, el s-a încarnat în construcție. Locuința lacustră și vizuina rupestră exprimă deopotrivă sufletele dominate de frică, de spaima în fața fenomenelor naturii, și silite la măsuri de prevedere. Și elegantele vile japoneze, ușoare, cu stîlpi solizi și fără alți pereți decît panourile glisante sînt o expresie a spaimei: oroarea cutremurelor ce bîntuie arhipelagul nipon și-a găsit o sublimare estetică, odată cu soluția practică a casei ce nu se poate dărîma decît anevoie la zgîlțîiri seismice. Dar integrarea în lume, înțelegerea istoriei, a sensurilor ei, elimină spaima.

Arhitectura care corespunde gustului unei epoci, unei clase, unui grup social ,unei categorii umane, este arhitectura care traduce sentimentul despre lume și existență a agentului estetic respectiv (epocă, grup, clasă etc.).

Aici stă *tematica* arhitecturii, *programul* ei uman și social: în a influența dezvoltarea unui sentiment al spațiului, conform cu epoca. „Caracterul vieții sociale, nivelul de dezvoltare materială și spirituală a societății" se reflectă în mod pregnant în arhitectură.

Lunacearski vorbea cîndva despre culturile organice și culturile neorganice, care de asemenea se exprimă în artă. Mult aș vrea să încerc, rînd pe rînd, descifrarea mesajului tematic, al arhitecturii diverselor epoci (fie ele organice ori anorganice) din istoria artei. Pentru că simt, în peregrinările mele, care nu-s totdeauna numai exerciții peripatetice dezinteresate, ci și curse obligatorii uneori, ca a oricăror altora, cum noul spațiu ce se creează azi Bucureștiului prin politica de construcții, mă influențează. Îți schimbă predispozițiile afective și volitive vederea unui cartier nou, și faptul de a trece de la vechea la noua înfățișare a capitalei te plimbă, nu numai de la o epocă la alta, istoric, revelîndu-ți sensul revoluției noastre, ci și de la o clasă de suflete la alta: de la umanitatea burgheză meschină, la una eroică, generoasă, altieră, demnă: a socialismului.

Ion FRUNZETTI

FUGA

Cîmpia fugărită de fete, dintr-o clipă în alta,
se poate lovi de marginea lumii,
zguduind holdele și păsările zidite pe ea,
zguduind stelele de care o leagă
fumul subțire al caselor dese.
Fetele aleargă după cîmpie într-una,
picioarele lor subțiri amenință griul vinos,
dintr-o clipă în alta cîmpia
se poate izbi de marginea lumii.

NICOLAE CODREANU
Sibiu

PROZA SCURTĂ CONTEMPORANĂ (II)

Insușirea nuvelei, schiței și povestirii actuale de a ține **la zi** pasul cu istoria nu se dezminte nici în ceea ce privește abordarea unor problematici ținînd de realitate, caracteristice anilor postbelici și procesului de făurire a unor conștiințe umane noi în condițiile marilor bătălii de clasă de după Eliberare și ale construirii socialismului la orașe și sate. Dimpotrivă, această însușire este valorificată în cel mai înalt grad. Fidelitatea genului față de realitate este exemplară. De aici și neîntreruptul său proces de diversificare și de înnoire tematică, pe de o parte, și pe de alta, puțin obișnuita diferențiere a stilurilor într-un timp relativ scurt. „Concurența" pe care epica de mică întindere o face romanului este reală, atît prin efortul continuu de cuprindere a cît mai multor zone de viață, cît și prin dexteritatea de a descoperi prompt noi și noi fațete ale fenomenelor. Spiritul mobil, de care aminteam, își spune aici pe deplin cuvîntul și, ca atare, pe fundalul vast și divers al peisajului realizat de proza scurtă actuală, se distinge deosebit de pregnant profilul epocii.

Atenția prozatorilor se concentrează în mod egal atît în direcția observării pe o arie cît mai largă a fenomenelor sociale, cît și în aceea a urmăririi unor destine individuale. În **La răzeși**, una din cele mai dense narațiuni despre satul contemporan, V. Em. Galan transcrie confesiunea făcută unui gazetar, de un tractorist, într-o pauză a unei conferințe raionale de partid. Dar confesiunea lui Ion Dohotaru, delegatul S.M.T.-ului din Borza, se desfășoară (firesc), în așa fel, încît îți dai seama că, de fapt, în conținutul ei se înglobează o întreagă epocă. Aceasta e surprinsă în principalele ei caracteristici social-politice și umane. Pe fundalul tragic al secetei din anii 1945/46 se desfășoară biografia eroului povestitor, drumul unui tînăr țăran sărac spre revoluție. Aceasta în paralelă cu evoluția spre dezumanizarea feroce, împinsă pînă la nebunie, a speculantului Iosub Prisăcaru. Încleștarea dintre cei doi este integrată în procesul smulgerii din vechile inerții morale. Inspirată de aceleași realități însă descriind o altă parte a țării, **Ploaia albă** de Dumitru Radu Popescu este, în aceeași măsură, istoria eroică și tragică a unor destine individuale foarte amănunțit urmărite (strania și inversunata Zorina, sadicul Anghelache, pasionatul, sentimentalul și hotărîtul Păunică), dar și imaginea vastă a unui destin colectiv, a întregului sat. Aceasta nu numai pentru că în ampla nuvelă a lui D. R. Popescu apar și numeroase personaje secundare, ci și pentru că conflictul epic central implică mereu impresionante scene de masă și fiindcă prozatorul surprinde totodată, cu o excepțională intuiție artistică, elementele de cadru. Starea timpului secetos, uscat, imaginea dezolantă a locurilor pîrjolite, chipurile hămesite de foame ale oamenilor, îndîrjirea acestora etc. toate la un loc dau dimensiune de frescă socială evocării.

Ca o interesantă „concurență" făcută genului „proteic", romanului, ne apare și valoroasa nuvelă **Oaie și ai săi** de Eugen Barbu. Ideea prozatorului de a surprinde saltul de la o pe cît de penibilă tot pe atît de ineficientă atitudine de expectativă individualistă, la însușirea unei reale conștiințe sociale — cazul acarului Oaie — se însoțește cu cel puțin alte două obiective. Pe firul biografiei eroului se axează istoria veritabilă a unei familii de oameni săraci, confruntată cu împrejurările de viață impuse de trecerea de la anii războiului la aceia ai avîntului luptei revoluționare. E vorba, în primul rînd, de destinele celor trei feciori ai acarului: Gheorghe, aflat pe front, Pătru, devenit după eliberarea țării muncitor calificat la căile ferate, și mai ales Zamfir. Prin el, nuvelistul sugerează discret paralela dintre prea mult prelungita șovăială a tatălui și hotărîta dăruire pentru cauza revoluției a fiului. Pe de altă parte, destinul eroului central și al familiei sale este riguros raportat la imaginea de ansamblu a epocii. Scriitorul nu se mulțumește însă — în vederea realizării acestui scop — să opereze doar cu elemente de sugestie. El se angajează în minuțioase investigații pe întinse zone și în atente reconstituiri de imagini caracteristice ale vieții sociale: ura mută a maselor împotriva războiului, prigoana sălbatecă a celor care se împotrivesc acestuia, agitatele înfruntări pe planul luptelor politice de după 23 August 1944 și, mai ales, impresionantele scene populate de înfometații din Moldova, veniți (în trenurile de tragică amintire ale acelor ani) după hrană, în regiunile mai puțin bîntuite de secetă. Demn de subliniat este apoi faptul că personajele planului al doilea nu rămîn totuși simple siluete, autorul acordîndu-le suficientă atenție pentru a deveni prezențe umane bine definite: este cazul sergentului major de jandarmi Niculcea, al circiumarului Marin Pîrlivie, al sublocotenentului Petrescu, al tîmplarului invalid de război Niculae Bizboi și alții.

Problema trecerii la un punct de vedere social-politic nou declanșează adesea acute și nu o dată profunde zdruncinări în existența personajelor mai cu seamă în împrejurarea în care oamenii, în special țăranul mijlocaș, se cramponează cu încrîncenare de vechile lor iluzii individualiste. Așa se face că proza scurtă, alături de roman și de drama, pune în circulație un însemnat număr de „întîrziați" de tipul lui Lae Cordovan, eroul lui Ion Lăncrănjan. Iată doar cîțiva dintre ei: Isaia Iota (**Pămînt amar** de Vasile Rebreanu), Anton Vrabie (**A doua moarte a lui Anton Vrabie** de Nicolae Țic), Vilă Vîrșan (**Intîlnire tîrzie** de Nicolae Velea), Făniță (**Padurea** de D. R. Popescu) și alții din povestirile lui Remus Luca, Petru Sălcudeanu, Ștefan Luca, Costache Anton sau George Bălăiță.

Din galeria luptătorilor pentru cauza socialistă la sate, pe cuprinsul nuvelisticii actuale și, poate, pe al întregii epici, Ilie Barbu, popularul erou din **Desfășurarea** lui Marin Preda, rămîne încă cea mai viabilă plăsmuire artistică. Asemenea eroilor șolohovieni din **Pămînt desțelenit**, personajul lui Marin Preda semnifică o epocă, profilul ei uman definindu-se într-unul din momentele de cotitură ale istoriei noastre contemporane. Este foarte posibil ca în viitor nuveliștii și, evident, romancierii noștri să dea la iveală personaje mai interesante, mai subtil urmărite în meandrele psihologiei lor. Orice s-ar întîmpla însă, eroul lui Marin Preda nu va pierde nimic din autenticitatea sa și, mai presus de orice, va rămîne un adevărat simbol, un adevărat document, în egală măsura, atît al unui moment istoric crucial, cît și al unei etape de febrile căutări din istoria literaturii romîne contemporane. Erou specific prozei lui Marin Preda, din familia lui Țugurlan (**Moromeții**), Anton Modan (**Îndrăzneala**), Vasile Bodescu (**Ferestre întunecate**) și a altora din **O adunare liniștită**, Ilie Barbu, de fapt, sintetizează destinul social-uman al acestora, așa cum el se proiectează în perioada de după apariția istoricei rezoluții din 3—5 martie 1949. Farmecul personajului stă în lupta energică pătrunsă de bun simț și de superbă omenie, pentru dobîndirea mult rîvnitei bucurii de a se simți stăpîn pe propria-i voință și de a impune respect celor din jur, prin cucerirea adevăratei independențe economice, sociale și, firesc, morale. Căci Marin Preda, conștient de complexitatea momentului istoric, nu pierde din atenție tocmai acest salt calitativ în procesul de devenire umană a eroului său.

★

In noua etapă de dezvoltare a societății noastre, cînd relațiile de muncă socialiste generează alte puncte de vedere asupra raporturilor dintre oameni, pe toate planurile, problema principală este aceea a formării, extinderii și întăririi noii conștiințe sociale, atît în ceea ce privește colectivitatea cît și individul. Într-o asemenea împrejurare, este cît se poate de explicabilă aplicarea sporită a naratorului în direcția explorării zonelor sufletești inedite ale omului. De unde izvorăște atenția deosebită acordată, după o expresie a lui Tudor Vianu „realismului psihologic", ca un element distinct ce caracterizează arta autentică a veacului XX. Dintre lucrările cu un asemenea caracter aș aminti două, datorită nu numai însemnătății lor istorico-literare ci și pentru reala lor valoare artistică. **Munca de jos** de Eugen Barbu și **Lența** de Francisc Munteanu. În aceste scrieri, autorii lor, printre primii, supun unui examen artistic foarte atent problema necesității stabilirii unui deplin acord între zonele vieții intime și exigențele etice impuse de normele noii conștiințe sociale. Într-un mod pe deplin veridic, atît Eugen Barbu cît și Francisc Munteanu își sancționează necruțător personajele obligîndu-le să se scruteze fără reticențe. Antonică, unul dintre cei mai originali și mai împliniți eroi ai prozei actuale (**Munca de jos**), fost președinte de sindicat într-o mare întreprindere tipografică, datorită încurcăturilor sentimentale dubioase, este trimis la „munca de jos". Aici, stimulat de tovărășia „gloabei", o foarte veche și anacronică mașină tipografică, omul își dă seama de neajunsurile morale ale traiului său, veștejindu-se fără reținere.

Protagoniștii nuvelei lui Francisc Munteanu nu sînt nici ei menajați. Goldiș, președintele colectivei, om trecut de prima tinerețe, își imaginează întocmai ca un țăran înavuțit de altădată, că poate negocia și duce la bun sfîrșit o căsătorie bazată nu atît pe criterii afective și morale, cît pe argumente materiale. Dar neconcordanța dintre baza social-marxistă și o astfel de concepție își impune cu implacabilitate consecințele. Lența, femeia tînără și frumoasă, care altădată s-ar fi complăcut într-o existență de „floare ofilită", se emancipează hotărît de vechea mentalitate: îl părăsește pe Goldiș căutîndu-și împlinirea în muncă, alături de ceilalți săteni și în dragostea pentru tînărul pe care îl iubește cu adevărat.

Dacă în roman, pînă în prezent, asaltul asupra celor mai recente realități eticumane este susținut de prozatori deja maturi (Marin Preda cu **Risipitorii** și Eugen Barbu cu **Facerea lumii** de pildă), pe cuprinsul prozei scurte, sub acest raport, locul de căpetenie îl dețin mai ales tinerii Nicolae Velea, Sorin Titel, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Radu Cosașu, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Nicolae Țic, George Bălăiță, Nicolae Breban și alții.

Ca o preocupare comună a tuturor acestor autori, apare efortul de investigare a ceea ce s-ar putea numi noul stil de viață contemporan în datele lui specifice. În majoritatea lor, personajele care populează narațiunile scurte de inspirație recentă dialoghează grav asupra exigențelor modului de existență socialistă. În condițiile în care baza economică și politică a societății a suferit transformări revoluționare, se produc cu necesitate mutații și dislocări de ordin moral, cu implicații foarte largi. Ele solicită exprimarea unui punct de vedere clar în cele mai diverse ipostaze ale existenței. Tendința generală a genului este, aș zice, una monografică, aceasta fiind impresia care se constituie în urma lecturilor.

Se observă astfel, în lucrările unora dintre tinerii prozatori amintiți, că vîrsta copilăriei și a adolescenței furnizează subiecte nu doar pentru niște povestioare stridente didactice, despre și pentru această vîrsta. Sorin Titel, de pildă, se apropie de eroii săi (copii și adolescenți) cu o gravitate deosebită; în faptele, gîndurile și simțămintele lor el descoperă senzări profunde, revelatoare pentru condiția morală a omului de azi. Utilizînd cu predilecție sugestia, autorul volumului **Copacul** își propune să descopere semnificații de o reală pregnanță dincolo de „jocul" aparent întîmplător al faptelor. Drumul zburdalnic pe care îl face copila Domnica pe cîmp, ducînd de mîncare tatălui ei (**Într-o zi de primăvară**), dă prilej autorului de a fixa, discret, dar foarte convingător, structura prin excelență pozitivă a condițiilor pe care socialismul le oferă oamenilor în momentul pornirii lor în viață. Concordanța dintre realitatea traiului material și proiecția visului legat de viața de mîine este bine sugerată prin imensitatea lanului verde pe care îl străbate eroina cu senzația că orizonturile vin în întîmpinarea ei.

Pe Nicolae Velea, în schimb, îl preocupă abaterile flagrante de la normele etice contemporane, în cazul unor tineri cu o conștiință cam anarhică și ambiguă, de un nonconformism esențialmente greșit înțeles. De aceea un ins ca tînărul soțer Duminică, din mult discutata narațiune **În treacăt**, este urmărit în evoluția existenței sale „provizorii" sub semnul fatalității tragice, dovadă a faptului că exigențele morale ale epocii actuale merg pînă la impunerea și a unor sancțiuni de asemenea natură.

De o reală acuitate etică este și nuvela **Noaptea cu dragoste** (volumul cu același titlu) de Ion Băieșu. Tînărul prozator, în progres prin ultimele sale lucrări, are meritul de a lega în nuvela amintită, mai strîns decît mulți dintre confrații lui, dezbaterea morală de răspunderea socială și de procesul muncii. Pentru tinerii săi eroi și pentru aceia ai lui Radu Cosașu, bunăoară, sau ai lui Nicolae Țic, munca, șantierul sînt prezențe vii, care au o înrîurire hotărîtoare în privința rezolvării frămîntărilor ce-i agită.

La exemplele amintite se pot adăuga desigur și alte reușite artistice, cînd este vorba de dezbaterea etică a unor cazuri deosebit de elocvente, cum este acela al proaspătului colectivist Paraschivescu din nuvela **Nabucodonosor** (vol. **Umbrela de soare** de D. R. Popescu), al tînărului președinte de gospodărie Ene Lelea din povestirile **Păpușa** și **În văpaia lunii** (vol. **Dincolo de nisipuri**) de Fănuș Neagu, al lui Valter Babu din narațiunea **O sută de pași** (vol. cu același titlu) de Teofil Bușecan sau al lui Iacob Nesfîntu din bucata **Un om și lucrurile sale** (vol. **Călătoria**) de George Bălăiță. Și aici accentul se pune pe ciocnirea dintre exigențele morale și fatele individualismului, pe triumful atitudinilor superioare, noi, care, adesea nu fără dificultate, dar în mod sigur, se impun în viața de azi a satului socialist.

Departe de a da semne de oboseală, proza scurtă, în manifestările ei cele mai recente, înregistrează noi eforturi în direcția fixării trăsăturilor morale ale eroului contemporan care tinde să se apropie tot mai mult de idealul uman comunist. În această privință, să amintim doar cîteva titluri de lucrări ale genului scurt, ce mi se par deosebit de interesante: **Pe tăcute** („Luceafărul" nr. 3/1964) și **Ploaia de la miezul nopții** („Gazeta literară" nr. 19/1964) de Ion Lăncrănjan, **Treizeci și opt cu doi** („Gazeta literară" nr. 20/1964) de Ion Băieșu, **Vîrful cîmpului** („Gazeta literară" nr. 17/1964) de Al. Ivan Ghilia, **Satul de lut** („Luceafărul" nr. 8/1964) de Ștefan Bănulescu, **Între două trenuri** („Orizont" nr. 2/1964) de Cornel Omescu, **Prima și a săptămînii** („Luceafărul" nr. 11/1964) de George Bălăiță.

★

Cum arătam, gen prin definiție solicitat de spiritul epocii contemporane, capabil prin natura lui să răspundă prompt și cu reală eficiență artistică la chemările realității, proza scurtă, în anii noștri, cunoaște, realmente, o înflorire impresionantă. Alături de celelalte genuri literare, ea se prezintă, în întîmpinarea celei de a XX-a aniversări a Eliberării, cu un bilanț bogat în realizări și cu perspective dintre cele mai promițătoare pentru cititor. Cea mai importantă constatare ce se impune în concluzia articolului de față este aceea că nuvela, schița și povestirea actuală sînt în măsură să dea conținut substanțial și distinct unuia din capitolele importante ale istoriei literaturii romîne contemporane.

N. CIOBANU

MEREU

Călătorim mereu, călătorim —
și n-o să știe nimeni, niciodată,
ce bine-am fi putut să ne oprim,
ce simplu-am fi putut să ne oprim
la prima gară-n hartă ne-nsemnată.

AL. CAPRARIU

Un roman francez necunoscut despre Țările Romîne

de **D. PĂCURARIU**

Ziarul *Journal de Constantinople*, care apărea în capitala Turciei în limba franceză, anunța la 24 iulie 1852, că, peste cîteva zile, va începe publicarea, în foileton, a unui roman în două părți, intitulat *Istorie a patru femei și a mai multor bărbați*. Romanul cuprindea, în esență, se preciza în anunț, impresii de călătorie ale autorului, Auguste Gruson, în principatul Valahiei. Anunțul îl recomanda cititorilor în termeni elogioși: „Sperăm că această lucrare pe care noi am obținut-o de la autor și care va fi publicată fără întrerupere, va fi citită cu plăcere de abonații noștri: ea se recomandă printr-un stil ușor, prin spirit și observație. Publicarea acestui roman este o nouă dovadă a dorinței vii de a face ziarul nostru din ce în ce mai demn de bunăvoința abonaților".

Ziarul, un fel de semioficios al guvernului turc, era citit nu numai în cercurile politice din Constantinopole, ci și în străinătate. El suscita, de asemenea, un viu interes în Principate, despre care apăreau des știri și comentarii politice, precum și în rîndul revoluționarilor romîni emigrați. Între colaboratorii cei mai frecvenți ai ziarului, în această perioadă, se numărau I. Ionescu de la Brad, cu articole despre Dobrogea, și Ion Ghica, cu o suită de ample articole despre căile de comunicație și economia Turciei, în legătură cu care ne propunem să revenim cu alt prilej. Publicarea scrierii lui Gruson n-a început de îndată, așa cum se anunțase la 24 iulie, ci, din motive care ne scapă, peste aproape cinci luni, și anume la 4 decembrie. Ea a apărut în foiletonul ziarului, aproape număr de număr, pînă la 14 aprilie 1853.

Este vorba de un roman de moravuri, cu o acțiune peripețioasă, colorată romantic. Intriga, ca și creionarea personajelor, evidențiază nu o dată inabilitatea și stîngăcia autorului. Tendința spre epatare — facilă — spre contrastul violent și simplificator în prezentarea caracterelor, ținînd de recuzita romantică, se resimte în genere. Romanul înfățișează însă, văzute de un străin, aspecte din peisajul romînesc, moravuri ale societății valahe la mijlocul veacului trecut și în asta constă interesul său principal.

Romanul debutează cu un episod patetic. Tînărul Costa Vlasca, boier valah, prinț scăpătat, se desparte, la Skela Kladova, port pe Dunăre, de iubita sa Rosa, care pleacă cu un vapor austriac spre Viena, iar de aci la Paris. Din același vapor au coborît doi străini, un francez, contele Gustav d'Hermey, și un englez, baronașul sir Johnston, care discută, folosind limbajul muților, cu doi țărani căruțași. Străinii vor să ajungă la Craiova. Costa intervine, îi invită pe străini la moșia sa, situată în regiune, și cu autoritatea sa de boier, obligă pe țărani să-i transporte pe musafiri. Pe drum țăranii sînt bătuți cu cravașa de străini, ceea ce provoacă reacția amenințătoare a altor țărani iviți în cale. Lucrurile, gata să ia un deznodămînt tragic pentru nobilii agresori, sînt aplanate prin intervenția, din nou autoritară și brutală, aparent generoasă, a boierului autohton.

La conacul lui Vlasca musafirii evocă amintiri pariziene, stăruind asupra „aventurilor" unui cinic seducător, Fernand Murer. A doua zi dimineața Costa și cei doi străini pleacă cu căruța de poștă spre Craiova, unde sînt așteptați de contesa Oleanu și de vara acesteia, baroneasa Paulina de Minso, cărora Costa Vlasca le-a trimis o misivă în acest sens. Interesantă este descrierea călătoriei, cu mijloacele rutiere cu totul precare de atunci, brutalitatea boierilor și a slugilor lor față de funcționarii poștiilor. La Craiova străinii se îndrăgostesc de amfitrioanele valahe, femei frumoase care se plictisesc în urbea Olteniei: contesa Oleanu, fire „impresionabilă și ardentă, ca toate imaginațiile vii", căsătorită cu un om urît, grosolan, și laș; baroneasa de Minso, măritată la 18 ani, despărțită la 20 și liberă de doi ani, natură „indiferentă și rece sub aparențe seducătoare". Aici apar alte personaje cu rol important în cuprinsul romanului: Lea, femeie gingașă, soția unui moșier cartofor, om fără demnitate și caracter, care nu ezită să-și pună drept miză la cărți soția, atunci cînd epuizează toate resursele bănești; poetul Sylvio, sîrb de origină, îndrăgostit de Lea, cu care coabitează în timpul absenței soțului.

În drum spre București eroii noștri fac un popas la moșia Paulinei de Minso, unde, noaptea, un personaj misterios, cavalerul Lazăr, vechi adorator al baroanei, pătrunde în camera acesteia, alarmînd întreg conacul. Cu acest prilej, contele Oleanu este surprins înșelîndu-și soția cu o servitoare.

Partea a doua a romanului înfățișează aspecte și moravuri din București. Remarcabilă, în acest sens, este descrierea promenadei de la șosea, unde artistocrația capitalei valahe vine să își etaleze toaletele și să bîrfească, mimînd tabieturile elitei nobiliare pariziene ieșită la Bois de Boulogne. De asemenea, tabloul pitoresc al iarmarocului de la Moși, cu viermuiala pestriță de lume, cu larma negustorilor și a petrecerilor populare. Paginile de acest fel se situează în tradiția bunei literaturi de evocare și constituie prețioase mărturii documentare despre Bucureștii de altădată. Iată un fragment din descrierea tîrgului de la Moși: „Valuri de popor, șiruri de trăsuri, se îndreptau toate spre același punct, revărsîndu-se din străzile laterale și umplînd străzile principale care străbat orașul ca mari artere. Bărbații erau voioși, femeile gătite, copiii atenți. Fiecare se împodobise cu cele mai frumoase haine. Oamenii din popor îmbrăcaseră vestele de pînză albă, pantalonii largi și ajustați pe picior mai jos de genunchi împinseseră luxul pînă acolo, încît își puseseră în picioare ghete de o formă primitivă. Femeile lor erau gătite cu rochii în culori vii. Brîul specific, dintr-un pluș din nu știu ce țesătură, le încingea mijlocul. Părul li se rotunjea în încrețiturile unei batiste brodate în care luceau fire de aur... Toate aceste găteli se îndreptau invariabil spre o barieră numită Tîrgul de Afară, o treceau și se găseau amestecate cu altele într-un vast iarmaroc unde se reuneau toate talmeș-balmeș în niște văi mărginite de prăvălii.

În primul moment și pentru ochii speriați ai noului venit străin, această harababură este derutantă și-l împiedică să distingă ceva. La dreapta și la stînga prăvăliilor sînt aruncate, într-o mare neglijență, produse indigene cu totul necunoscute vizitatorului. Lăutari care scîrțîie din vioară și din mandoline. (...) Țipete ascuțite de negustori de înghețată, încărcați cu instalații portative, avînd înfățișare hieroglifică. Grupuri de băutori, înconjurînd o dugheană bătută de vînt. Țigănci care cerșesc și care poartă ca pe o desagă un copil ce țipă. Ici și colo, în depărtare, cîte o ghicitoare explicînd viitorul și vînzînd speranțe pentru cîteva parale. Din toate părțile strigăte, cîntece, rumoare, discuții, vocea unui negustor chemînd un client; un individ care te lovește cu marfa sa, atunci cumpărată; un altul care te ghiontește, antrenat într-o conversație misterioasă cu o femeie care-l ascultă visătoare; un polițai făcînd ordine în dezordine, un talmeș-balmeș, care obosește ochiul și urechea. Totuși, după cîteva clipe, comparînd obiceiurile și costumele expuse privirilor amatorilor, ajungi să înțelegi.

Un țăran măsoară pe picior o bucată de piele: din aceasta își va face opinci. Ici piete valahe, cisme tătărăști, haine de barchet alb, bunde din piei de oaie, brîie de lînă. Dincolo, linguri, farfurii de lemn. De altă parte, cuțite, briciuri, flaute, fluiere, brichete, plăcinte, vin, rachiu.

Ah! iată un dans indigen. Orchestra se compune din două naiuri, două cobze. Muzica lor face un zgomot infernal. Un mare cerc s-a format, în centrul căruia sînt muzicanții. Dansatorii, oameni și femei, amestecați, se țin de mînă sau alcătuiesc un lanț cu ajutorul unei batiste, apoi, trei pași la dreapta, unul la stînga, capul în jos, capul în sus, cu o mișcare cadențată a brațelor și a corpului, marcînd măsura cu o lovitură puternică de picior, aplecîndu-se pentru a se ridica din nou cu un salt iute și scoțînd un strigăt ascuțit. Vocile se amesteca cu muzica pe care o domină. Iată cîteva din aceste cîntece"...

Urmează textul mai multor cîntece populare, traduse în limba franceză, cîntece extrase, cum se precizează de către autor, din cartea lui I. A. Vaillant despre țările romîne.

O serată la familia Milovici, ca și promenada de la șosea, prilejuiește autorului schițarea altor siluete și moravuri din high life-ul bucureștean: o doamnă, Niseda, în vîrstă, țipător și ridicol de gătită, clevetitoare și vulgară, un tînăr boier, Pelagos, un pictor francez, Edmond D'Ailly, mare cuceritor de inimi, și deprins să facă observații pesimiste asupra femeilor, e caracterizat drept „un Don Juan, dublat de Manfred" ș.a. Intriga romanului în genere nu prea complicată, este punctată de elemente convenționale, uneori terifiante, în spiritul romanului negru. Costa, plecat în Franța pe urmele iubitei sale Rosa, o surprinde pe aceasta în brațele lui Murer, pe care-l omoară în duel. Față de nefericita infidelă venită să-i implore iertarea, el se arată neîndurător, recomandîndu-i să se sinucidă cu otrava pe care însuși i-o oferă, ceea ce aceasta și face. Cavalerul Lazăr se răzbună dînd frumoasei și nestatornicei Paulina de Minso, o esență care-o urîțește brusc și o determină să dispară din societate. Lea își părăsește definitiv soțul și urmează pe Sylvio care se întoarce în Serbia, în timp ce Sofia Oleanu divorțează, urmînd a se căsători cu francezul Gustave d'Hermey.

Importanța romanului este, cum aminteam, înainte de toate documentară. El consemnează impresiile unui străin despre țara noastră, impresii care redau, am văzut, nu o dată imagini veridice din viața societății romînești la mijlocul veacului trecut. Romanul suscită interes și sub alte aspecte. El prezintă în unele privințe similitudini frapante cu unele romane romînești din faza de început: cu *Omul muntelui* semnat Doamna L. din anul 1857, și cu *Elena* lui Bolintineanu. Personajul „misterios", reîntîlnirea și căsătoria îndrăgostiților după despărțirea de un an pe care și au impus-o singuri, precum și alte elemente comune, apropie romanul lui Gruson de *Omul muntelui*. Destinul Sofiei Oleanu din romanul francez, seamănă izbitor cu cel al eroinei principale din *Elena* lui Bolintineanu, ca și sentimentalismul declamator al unor personaje din cele două romane. Atari asemănări nu par a fi simple coincidențe, ci vădite influențe ale romanului lui Gruson asupra romanelor amintite, apărute în Principate.

Romanul lui Gruson, publicat în *Journal de Constantinople*, necunoscut istoriografiei noastre literare, era, fără îndoială, cunoscut în rîndul revoluționarilor romîni aflați în exil, ca Bolintineanu. August Gruson, de asemenea, era un nume cunoscut. În 1841, împreună cu L. Guerin conducea la Paris o publicație intitulată *Ecrivains de la mansarde (Scriitori ai mansardei)* care și propunea să militeze pentru o poezie umanitară, să promoveze poeții talentați, dar săraci (poeții mansardei), protestînd împotriva spiritului mercantil din viața literară. Revista a apărut cam un an și în paginile ei, în afară de Théodor de Banville, care publică o singură poezie, nu se întîlnesc nume de scriitori însemnați. Gruson publică număr de număr poezii cu caracter elegiac, unele cu accente ușor sociale, în notă lamartiniană, precum și o lungă povestire despre un contrabandist.

PRIBEGI. NETOȚI

(Urmare din pagina 1)

în derîdere, a fost numită Pribegi, adică a celor ce pribegeau.

S-au statornicit oamenii, generații după generații s-au născut și au pierit aici, îngropate în pămîntul gras și negru al Bărăganului, însă satul tot Pribegi s-a numit.

Dar Netoți? În bună limbă romînească netot înseamnă prost. Care o mai fi și istoria acestui sat? De ce s-o fi chemînd așa?

De mult — și nu prea de mult — proștii erau cei mulți, cei care nu aveau moșii și nici acareturi și nici aur în bănci. Aveau, în schimb, două brațe de dat și o spinare de încasat. Proștii, netoții aceia au răscolit în fiecare primăvară Bărăganul și cînd vitele au căzut în brazdă, au tras ei la jug pentru ca pămîntul să fie arat adînc, recolta bogată și cîștigul boierului imens. Proștii, netoții aceia și-au îndoit spinările sub arșița verii și au secerat rodul plecat apoi pe Dunăre în jos, pe Dunăre în sus, dar niciodată în curtea flămînzilor.

Cînd se întunecau zările, proștii, netoții se adunau undeva în cîmpie și așezării lor așa i s-a spus: Netoți. Așa i-a rămas numele. Oamenii s-au schimbat. Numirea nu.

Tovarășe președinte al Sfatului Popular Regional, nu s-ar găsi, oare, două nume noi pentru aceste două sate vechi, așezate lîngă Slobozia? Pentru răzbunarea pribegilor și „netoților" de altădată, pentru hărnicia și deșteptăciunea urmașilor lor de acum, întrebați-i pe oamenii din Pribegi și Netoți cum ar dori să li se spună satelor lor.

Sînt sigur că vor găsi nume frumoase și potrivite.

Și așa, s-ar mai șterge o urmă a nedreptății din trecut.

George MACOVESCU

Poezia și temele contemporane

(Urmare din pagina 1)

dar cu pierderea sugestiei din titlul inițial. Descoperim aici mai mult decît explicația artei spontane și viguroase a poetului („Cînd voi izbi o dată eu cu barda...") Ideea fundamentală e aceea a poetului-demiurg, care, cu Dumnezeu la cot, în Fire", cioplește „din bezná forme de lumină", amăgindu-se că, asemenea Luceafărului eminescian, nu dorește „nici jertfă, nici iubire" și nu cunoaște „iluzii trecătoare". Dar o astfel de viziune a creatorului care concurează natura e traversată de fiorul unei îndoieli cumplite: „Eu am luat-o fără drum în sus (își mărturisește Beniuc cutezanța) / Puteți veni pe urmele-mi de sînge, / Mai urc, și-mi vine cîteodată a plînge / Și mă-ndoiesc sub cruce ca Isus".

In esență poezia conține explicația sentimentului dominant al volumului și, cu puține excepții, al întregii opere beniucene. E în spiritul poetului o contradicție dramatică între sentimentul creației, înțeleasă ca aspirație spre înlăturarea lanțurilor care împiedică zborul umanității spre astre, ca viața trăită în deplina libertate a manifestărilor ei firești și presimțirea, neliniștită sau torturantă, latentă sau fățișă, a marginilor existenței umane. Altfel spus, între vocația creatoare, năvalnică, irepresibilă și neputința realizării ei pînă la capăt. Produsă de un acut sentiment al timpului îngrăditor, contradicția traversează toată opera poetului.

Se vede că, hrănită de idealuri revoluționare, optimistă și militantă, poezia noastră nu exclude dramatice dezbateri interioare, procesele de conștiință, în general manifestări ale spiritului torturat de întrebări. Un poet al marilor tensiuni e Eugen Jebeleanu. Poezia lui romantică, bătînd cu aripa mari spații, e atrasă de încleștările dureroase, e solicitat de atitudinea înverșunat polemică față de moarte (Surîsul Hiroshimei) și de „odraslele și slujitorii ei", Foamea, Mizeria, Tirania (Cîntece împotriva morții). În vreme ce, la Maria Banuș, izbitoare e acuitatea percepției. Poeta sondează realitatea concretă, căzînd sub simțuri, căminul, casa, strada, viața cotidiană. Marile teme (războiul, viitorul, chiar cucerirea cosmosului) sînt aduse la proporțiile curente. Invers procedează Geo Dumitrescu, și el poet al cotidianului și al prezentului, dar apropiindu-se de cotidian cu sentimentul aventurii, al explorării unor zone miraculoase și de prezent cu adîncimea istoriei. Substanța celor mai multe poeme e în fierberea intelectuală, în dezbaterea pătimașă a ideilor timpului nostru. Instrumentele poetice tradiționale sînt insuficiente: „Cerneala fierbe, / hîrtia fumegă, aproape să ia loc. / Mintea arde, încinsă pînă la roșu, pînă la alb".

Însemnările acestea pot atinge și alte teme. Iubirea ar fi una. Alta, natura. Și aci, varietatea și profunzimea sînt semne de vitalitate. Un contemplativ și un euforic e, în pasteluri, Baconsky. Cîteva idei îmi sugerează „laudele" lui M. R. Paraschivescu. Moralist, poetul laudă rodnicia naturii, creația, în poeme foarte frumoase care nu sînt pasteluri, ci mai degrabă adevărate meditații, colcăind de idei și traversate, totodată, de un curent de senzualitate. Lauda tomatei poate fi o replică la Oul dogmatic a lui Ion Barbu. În aceasta din urmă, contemplația apărea poetului ca un act în fond mistic, separat cu totul de contingențe. „Nevinovatul, noul ou/ Palat de nuntă și cavou" era, în planul simbolic (deci estetic) altceva decît în cel practic și trebuia contemplat ca atare pentru bucuria spiritului în absolut, în afara oricărei realități concrete, înaintea determinărilor curente de spațiu și timp: „Căci vinovat e tot făcutul / Și sfînt doar nunta, începutul". Dimpotrivă, pentru M. R. Paraschivescu frumosul nu exclude utilul, ba chiar îl poate presupune. Tomata „în toiul verii pline de dogoare / Îți umple cerul gurii de răcoare", e „lampă vie strălucind pe masă", „de pîine și de apă ține loc". Oul, la Barbu, pentru a-și păstra sensul dogmatic de simbol cu alte cuvinte, nu trebuia consumat, prefăcut în hrană. Fiert, el nu mai poate fi simbolic.

Terenul pe care, la M. R. Paraschivescu, contemplația pură și utilitatea se întîlnesc e valoarea de cuminecătură pe care tomata o poate avea: „Iar cînd o muști cu însetată gură / Primește-o ca pe-o cuminecătură". Metaforic putem zice că mîncînd sau bînd, oamenii se împărtășesc din trupul și sîngele naturii, precum poeții, prin contemplație, participă la viața ascunsă a universului. Actele esențiale ale vieții pot fi ceremoniale și sacre. Dar acesta e tocmai sensul literaturii lui Sadoveanu, numai aparent redusă la ospețe interminabile și la, credea Sanielevici, beții. Ceea ce interesează e tocmai sensul grav și adînc revelat în universul veritabilului creator.

Nicolae MANOLESCU

Poșta Redacției

NICOLAE CODREANU (Sibiu). — Regăsim bunele însușiri deja semnalate și, parcă, un oarecare progres în sensul proprietății imaginilor, al integrării lor, al împuținării năstrușnicitilor teribiliste. Toate poeziile trimise sînt demne de interes, legate de motive inedite, îndrăznețe, cu un mod personal al expresiei și imaginii. Mai e însă mult de făcut. În afară de „Fugă", mai clară, mai organizată (deși mai puțin interesantă tematic decît altele), toate paginile suferă grav de pe urma unei anumite ambiguități. Antena dvs., atît de sensibilă și de promptă, e ancorată prea adesea între „doi peri", suport, veți recunoaște, șubred și incert. Asta face ca, bunăoară, ideea frumoasă și fecundă din „Spațiu proletar" să nu fie dusă pînă la rotunjimea și claritatea deplină. La fel, în celelalte. „Salutul hotărîtor" rămîne un deziderat acut, imperios, pentru realizarea căruia însă păreți a fi cu totul apt și pregătit, și, în perspectiva căruia, Sandu, Marta și Mihaela trebuie să vă judece, pas cu pas, cu amicală asprime, eforturile și rezultatele. Așteptăm cu încredere vești noi, din ce în ce mai bune, adică mai limpezi.

FLOREA GEORGETA (Brănești). — Trimiteți versurile dvs și vom vedea despre ce este vorba.

NICOLAE SARU (Cluj). — În cele mai multe pagini sînt lucruri interesante, semne neîndoielnice de poezie (mai ales în „Umbra" „Pașii", „Pentru toți", „Plecările", „Insistență", etc.) Scrisoarea dvs. e plină de considerații judicioase, la care nu se poate să nu subscriem. Firește, e cu totul înțelept să „te ferești a scrie despre lucruri care nu „te dor" cel mai mult. Dar e oare tot atît de bine să te ferești a avea „dureri" (adică un interes direct, acut, pasionat) în legătură cu cele mai de seamă probleme și aspirații ale timpului tău? La urma urmei, raportat la artă, e vorba de educarea, de antrenarea cutiei de rezonanță a sensibilității (a sufletului și a minții) care, ferită prea mult de „durerile" mari, puternice, s-ar putea să piardă virtutea de a da un ecou convingător chiar și în fața „durerilor" de arie intimă („alese" și circumscrise, oricum, prea de vreme). Haideți să medităm împreună la această chestiune. Așteptăm, firește, cu plăcere și versurile promise, pe care le dorim din ce în ce mai limpezi și mai atent finisate.

Dr. FRĂȚILĂ IOAN (Techirghiol). — Din păcate, manuscrisul dvs. este în mare parte indescifrabil. Retrimiteți-l bătut la mașină ca să ne putem da seama mai clar despre ce este vorba.

MITICĂ LĂCĂTUȘU și VASILE DUMITRU (Săbăoani). — Sînt și lucruri demne de atenție în ceea ce ne-ați trimis. Dat fiind caracterul specific al scrierilor dvs., vă sfătuim să le trimiteți Casei centrale a creației populare (str. N. Filipescu 21—23, Raion 1 Mai, București), de unde veți putea primi îndrumările necesare.

DOINA VÎLCAN (Brad). — Sînt unele progrese. Continuați.

VICTOR SARONA VECA (Sibiu). — N-avem nimic de adăugat deocamdată la cele spuse anterior. E prea devreme să vă gîndiți la un volum.

STANCIU PETRE (Brăila). — Adresați-vă celei mai apropiate biblioteci.

MITICĂ CERCEL (Arad). — Sînt semne bune. Străduiți-vă să le înmulțiți și să le intensificați.

D. T. CRISTEA (Loco). — Sînt lucruri pline de sensibilitate, de o discretă, subțire, vibrație (mai ales „Pe cîmp") care ne îngăduie toate speranțele. Mai trimiteți.

G. C. — Loco. — „Vizita" dvs. e mult prea măruntă în raport cu semnătura uzurpată în chip atît de reprobabil și tot atît de pueril.

PROZA

FLOREA TISTULEASA (Pitești) — *Sînt niște însemnări reportericești superficiale, uscate, lipsite de calități literare.*

TRUȚĂ STELA (*Loco*) — *Schița e scrisă destul de îngrijit și curgător, cu o undă de lirism. Tema însă mai trebuie studiată sub toate aspectele. Mai trimiteți și altceva.*

S. TACU-SMERDAVA (*Mediaș*). *„Turbatele", șarjată exagerat, țese la un moment dat din cadrele verosimilului din pricina dialogurilor și situațiilor forțate, false, nemotivate suficient. „Accident" e la un nivel modest (ca și celelalte de altfel) cuprinzînd și pagini îngrijite, realizate, dar și prea multe rezolvări facile, reportericești, personaje fără adîncime, multe nesiguranțe stilistice, lungimi fastidioase, etc*

BĂJENARU ION (*Brăila*) — *E vorba de un condei alert, destul de sigur pe sine, capabil să transcrie cu îndemînare mai ales situațiile comice. Finalul schiței, prelungit și insistent fără rost, scade interesul lucrării. Dialogul are părți neconvingătoare, care sună fals. Dar, în general, perspectivele sînt bune*

OCTAVIAN GABRIEL TEODORU (*Deva*)—*„Provizoriu" e cam schematică și simplistă. „Colivii de sticlă" exagerează mult importanța unui fapt mărunt, fără prea multe semnificații. Totuși paginile trimise (mai ales „Colivii" și parțial „Nu s-au putut opri") arată unele posibilități literare ce trebuiesc cultivate în continuare cu perseverență și seriozitate. Țineți-ne la curent*

V. Săndulescu (*Bălțătești*), Ion D. Popescu (*Bărbătești*), Dincă Iuliana (*Timișoara*), Ion Someșan (*Cluj*), E. Nufăr (*Gropeni*), Petre Stănescu (*Loco*), Nicolae Stroescu (*Reșița*), Filimon Ion (*Drîmbov*), Stanciu N. Gheorghe (*Ploiești*), Negrea Gelu (*Almăjel*), Rolea Mihail (*Brașov*), Jean Michel (*Băilești*), Neagu G. Dumitru (*Ploiești*), Cornel Dobrescu (*Galați*), Licuța Măndescu (*Galați*), Constantin Nicolai (*Ploiești*), Nicear (*R. Sărat*), Ionescu Adrian (*Loco*), I. Vasilescu (*Loco*), I. Niculescu (*Loco*), Gh. D. Matelanu (*Loco*), Dumitru C. Ionel (*Sibiu*), Vlad Chirițescu, Grigore Chivu, (*Craciunei*), Dionisie Ghiță (*Pitești*). *Compuneri modeste, lipsite de calități literare.*

RED.

IULIAN TUWIM

Tovarăși de soartă

O soartă-aceeași patimă ne-aprinde
În muncă, setea marilor bețiș.
Vom face casa. Luna de Armindeni
Prietenia ne-o insufleți.

Durăm cetate. Singure crenele
Sînt sutele de mîini — aceeași muncă;
Și cîte-s inimi, patrie înseamnă, —
Ci ea, doar ea, le poate da poruncă.

Varșovia, cu străzile-n moloz
Înmiresmată-i ca o albă vraje
Cînd Mai, al primăverilor matroz,
Stîrnește ropot vesel pe pavaje.

Ea, primăvara noastră poloneză,
Și-așteaptă casa nouă-ncăpătoare.
Mai repede de-aș pune cărămida!
Privește clipa. Vezi? Zidu-i mai mare.

Stau lîngă-o tufă în care ard trandafiri

Stau lîngă-o tufă-n care ard trandafiri. Frenetic le
sună culoarea!
Coboară-ți (așa cum doar tu știi) pleoapele,
catifelate petale
Și-atunci, ca aprinși trandafiri va cînta și în mine
dogoarea, —

Răspuns la chemările tale.

Iar cînd risipit în cenușă și vînt
Voi fi doar un pumn de țărînă-n cimitir
Tu să-ți cobori pleoapa (așa cum doar tu știi)
uitînd că nu mai sînt
Și iar, din cenușă, vor izbucni trandafiri.

În romînește de SUZANA DELCIU

JAROSLAW IWASZKIEWICZ

fraga

Desen de LUCIAN POPA

Vara este încă în toi, deși ne aflăm în primele zile ale lui septembrie. E cald ca niciodată și nu se zărește nici o frunză îngălbenită. Poate, totuși, undeva între crengile copacilor, ca o raritate în locurile cele mai ferite, poate ici-colo s-o mai afla o frunzuliță mai deschisă, dar trebuie s-o cauți, căci ea nu-ți sare în ochi. Cerul e de culoarea safirului, stejarii, plini de încredere în viitor, își încordează mușchii și satul e plin de veselie. Secerișul s-a terminat, s-a terminat cu rod bun, vremea de scos cartofii e minunată; micii bulgări de culoare roz, arată ca niște ciorchini de perle închise. E lume multă, facem plimbări. Din mai, de cînd am plecat la țară și pînă azi, nu s-a schimbat mai nimic, copacii verzi, cerul albastru, inima veselă.

Am ieșit să mă plimb. Pe neașteptate, într-o poieniță, întîlnii o fragă mare și tîrzie. O rup și mușc din ea. E dulce, dar mai cu seamă parfumată. Parfumul ei, cel mai desăvîrșit parfum din lume, îmi învăluie cerul gurii. Și îmi vine în minte iunie, cînd poienile sînt pline de fragi.

Dar îmi dau seama că nu mai e de mult iunie. Că fiecare lună, săptămînă și chiar zi își are propria-i culoare. În gînd, am iluzia că nimic nu s-a schimbat. Mirosul fragii m-a făcut să înțeleg prea bine că altcum a fost acum cîteva luni: altfel au fost copacii, altul a fost risul nostru, alt soare și alt cer. Aerul, altul, pentru că ducea cu el miresme de iunie. Acum e însă septembrie și vremea nu se poate întoarce. Copacii sînt verzi, dar se vor îngălbeni îndată: va fi de ajuns un val de răcoare. Cerul e albastru, dar se va îmbrăca în cenușiu. Păsările n-au plecat, dar asta doar pentru că e neobișnuit de cald. În aer plutesc miresmele tomnatice ale pămîntului săpat, ale cartofilor, ale florii soarelui. Încă o clipă, încă o zi, poate două...

Și tot așa, mi se pare că nu ne-am schimbat din clipa cînd, ca flăcăi de optsprezece ani, am privit cu ochii deschiși lumea. Aceleași plăceri, aceleași simțăminte, aceleași gînduri. Nici un fel de schimbări nu au intervenit, doar proporțiile parcă s-au modificat. Noi am rămas însă așa cum eram atunci.

Dar e de ajuns să citești o scrisoare, una din acelea din zilele tinereții, și vei înțelege iarăși cît de înălțătoare e o astfel de impresie. Un alt aer se desprinde din rîndurile acestei scrisori, aerul pe care-l respiram cînd eram tineri. Și ne dăm seama doar așa, că orișice zi trecută ne-a dat o altă formă și o altă culoare. Se schimbau zorile, schimbîndu-ne din ce în ce mai mult, luînd și adăugînd, prefăcînd pînă în adîncuri simțirile și gîndurile noastre. Sîntem, de bună seamă, și astăzi încă tineri — dar acest „încă tineri"...! Încă multe lucruri ne așteaptă în viitor, după neliniștitele și umbritele zile ale tinereții vor veni grijile anilor maturi, treptata pătrundere în miezul vieții și al experienței, lăuntrica zidire a edificiului conștiinței și al minții.

Și nu va mai fi acest aer de iunie. El ne umplea de teamă, dar păstra în el ceea ce nimic nu-l poate înlocui: parfumul fragilor de vară al celor optsprezece ani.

DRUMUL LUI ZOȘCENKO

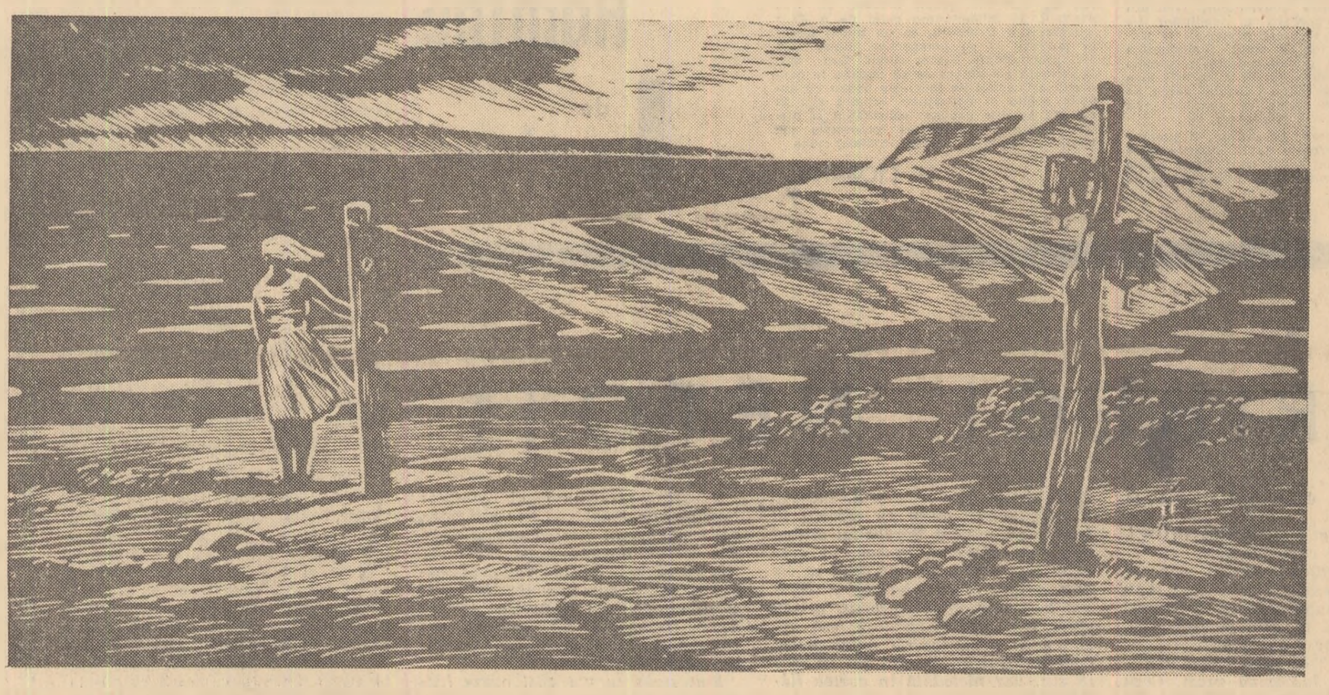

Linogravură de A. OSTAȘEV (U.R.S.S)

Recent editat în U.R.S.S., volumul Scrieri alese din opera lui Mihail Zoșcenko prilejuiește cititorului o firească satisfacție literară, dar și regretul că, în 1958, moartea nu i-a lăsat răgaz cunoscutului scriitor sovietic să ducă la capăt explorarea și aprofundarea noilor teme abordate de el după ce timpul infirmase ceea ce într-adevăr fusese nedrept sau mult exagerat în criticile aduse, în ansamblu, operei.

Volumul Scrieri alese ne prezintă, printre altele, un ciclu de povestiri despre partizanii din Leningrad: „Nu vom uita" și patru „Povestiri pe teme colhoznice". Nu mai întîlnim în aceste narațiuni faimosul personaj comic, filistin, pe care-l satirizau cu deosebită energie schițele de altă dată ale autorului, reproducîndu-l cu voluptate vocabularul savuros în pedanteria și semidoctismul lui, ridicolul, și grandilocvența atitudinilor involuntar bufe, inițiatoarea vidă. Frecvența unui asemenea tip a scăzut considerabil, desigur, în epoca noastră. Zoșcenko nu mai putea fi convingător ca odinioară povestind repede, în 2—3 pagini, tipte amuzant-revelatoare prin ele însele dar mai ales prin implicita denunțare a stării de lucruri de pe atunci în anumite medii sociale care, acceptînd doar în vorbe revoluția socialistă, urmăreau numai să se „aranjeze", să se pună bine cu „cei de la putere". Nițeiuș băut, un personaj de-al lui Zoșcenko din acea perioadă (acum 30—40 de ani), nu șovăia bunăoară să tragă țară nici un motiv, în tren, semnalul de alarmă, deoarece era sigur că, aflînd „origine proletară", nu va fi sancționat. Un altul, ușor rănit la picior în 1917 într-un accident de automobil, se fălea că el e o „victimă a revoluției". În schița Suferințele tînărului Werther, Zoșcenko, după ce povestea grăbit pățania unui visător intrat fără să vrea în conflict cu niște vajnici apărători — improvizați — ai ordinei publice, încheia, s-ar părea, enigmatic și totuși cu adresă precisă: „Tovarăși, construim o viață nouă, sîntem victorioși, am biruit greutățile cumplite, să ne respectăm deci unii pe cei alți!"

Noile teme abordate de scriitor spre sfîrșitul vieții sînt mai dificile, mai complexe, așa cum se și observă numaidecît în ciclurile citate. Pe alocuri, pasul scriitorului nu pare a fi încă totul sigur, sînt căutări, sînt încercări. Totuși, mereu stăpîn pe arta de a povesti scurt și impresionant, Zoșcenko rămîne el însuși și în aceste altfel de povestiri, impregnate de lirism. Sub titlul semnificativ: „Cum am pleca să lupt pentru puterea Sovietelor", prima schiță din volum, autobiografică, ni-l înfățișează pe Mihail Zoșcenko în 1918: student la Petersburg, avînd 20 de ani, e trimis pe front, e gazat, și, după ce lese din spital, își găsește de lucru într-un sovhoz unde, cunoscînd o familie de foști moșieri tolerați în sat, află ce visează necontenit, zi și noapte, aceștia: restaurarea țarismului, lichidarea necruțătoare a tuturor „răzvrătiților", — drept care povestitorul, clocotind de indignare, le trînește în obraz ceea ce gîndește el despre ei și pleacă, se înrolează în Armata Roșie, la partea la războiul civil. Iar după război continuă să lupte, acum ca scriitor, de partea poporului, în apărarea cuceririlor revoluționare.

Dacă ar fi trăit, Mihail Zoșcenko ar fi avut acum 66 de ani. A greșit el oare, în lupta, pe vremuri, țintindu-i în special pe diverși profitori ai revoluției? Poate că uneori a greșit nediferențiindu-i suficient, neierarhizîndu-i, neconcentrîndu-și focul mai precis pe categorii, pe dimensiunile obiectivelor. În general însă, chiar această apariție acum, în 1964, a unei părți alese din scrierile sale, demonstrează că, de fapt, a fost un țintaș îndemînatic.

I. ȘTEFAN

ATLAS LIRIC

ELIO FILIPPO ACCROCCA

Elio Filippo Accrocca s-a născut în 1923. A trăit în cartierul roman San Lorenzo, pînă la primele bombardamente din 1943, cînd i-a fost distrusă casa, apoi în zona Portonaccio, care a dat numele primului său volum de versuri „Ritorno a Portonaccio" (Întoarcere la Portonaccio), apărut în cunoscuta colecție de poezie „Lo specchio" a editorului Mondadori. Este unul din poeții afirmați în timpul războiului și Rezistenței italiene. „O voce deosebit de caldă ridicată împotriva unor evenimente teribile", astfel îl definește Giuseppe Ungaretti poezia.

Adunînd în versurile sale frînturi dintr-o realitate complexă și dramatică, Accrocca păstrează o tonalitate lirică adîncă și unitară, realizînd o sinteză poetică deosebit de interesantă în poezia italiană contemporană.

Este și autorul unei „Antologii poetice a Rezistenței italiene" (1955). Cu prilejul comemorării a 75 de ani de la moartea lui Eminescu, Accrocca a fost oaspetele țării noastre.

PORTONACCIO

Acesta e podul spre insula
de cîmpuri unde se termină
orașul celor vii. Numai cimitirul
mai răsuflă printre rari trenuri,
în șuieratul fabricilor.

Cresc morții noaptea ca tuful vulcanic
ce arde la lună.

Acesta e podul spre insula
unde vie e numai pietatea
cîtorva oameni de veghe
în aceste case ale lor în miniatură,
îngropate înlăuntrul grădinilor.

Trec noaptea trenurile peste morții
ce rîd la lună.

AM DORMIT ULTIMA NOAPTE

Am dormit ultima noapte
în casa tatălui meu
din cartierul proletar.

Războiul, avorton de oameni
demenți, s-a prăvălit peste casa mea
din San Lorenzo.

Inima
mi-e un moloz de spectre
și totuși încă țipă,

geme, disperă, trăiește
ca madona lui Rafael
salvată printre bolovani,

împreună cu niște haine soldățești.

IN MAREA VIEȚII

Ce țări luminii tale
să-i mai ofer, care nume
de basme vechi? Nici unul
nu mi-a mai rămas din copilărie,
mileniu de vrajă,
în timpul nesăbuit
pe care-l subțiază cu mihnire
închipuirea.

Mări de-ntîmplări
a înghițit insula.
În ele ancorată inima năzuia
printre speranțe
către ecourile umane.

Amintirea ce iese la lumină
din cerul de foc, din pămîntul
strivit, din groapa mării,
biată frunză în mîna incertă
a copilului mișcîndu-se neștiutor
printre schelete de monștri,
este acum aventură și grație, formă curată
a noilor basme, pentru tine ce vei merge
pe marea vieții cu pînzele în vînt,
cu radarul sub fruntea luminată.

în romînește de DRAGOȘ VRINCEANU

PABLO NERUDA

Pablo Neruda celebrează aerul, lumina, stelele și viitorul și un suflu proaspăt și sincer străbate poemele sale. Poetul descinde din stirpea celor veșnic îndrăgostiți de frumos, și simplitatea de cristal a cuvîntului său innobilează auzul și sufletul oamenilor, cărora cîntecul le este tot atît de necesar ca aerul, lumina și viitorul. Oricît poton de cîntece, de melodii și timbruri ar răsuna în lume, setea de frumos a omului va cere mereu noi și noi constelații de acorduri, căci ea corespunde celei mai profunde aspirații a sufletului său. Acestei aspirații, încrederii în sensurile istoriei, încrederii în viitor și în semeni, poetul chilian și-a deschis orizonturile spiritului său generos și înalt, și, astăzi, la vîrsta de șaizeci de ani, cîntecele lui bucură inimile milioanelor de oameni din continetul sud-american și din lumea întreagă.

Melodiile — spunea cineva — nu au vîrstă, sau toate o au pe aceea din basm, a tinereții fără bătrînețe, a adolescenței perpetue care este geniul. Peste diminețile deșerturilor din Pisagua ritmurile magnetice ale poetului trăiesc într-o fascinantă contopire cu ritmurile naturii înseși, cu melodiile păsărilor, cu muzicala revărsare a soarelui peste întinsuri, cu sunetele, pe care numai cei puri și sublimi le percep, ale sevelor care umplu arborii.

Transfiguratoare, rodnică, bărbătească, poezia lui Pablo Neruda reușește să dea senzația vieții pentru că viața însăși este aceea care a generat-o. Lipsită de podoabe inutile, căci adevărului și dragostei de oameni nu le trebuiesc podoabe, ea iradiază lumina și căldura unei inimi a cărei ample rezonanțe se transmit cu forța atot-frematătoare a exploziilor solare. E atîta vitalitate, atîta sullu și mișcare în poemele sale, încît gîndirea cititorului propulsată de energii nebănuite străbate spații amețitoare într-o firească și organică contopire cu realitatea, cu istoria, cu întreaga omenire.

Aripa versului topește distanțele, apropie conștiințele, antrenează în zborul său înalt energiile creatoare ale sufletului omenesc, realizînd acel cîntec general, simbol al înfrățirii în vederea scopului total, nemărginit, permanent: fericirea întregii omeniri. „Eu am venit aici să cînt / și să te fac să cînți și tu cu mine", *scrie Pablo Neruda. Acestei meniri și-a dedicat întreaga viață poetul de la a cărui naștere se împlinesc acum 60 de ani.*

Radu NOVAC

Manuscrisele lui HEMINGWAY

Într-una din cele mai cunoscute povestiri ale sale: Zăpezile de pe Kilimanjaro, Hemingway luminează într-un mod tulburător complexele și mereu altele relații dintre viață și arta care o exprimă. Neîncetata năzuință a scriitorului de a cuprinde zone cît mai largi și mai profunde ale existenței umane, ca și infinitatea de necuprins a acestor zone sînt măsurate în povestire prin durata artei. Febrila și sugestiva comunicare a luptei artistului cu amintirile și cu sine, dau agoniei eroului sensul unei supreme încercări de a trece dincolo de pragurile timpului și spațiului, prin scris. Povestirea conține și multe sugestii de ordin biografic — e vorba firește de biografia operei — și, adesea regreți că scriitorul nu a putut să valorifice episoadele pe care le amintește în treacăt. Am avut acest sentiment atît în încercările de a prezenta și de a tălmăci scrierile lui Hemingway, cît și într-o strădanie de cuprindere mai amplă a sensurilor vieții și operei scriitorului, care se va materializa într-o monografie în lucru. Dorind să cunosc mai îndeaproape atît aceste episoade cît și altele prea puțin timpezite sau relatate în larga exegeză critică precum și în articolele mai vechi sau mai noi referitoare la viața și opera lui Hemingway, am căutat să capăt unele lămuriri de la cei apropiați scriitorului. O scrisoare primită recent din partea d-nei Mary Hemingway mi-a adus o seamă de detalii care aruncă o importantă lumină asupra unor aspecte semnificative din activitatea scriitorului.

Ținînd seama de interesul ca și de prețuirea arătate de către cititorii din țara noastră personalității și operei marelui romancier american, mi-am îngăduit să le aduc la cunoștință unele din prețioasele informații, comunicate cu multă amabilitate de d-na Mary Hemingway.

Inițil, cîteva cuvinte **despre prima carte postumă** a lui Hemingway, apărută în această lună într-o editură americană și relatînd întîmplări din anii de după 1920, cînd scriitorul trăia la Paris.

...„Am fost foarte ocupată — scrie soția scriitorului — pregătind pentru publicare noua carte a lui Ernest... Deoarece această carte: „The Movable Feast" (**Sărbătoarea mobilă**) este prima sa lucrare pe care o publicăm postum, mi s-a părut important să fie desăvîrșită în toate amănunțele posibile și de aceea a cerut un mai mare volum de lucru decît cere în mod obișnuit editarea unei cărți... Cartea... constituie unul din manuscrisele pe care Ernest le-a lăsat. O public mai întîi deoarece am impresia clară că a fost intenția lui Ernest să apară imediat după **Bătrînul și Marea.**

Ceva și despre felul în care Hemingway lucra și alegea pentru tipărire din ceea ce scria.

„Cînd nu călătoream, Ernest lucra, dar nu publica tot ce scria. Manuscrisele le trimitea spre depozitare într-un safe la banca noastră din Cuba. După ce-a murit, guvernul cuban mi-a pus la dispoziție nu numai manuscrisele, ci și lăzi cu note mai vechi și toate scrisorile lui; și acele scrisori primite în cursul anilor de la diferiți oameni...

„Mai rămîn vreo 30 sau 40 de livre [1]) de manuscrise nepublicate. Primul și cel mai important principiu în considerarea manuscriselor e să nu se publice vreun lucru în legătură cu care aș avea vreo îndoială că Ernest însuși nu ar fi dorit să fie publicat sau nu l-ar fi socotit deajuns de bun pentru aceasta".

În legătură cu viitoarele și posibilele apariții alese din manuscrisele lăsate, doamna Mary Hemingway scrie: „...Printre manuscrisele menite foarte probabil să fie pînă la urmă publicate e o povestire mai mare despre un om care trăiește în marea Caraibilor și folosește în acele ape, în cursul celui de al doilea război mondial vasul lui de pescuit sportiv, ca o armă împotriva dușmanului. Mai există un lung roman care are drept cadru Franța de sud din anii 1920... Mai sînt și cîteva scurte povestiri și o serie de poeme care vor fi poate și ele tipărite...".

Un lucru deosebit de interesant mi se par a fi precizările pe care doamna Mary Hemingway le aduce într-o problemă ades menționată de către editorii și de către comentatorii lui Hemingway. Este vorba de trilogia despre pămînt, mare și văzduh, anunțată a fi în lucru încă înainte de 1941. La un moment dat s-a considerat că **Bătrînul și marea** ar fi partea care se referă la mare și că în afară de aceasta mai există încă „vreo mie de pagini de manuscris despre care Hemingway crede că unele sînt bune, dar ar vrea ca toate să fie excelente" (Malcolm Cowley — A Portrait of Mr. Papa, 1949).

D-na Hemingway scrie:

„Trilogia la care vă referiți și despre care Ernest a vorbit el însuși pe cînd trăia, era cînd el a făcut această declarație, îmi pare rău că trebuie să o spun, mai degrabă în gîndurile lui decît pe hîrtie. Cînd a fost în Anglia în 1944, și a luat parte la un număr de lupte aeriene efectuate de R.A.F. [2]) a fost impresionat de întreaga istorie. El a scris mai multe povestiri despre aceste lupte și-mi închipui că a intenționat să le extindă ca să facă din ele una din cărțile trilogiei. Dar nu a reușit să scrie acest lucru înainte de a muri. Mai tîrziu, în Franța, a participat foarte de aproape la luptele de uscat ale Diviziei a 4-a de infanterie. A scris vreo 2 sau 3 povestiri scurte despre aceste lupte și-mi închipui că a intenționat de asemenea să le lărgească pentru a face din ele acea parte a trilogiei despre pămînt"...

Precum se vede din interesantele și edificatoarele informații comunicate de Mary Hemingway reiese încă o dată imaginea scriitorului deosebit de activ care a fost Hemingway. Sursele permanente ale scrisului său au fost întîmplările trăite de el, viața sa bogată în evenimente. Opera lui Hemingway caracterizată printr-o transfigurare artistică de o deosebită vigoare a datelor existenței sale, se dezvăluie încă odată a fi fost creată sub semnul unei mari exigențe în cele scrise de doamna Mary Hemingway se vădește o permanentă grijă de a respecta această exigență în selectarea și în publicarea manuscriselor rămase de pe urma marelui scriitor. Cu scopul de a sublinia încă o dată o trăsătură caracteristică a firii lui, mi-am luat îngăduința de a face cunoscut cititorilor noștri prețioasele amănunte de mai sus.

[1]) livra este egală cu aproximativ 450 grame.
[2]) R.A.F. Royal Air Forces — forțele aeriene britanice.

Radu LUPAN

Comitetul de redacție

Teodor Balș; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); **S. Damian; Ștefan Gheorghiu** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

OASPEȚI DE PESTE HOTARE

În cadrul acordului dintre Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Uniunea Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia, au sosit în țară, ca oaspeți ai Uniunii Scriitorilor, poeții Jose Smit și Iosip Pupacic.

40 133

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 0,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu 23—25